

İDARE DERGİSİ

İÇİŞLERİ BAKANLIĞINCA ÇIKARILIR

YIL: 22

EYLÜL - EKİM 1951

SAYI: 212

İÇİNDEKİLER

TETKİKLER:

Dul ve Yetim Aylığı Nisbeti.....	Ragıp ÖGEL	Sayfa 1
Yine Köy Kanunu Tasarısı Hak....	Sıtkı TUGAL	14

TERCÜMELER:

Milletlerarası Çalışma Teşkilâtının Asya Mın- takası İhzarı Konferansı.....	Vehbi BERK	31
Hollânda Danıştay'ı.....	Vehbi BERK	44
Çalışma Plânları.....	Feyzi HACALOĞLU	67

CUMHURİYETTEN ÖNCEKİ MEVZUAT:

1287 Tarihli İdarei Umumiye Vilâyat Nizamna- mesi.....		85
1293 Tarihli İdarei Umumiye Vilâyat Hakkında talimat.....		116
1293 Tarihli İdarei Nevahi Nizamnamesi.....		127
Nevahi Merkezlerinde Bulunan Nahiye Meclisle- rinin Vazâifı Sulhiye ve Adliyesi Hakkında Nizamname.....	M. S. E	133

İDARÎ COĞRAFYA:

Ayaş İlçesi.....	Şükrü KENANOĞLU	153
İdareciler Arasında.....		165-166

ABONE BEDELİ

Türkiye için yıllığı: 500 kuruş.
Yabancı memleketler için yıllığı: 750 kuruş.

Abone bedelinin gönderilmesi şekli:

A — Türkiye’de:

Bulunulan yerin malsandığına tutarı yatırılarak mukabilinde alınacak (Hasılâtı müteferrika makbuzu) aynen ve taahhütlü bir mektupla:

İçişleri Bakanlığı Yayın Müdürlüğü - Ankara

adresine gönderilmelidir. (Hangi nüshalara abone kaydedilmesi istenildiğini gösteren mektuplar arzuhal puluna tâbi tutulmalıdır.)

B — Yabancı memleketlerde:

Abone bedeline, makbuz pulu için 4 kuruş eklendikten sonra hasıl olan meblâğ, posta veya banka havalesi olarak yukardaki adrese gönderilmelidir.

YAZI İŞLERİ

İdareyi ilgilendiren mevzularda hazırlanacak etütler kabut olunur.

Gönderilecek yakıların iki nüsha olması ve 20 - 25 sahifeyi geçmemesi, makinada seyrek satırla yazılmış olması ve yarım sahifeyi geçmeyen ayrıca bir de özü bulunması lâzımdır.

Yayınlanan yazıdaki fikir ve mütalâalar, yazı sahiplerine aittir.

Dergiye dercolumıyan yazılar iade edilmez.

Yazı işleri için İçişleri Bakanlığı Yayın Müdürlüğüne müracaat edilmelidir.

T E T K İ K L E R

Dul ve Yetim Aylığı Nisbeti

Ragıp ÖGEL
Sayıştay Üyesi

Müteveffanın dul ve yetimlerine bağlanacak aylıkların dul ve yetimler arasında tevzi ve taksiminde; kanun bir yenilik kabul etmiştir. Eski tarzda dul ve yetimler arasında taksim olunacak para dul ve yetimlere eşitlikle taksim olunur ve hisseler arasına bir de hazine ithâl olunarak hâzineye düşen hisse, hâzineye bırakılırdı. Yeni kanun bu usulü terkeylemiştir. Zira memur hayatta iken aylıklarından kesenek adıyla emekli sandığına bir prim vermekte olduğundan biriken bu primlerin emekliye ayrıldığı zaman kendisine veya vefatında yakınlarına aynen ödenmesi lâzımdır.

Dul ve yetimler arasında taksim olunacak para müteveffadan kalan emekli aylığı olduğundan bu aylık ne ise onun tevzi ve taksimi icabeder. Binaenaleyh müteveffa vazife malulü olduğu için mikdarca fazla olarak alacağı emekli aylığı ne ise hiçbir tenzilât yapılmadan bu mikdarın hissedarlar arasında taksimi iktiza eder. (68/1)

Kanun müteveffanın bıraktığı aylığın % 50 sini karısına veya müteveffa kadın memur ise kocasına tahsis eylemiştir. Müteveffadan olan çocuklar ise ana ve babasının her birine de % 25 hisse ayırmıştır. Lâkin taksim olunacak para müteveffanın bıraktığı emekli aylığı olduğundan hissedarlara verilecek paraların yekûnu bu mikdarı aşmayacaktır. Aşarsa fazlası karı veya kocanın, çocuklarla ana ve babanın hisselerinden indirilecektir. (68/2) Demek oluyor ki, yetimlerin sayısı çok olursa şu % 50 ve 25 nisbetleri azalacaktır. Lâkin müteveffanın taksim olunacak emekli aylığı, hissedarların beherine kanunun tayin ettiği nisbetten fazla da olmayacaktır.Me-

selâ 500 lira tutan bir emekli aylığını bir karı ile bir çocuğa taksim edersek karıya 250 lira çocuğa da 125 lira verilmek lâzımgelip geri kalan 125 lira karının % 50 ve çocuğun % 25 nisbetindeki hissesinin arttırılmasında kullanılmaz. Artan bu para sandığa kalır.

Kanun % 25 hisse alan çocukları hususî bir himayeye tâbi tutmuştur. Şöyle ki; müteveffanın çocuğu evvelki karısından veya kocasından olma ise bu çocuğun hissesi % 30 olarak ayrılacaktır. Bu çocuğun anasının hayatta olup olmamasının ehemmiyeti yoktur. Müteveffanın evvelki karısından veya karılarından olan çocuklar bu suretle korunmak istenmiştir. (2/68)

Meselâ, 400 lira tutan emekli aylığını 1 karı, bir evvelki karıdan olan çocuk, dul karıdan olan çocuk arasında taksim etmek lâzımgelse % 50 si karıya düşer. Bir evvelki karıdan olan çocuğa % 30, son karıdan olan çocuğa da % 25 düşer. Bunları toplarsak $50+30+25=105$ olur. Demek ki, her hissedenden % 5 mikdarında bir indirme yaparak düşecek hisseleri tayin etmek icabeder.

(Hisselerin tayini için uzun boylu tenasüp meseleleri yapmaya mahal yoktur. 50, 30, 25 rakamları 5 ile kabili taksim olduğundan karıya 10, çocuklardan birine 6, diğerine 5 hisse isabet eder. Mecmuu 26 hisse olur. Demek ki, 400 lirayı 21 hisseye ayırır. Bunun 10 mislini karıya, 6 mislini çocuğa, 5 mislini diğer çocuğa tevzi edebiliriz. Beher hisse 19.05 eder. 10 misli 190,50, karıya 6 misli 114.00 lira, bir çocuğa 5 misli 95,5 lira diğer çocuğa düşer.)

Kanunun çocuklar hakkında diğer bir himaye tedbiri daha vardır ki bu da müteveffanın bıraktığı çocuk ölüm sırasında anasız bulunmakta ise (memur karının ölümünde çocuğu babasız bulunmakta ise) bu çocuğun hissesi de % 30 dan ayrılacaktır. (2/68)

Hattâ vefat sırasında bu çocuğun anası sağ olduğu için hissesi % 25 üzerinden ayrılıp bağlandıktan sonra

ananın vefatı halinde çocuğun hissesi derhal % 30 a iblâğ olunacaktır. (68/2)

Müteveffanın vefatı sırasında karısı hayatta bulunmaz da bir evvelki bir sonraki karısından iki çocuğu bir de anası bulunursa 400 lirayı şöyle taksim edeceğiz.

Çocuklara % 30, anaya % 25, üzerinden $6+6+5=17$ hisse eder. $141 + 141+118=400$

Müteveffanın karısı sağ ve iki çocuğu ve bir de anası olsa, karısı % 50, çocuklar % 25, ana % 25 üzerinden $10+5+5+5=25$ hisseye göre taksim edilirse $160+80+80= 400$ olur. Şimdi karının sonradan vefat ettiğini farzedelim: Çocuklar % 30, ana % 25 üzerinden $6+6+5=17$ hisse olur. Lâkin burada 68 inci maddenin 3 üncü fıkrasını da gözönüne almak lâzım gelmektedir.

3 üncü fıkra da şöyle denilmektedir: Müteveffa, dul karı veya koca bırakmaksızın ölmüş veya bıraktığı dul karı veya koca aylığa müstehak durumda bulunmamış ise bunların payları müstahak olan çocuklar ile ana ve babanın aylıklarına eşitlikle eklenir. Şu kadar ki, bu aylıkların her biri yapılan eklemelerden sonra bağlamaya esas tutulan emekli aylığının % 30 unu geçemez. Bu fıkra müteveffanın vefatı sırasında dul karı veya kocası yoksa veya dul karı veya kocası sağ olmakla beraber aylık bağlanacak durumda değilse bunların payları, yüzde 30 u geçmemek üzere çocuklarla ana ve babanın aylıklarını ikmâl için kullanılacaktır. İkinci fıkra ile vazolunan hüküm de aşağı yukarı aynıdır. Üçüncü fıkranın hususiyeti karı veya koca hayatta bulunmaz veya müstehak durumdan çıkarsa, ana ve babanın hisselerinin de % 30 a iblâğ olunmasına müsaade etmesinden ibarettir. Zira çocukların hisseleri 2 nci fıkra mucibince esasen % 30 a iblâğ olunacaktır. Binaenaleyh yukarıki misâlde ananın hissesi de % 30 hesap olunarak aylık $6+6+6=18$ hisse üzerinden taksim olunacaktır.

Kadın memur evlendikten sonra, bir çocuğu olarak kocasından ayrılmış ve müteakiben tekrar evlenerek bu

sefer de iki çocuğu olduktan sonra kendisi vefat etmiş olsa, kocası ihtiyar ve muhtaç olmadığı farzedilirse, aylığa müstehak değildir. İlk kocadan olan çocuğun hissesi % 30 dur. İkinci kocadan olan çocukların hissesi de baba müstehak durumda olmadığı için 3 üncü fıkra mucibince % 30 üzerinden hesap olunacaktır. Bu kadın memurun bir de anası veya babası olduğunu farzederek buna da % 30 dan hisse ayrılacaktır. Lâkin hisseler mecmuu taksim olunacak aylığı aşacağından her bir hisseden bir indirme yapmak gerekecektir. O halde aylık $6+6+6=24$ hisseye ayrılacak demek olur.

Bu kadın memurun ikinci kocası hayatta ve muhtaç ve 65 yaşını mütecaviz bulunan üç çocukla beraber hisseleri; koca için % 50, çocuklardan biri için % 30 diğer ikisi için % 25 olmak üzere bir taksim yapılacaktır. Hisselerden gereken tenzilâtın icrası için aylığı $10+6+5+5=26$ hisseye göre taksim etmek kâfidir.

3 üncü fıkra mucibince çocuklarla ana ve baba hisselerinin % 30, 50 ye kadar iblâğı için müteveffanın vefatı sırasında bıraktığı karı veya kocasının aylığa müstehak durumda olmaması gerekmektedir. Dul ve yetimlerden vefat sırasında hayatta olmakla beraber aylığa müstehak olmayacaklar ise 77 nci maddede sayılmıştır. Bu maddeye göre aylığa müstehak olmayacaklar müteveffayı öldürenler veya öldürmeye teşebbüs edenler ile malûl hale sokanlar veyahut müteveffanın mirastan mahrum ettiği kimselerdir. Bunlardan başka vefat sırasında müteveffanın kızı, oğlu ve anası evli ise bunlar da aylığa müstehak değildirler.

Karıya gelince: Memurun vefatı sırasında, karının emekli hakkı veren bir vazifede bulunması sebebiyle kendisine kocasından dolayı aylık bağlanmasını kanun menetmemiştir. Bilâkis 96 ncı maddede dul ve yetim aylığı almakta iken emekli hakkı veren bir vazifeye giren karıya bu vazifesinden dolayı emekli aylığı veya toptan ödeme düşerse karının isterse kendi emekli aylığını, isterse kocasından kalan dul aylığını almakta serbest bu-

lunduğu beyan edilmiştir. Şu halde vefat sırasında karının vazifede bulunması, kendisinin kocasından dolayı dul aylığına müstehak olmayan bir kimse olarak telâkkisine imkân veremez. Bu sebeple 65 inci maddenin 3 üncü fıkrasını tatbik ederken bu mülâhazayı gözden kaçırmamak ve memur olan karı için de bir hisse tahsis edip ancak bunun tediyesini tehir eylemek ve karının ileride hangi hakkını kullanacağına bakmak lâzımdır. Karı kendi aylığını tercih ederse, ancak o zaman 3 üncü fıkra mucibince ana ve babanın hisselerini % 30 a iblâğ kabil olacaktır.

BOŞALAN HİSSE DİĞER YETİMLERE İNTİKAL ETMEZ:

Kaide olan % 50, 30, 25 nisbetinde bağlanan hisselerden birinin inhilâlinde boş kalan bu hisseyi diğer yetimlerin hisselerine nakil ve ilâve etmek menedilmiştir. (5/68) Lâkin bu 50, 30, 25 nisbetleri üzerinden ayrılan hisseler mecmuu emekli aylığı mikdarını tecavüz ettiği için yetimlerin herbirinin hissesinden birer mikdar indirilmiş ise, boşalan aylığın bu indirmeyi izale etmek maksadiyle diğer hisselerle tevzi ve taksimi caizdir. Hattâ ilk defa boşalan bir hisse ile bu indirme tamamıyla izale edilememiş ise sonradan boşalan hisselerin tevsii ve taksimi suretiyle hisseler kanunî miktarları olan % 50, 30, 25 nisbetlerine iblâğ olunabilir. Bu hisseler iblâğ edildikten sonra boşalacak hisseler artık nakil ve tevzi olunamaz. Kanun boşalan hisselerin iblâğda kullanılacağını beyan etmesine göre bu hisselerin boşalması demek aylığın kat'î surette kesilmesini mucip sebeplerden biriyle kesilmesi demek olduğunda şüphe edilemez. (92)

İki cihetten teveccüh eden hak:

Bir kimseye iki cihetten dul ve yetim aylığı düşebileceği gibi cihetlerin birinden bir aylık, diğerinden de toptan ödeme veyahut her iki cihetten toptan ödeme terettüp edebilir.

İKİ CİHETTEN TEVECCÜH EDEN DUL VE YETİM AYLIĞI:

Bir kimsenin karı veya kocasına, çocuklarına, ana ve babasına dul ve yetim aylığı bağlanır. Bunlardan karı veya kocanın da kendilerine ana ve babalarından veya çocuklarından dolayı yetim aylığı teveccüh edebileceği gibi çocuklarına da ana ve babalarından yetim maaşı düşebilir. Ana ve baba da çocuklarından veya karı ve kocalarından dolayı dul ve yetim maaşına müstehak olabilirler.

Kanunumuz, bir sıfatla dul ve yetim aylığı alanlara, diğer bir sıfatla başka bir dul ve yetim aylığı düşerse, yenisi fazla ise eskisi kesilerek bu fazlanın bağlanmasını emretmektedir. (94/3)

Şu halde meselâ; oğlundan yetim aylığı alan bir baba veya anaya, ikinci oğlundan da yetim aylığı düşerse, yenisi fazla ise eskisi kesilip yenisi bağlanır. Yenisi fazla değilse eski aylığı verilmekte devam olunur.

Lâkin kanun kocasından dul aylığı alan bir kadına ana ve babasından veyahut da çocuğundan da bir aylık teveccüh ederse kadına bir tercih hakkı vermiştir. Çünkü kocasından kalan aylığı kadın, evleninceye kadar alır. Evlenince bu aylık kat'î olarak kesilip, ikinci kocasından ayrılması veya bunun ölmesi üzerine tekrar iade olunamaz. (93) Lâkin ana veya babadan kalan aylık, kadının evlenmesi ile kesilirse de boşanması veya ayrılması ile tekrar bağlanır. (75) Bunun gibi oğlundan kalan aylık da kadının evlenmesi ile kat'î olarak kesilir. (93)

İşte bu sebepten dolayı kanun, kadına bir tercih hakkı vermiştir. Kadın ya fazla olan aylığı isteyecek veyahut kocasından veya ana ve babasından veyahut da oğlundan düşen aylığı az bile olsa bunların hatırasına veya içtimâî, siyasî şöhretine hürmeten az olan aylığı tercih edecektir. Meselâ: oğlunun aziz tuttuğu hâtırası için ondan aylık almağı veya babasının şöhreti için bundan kalan aylığı tercih etmesi gibi.

Bunun gibi kanun, ana veya babadan aylık bağlanan kızın evlenmesi üzerine kesilen aylık ile kocasının ölümünde kendisine düşen aylıktan hangisini tercih etmek isterse bunu seçmek hakkına mâlik bulunmaktadır. Zira ana veya babadan kalan aylık kızın evlenmesiyle kesilirse de boşanması veya dul kalmasıyla tekrar iade olunabilir. Kocadan kalan aylık evlenmekle kat'î surette kesilir.

İşte iki cihetten dul ve yetim aylığı teveccüh ettiği zaman hak sahibinin üzerinde duracağı cihetler yalnız fazla olanını araştırmaktan ibaret değildir. Teveccüh eden yeni maaşın kendisine (karı veya koca, çocuk, ana, baba) sıfatlarından hangisi ile teveccüh ettiği tayin ederek bu sıfatlara göre bağlanacak aylıkta süreklilik olup olmayacağını da anlaması lâzımdır. Meselâ; aylığa istihkak onun kızı sıfatiyle ise, evlenmekle kesilip, boşanmakla tekrar bağlanır. Baba sıfatiyle ise muhtaç ve ihtiyar veya muhtaç ve malûl olması lâzım gelip muhtaçlığın zevalinde kesilir.

Hak sahibi tercih kararını hakkın doğduğu tarihten itibaren bir ay içinde yazı ile sandığa bildirmekle mükelleftir.

BİR CİHETTEN DUL VE YETİM AYLIĞI, DİĞER CİHETTEN TOPTAN ÖDEME TEVECCÜHÜ:

Dul ve yetime bir sıfatla toptan ödeme yapıldıktan sonra diğer bir sıfatla da dul veya yetim aylığı teveccüh ederse, evvelce yapılan toptan ödeme sonraki aylığa bir hâlel vermez. Bu aylığını da almağa müstehaktır. (97/1)

Bir cihetten dul veya yetim aylığı almakta iken diğer cihetten de aylık yerine toptan ödeme hissesine iştirak edilirse, toptan ödenecek hisseyi almak, dul ve yetim aylığının kesilmesini mucip değildir. (97/2) Bu sebeple ana ve babasından aylık kalan kızın evlenmesi üzerine aylığa kesildikten sonra kocasının vefatı halinde kocasından dolayı kendisine toptan ödeme yapılacaksa, hem bundaki

hisselerini alacak hem de ana ve babasından kalan aylığına tekrar müstehak olacaktır. (54/5)

Hattâ dul ve yetim aylığı ile toptan ödeme hakkı aynı zamanda doğarsa, her iki haktan da istifade edebilirler. (97/3)

Her iki cihetten toptan ödeme:

Kendisine bir cihetten toptan ödeme teveccüh eden kimseye başka cihetten de toptan ödeme düşerse her birini ayrı ayrı almağa hakkı vardır. Hattâ bu tarzda ödemelerin ikiden fazla olması da mümkün olup herbirinin tediyesine müsaade edilmiştir. (94/2)

Şu halde bir kimseye karısından dolayı toptan ödeme yapılırsa çocuğundan, anasından veya babasından da ayrı ayrı toptan ödeme yapılabilir. Herbirinin tediyeye olunması lâzımdır.

Şayet bir kimsenin kendi vazifesi dolayısıyla toptan ödemeye hakkı olursa karısından, çocuğundan, ana veya babasından da düşen toptan ödemelerin hepsini almağa hakkı vardır.

Meselâ: Memurun emekliye ayrılması üzerine emekli maaşına müstehak olmadığından kendisine toptan ödeme yapılmış iken karısından, çocuğundan, ana veya babasından da düşecek toptan ödemelerin bu zata tediyesi icabeder.

EMEKLİ AYLIĞI ALIR İKEN DUL AYLIĞI TEVECCÜH ETMESİ:

Emekli aylığı alan bir kimse (âdi malûliyet, vazife malûliyeti maaşları da dahil) bu aylığı almakta iken kendisine dul ve yetim sıfatıyla de aylık teveccüh ederse teveccüh eden dul ve yetim aylığı fazla olduğu takdirde, kendi emekli aylığını bırakarak teveccüh eden dul ve yetim aylığını alır. (94/6) Fazla olan dul ve yetim aylığının bağlanması için bir ay içinde yazı ile sandığa müracaatı

lâzımdır. Bu müracaat üzerine kendi emekli aylığı kesilerek fazla olan dul ve yetim aylığı bağlanır. Meselâ: bir kimse vazifesinden emekliye ayrılarak kendisine emekli aylığı bağlandıktan sonra oğlundan mikdarı daha fazla bir yetim aylığı teveccüh ederse kendi emekli aylığının kesilerek fazla olan yetim aylığının bağlanmasını isteyebilir.

Lâkin yetim aylığı alan bir zatın vefatından, kendi dul ve yetimlerine taksim olunacak aylık, bağlanan yetim aylığı değil kesilen emekli aylığıdır. Zira yetimlere intikal eden aylık bağlanmış olan yetim aylığı değil, kesilmiş bulunan emekli aylığıdır.

**DUL VE YETİM AYLIĞI ALMAKTA İKEN EMEKLİ
HAKKI VEREN BİR VAZİFEDEN DOLAYI EMEKLİ
AYLIĞINA VEYA TOPTAN ÖDEMEYE
MÜSTEHAĞOLMAK:**

Dul ve yetim aylığı almakta olan, karı, kız, ananın sonradan emekli hakkı veren bir vazifeye girmelerinde kendilerine düşen dul ve yetim aylıkları kesilecektir. Vazifelerinden ayrılmalarında kesilen emekli aylıklarının verilmesine devam olunacaktır. (96)

İşte, bu karı, kız, ana girdikleri vazifeden dolayı emekli hakkına mâlik olurlarsa dilerlerse kesilen yetim aylıklarını tercih ederler. Hangi aylığı almak istediklerini hakkın doğmasından itibaren bir ay içinde sandığa müracaat ile bağlanmasını temin ederler.

Lâkin karı, kız ve anaya dul ve yetim aylığı bağlanması için kadının dul ve muhtaç olması, kızın bekâr veya dul bulunması, ananın muhtaç ve dul olması lâzımdır.

Dul karı eski dul aylığının bağlanmasını istemediği veya bunun bağlanması için bir müracaatta bulunmadığı takdirde artık o dul ve yetim aylığı kat'î surette kesilir. Yalnız vazifesinden kazandığı emekli aylığına müstehak olur. (96/2)

Lâkin kendi kazandıkları emekli aylıkları yerine dul ve yetim aylığı almağı tercih edenlerin vefatlarında yetimlerine bağlanacak aylık, aldıkları dul ve yetim aylığı değil, kendi kazandıkları emekli aylığı olmak icabeder.

Emekli hakkı veren vazifeden kendilerine aylık bağlanmayıp ta toptan ödeme yapılmış olanlar, bu toptan ödemeyi alacakları gibi müstehak durumda iseler kesilen eski dul ve yetim aylıklarını da almağı müstehaktırlar. (96/3)

Dul veya yetim aylığı almakta iken emekli hakkı veren bir vazifeye giren karı ve çocukların aylıkları kesilir. Bunlar girdikleri vazifelerde vazife malûliyetine düçar olarak kendilerine vazife malûliyeti aylığı bağlanırsa kendilerine bu aylıkları verilir. (95) Vazife malûliyetinin geçmesinden sonra müstehak iseler eski dul ve yetim aylıklarının ödenmesine devam olunur. Eski dul ve yetim aylığına müstehak olması için karının evlenmemesi, erkek çocukların muayyen yaşlarını tecavüz etmemeleri veya malûl bulunmaları, kızların evli bulunmaması lâzımdır. Vazife malûliyetinin zevalinden sonra emekli hakkı veren başka bir vazifeye tayin edilmeleri bunları eski dul ve yetim aylıklarını almağı müstehak kılmaz.

Tabii bunlar, girdikleri vazifeden dolayı emekli aylığı değilse toptan ödemeğı müstehak olurlarsa kendilerine toptan ödeme yapılmakla beraber eski dul ve yetim aylıklarını müstehak iseler almağı devam ederler. (95)

DUL VE YETİMLERE TOPTAN ÖDEME:

Kanunun 82 nci maddesinde fiilî hizmet müddetiyle fiilî hizmet zamları yekûnu 20 yılı doldurmamış olanların 60 yaşını doldurmalarında veya yaş hâdlerine gelmiş bulunmalarında emekli aylığı bağlanmıyarak toptan ödeme yapılacağı beyan edilmiştir.

Aynı maddede subay askerî memurların, gedikli erbaşların ve diğer sivil memurların ahlâk noktasından hüküm ile veya hırsızlık sebebiyle veya disiplin sebeple-

rinden dolayı sicilleri üzerine veya askerî mahkemelerin kararıyla 25 sene hizmeti doldurmadan emekliye ayrılmalarında da kendilerine toptan ödeme yapılacağı gösterilmiş olduğu gibi vazife malûlü iken bu malûliyeti geçmiş olup da bir vazifeye tayin edilmeden 60 yaşını doldurmuş olanların da hizmet müddetleri 20 seneyi doldurmuş ise kendilerine toptan ödeme yapılacağı ve mahkemece gaipliğine hükmedilen iştirakçilerin de hizmetleri 15 yılı doldurmayanların dul ve yetimlerine de toptan ödeme yapılacağı tasrih edilmiştir.

Toptan ödeme demek, memurun aylıklarından kesilerek sandığa verilen % 5 kesenekler ile ilk giriş aidatı, aylığı arttıkça kesilen artış farkları toplanarak bulunacak miktara bir o kadar da karşılık namiyle katılacak paraya, memurun mensup olduğu kurumlar tarafından fiilî veya itibarî hizmet zamları için verilmiş bulunan % 10 lar da ilâve olunarak elde edilen paranın dul ve yetimler arasında tevzii demektir. (83) Kanunun bu paranın % 4 mürekkep faizi ile birlikte hesap olunacağı beyan edilmiş olduğundan bu mürekkep faiz her ay sandığa yapılacak tevdiatın sandığa yatırıldığı tarihten itibaren geçecek müddete göre hesap olunması lâzımdır.

Memurların aylıklarından % 5 kesenek ile karşılıklarının da ancak 1/1/946 tarihinden itibaren kesilmeğe başladığından o tarihten itibaren sandığa yatırılan paraların hesabı kolaydır. Bu tarihten evvelki zamanlara ait hizmetler için kurumlar tarafından memur adına bir para yatırılmış olduğundan bu paranın miktarı sandıkça malûmdur. Bunların yekûnu faizleriyle birlikte toptan ödenecek parayı vücuda getirir.

Dul ve yetimlere ödenecek bu paranın tevzi nisbeti ve hak kazanmak şartları dul ve yetim aylıklarının tevzi nisbetlerine ve hak kazanma şartlarına tâbidir.

Dul ve yetimlere sandıkça ödenecek paranın yekûnu müteveffa memurun emekli keseneğine esas tutulan son aylığının yarısından noksan zuhur ederse üst tarafı san-

dıkça ikmâl olunarak yarım aylık mikdarındaki para taksim olunacaktır. (83/2)

Toptan ödemenin dul ve yetimler arasında taksimi sırasında müteveffanın karıları müteaddit ise hepsi bir hisse itibar olunacak. (70)

Karı ile memur arasındaki yaş farkı nazara alınacak (71) baba ve ana ve kocanın aylığa istihkakı için muhtaçlık. malûllük ve dullukları tayin ve ana, baba ve kocanın toptan ödemeye iştirakleri kendileri tarafından gösterilecek arzuya tâbidir.

Müteveffanın erkek çocuğu, vefat sırasında 18 yaşını ikmâl etmemiş ise veya orta öğretim yapmakta olup yaşı da 20 yi geçmemiş ise veya yüksek tahsilde olup yaşı 25 i doldurmamış ise toptan ödenecek paranın taksiminde hisse alır. Ölüm tarihinde malûl bulunan erkek çocuk hisse alır. (75)

Lâkin müteveffayı öldüren, öldürmeye teşebbüs eden, malûl hâle gelmesine sebep olan kimseler ile mirastan mahrum ettiği kimseler hisseye giremeyecekleri gibi müteveffanın ölümü sırasında kızı, erkek çocuğu, anası evli ise hisse alamazlar. (77)

Kadın gebe ise ölüm tarihinden itibaren 6 ay içinde bu ciheti sandığa bildirmesi lâzımdır. (85) sandık doğacak çocuk için hisse ayırıp saklıyacaktır. Bu çocuk sağ doğarsa hissesi velisine ödenecektir. Ölü doğar veya doğum olmazsa çocuğun ayrılan hissesi tekrar müstehaklara muayyen nisbet dairesinde tevzi olunacaktır.

Toptan ödemedен hisse alması için kız çocukla erkek çocuğun ve ana, baba, kocanın ölüm tarihinden itibaren 3 ay içinde sandığa müracaat ile hisselerini istemeleri şart kılınmış olup 3 ay içinde müracaat edilmezse zikrolunanlara hisse ayırlamaz.

Toptan ödemeye istihkak kesbedildiği tarihten itibaren beş yıl sonuna kadar müstehakları tarafından alınmayan veya bu müddet içinde sandığa yazı ile müracaat edilerek aranmayan paralar zaman aşımına uğrayarak sandığa kalır. (117)

Sandığa müracaat etmemek makul veya mücbir bir sebebe dayandığı isbat edilirse zaman aşımı kalkar. Ölümü duymamış olmak isbat edildiği takdirde mücbir sebep sayılır. (118)

EMEKLİ KESENEKLERİNİN GERİ VERİLMESİ:

Kanunun 87 inci maddesinde emekli hakkı veren vazifelerden bu maddede gösterilen sebeplerle ayrılanların kendilerine keseneklerinin iade olunacağı gösterilmiştir. Emekli hakkı veren vazifelerden ayrıldıktan sonra emekli keseneklerini alamadan vefat edenlerin bu haklarının kimlere verileceğine dair maddede izahat yoktur.

Lâkin 126 ncı maddede biriktirme sandığına dahil olanların ölümünde biriktirme sandığındaki paraları bunların ölümünde dul ve yetimlerine bu kanunla kabul edilen esas ve nisbetler dahilinde müstehak olanlara ödeneceği gösterilmiş olduğundan keseneklerini almadan vefat edenlere ait paraların da dul ve yetimlerine tevzii muvafık olur. 5 sene içinde bu para makul ve mücbir sebebe dayanılarak alınmaz veya aranılmazsa sandığa kalır. (117)

Müteveffanın fiilî hizmeti ile fiilî hizmet zammı mecmuu 5 seneyi doldurmamış ise sandıkta biriken kesenekler sandığa kalıp dul ve yetimlerine birşey verilmez. (87)

YİNE KÖY KANUNU TASARISI HAKKINDA

Yazan: Sıtkı TUGAL

210 sayılı İdare Dergisinde neşredilen (Yeni Köy Kanunu tasarısı hakkında) ki yazımla bu tasarının muhtelif bölümlerindeki (köyün tarifi, köy orta malları, köy nüfusu, köyde vakıf malları, köy dernekleri, köy sınır işleri, köyde iskân ve inşa sahaları, köy iş programları, köy salmaları, köyde görülecek dâvalar ve köy idaresi elemanlarıyla ilgili hükümleri) üzerinde durarak tasarının bu mevzularda ihtiva etmesi gereken yeni bazı hükümler hakkında görüşlerimi açıklamıştım.

Bu yazı ile de yeni bir köy kanununda her halde dikkate alınması elzem olan köyün malî, iktisadî, ziraî ve sosyal bünyesiyle inşa ve imâr meseleleri üzerindeki fikirlerimi kamu efkârına arz etmeye çalışacağım.

Köyün malî bünyesinin sağlam temellere istinat ettirilmesi meselesi:

Yeni köy kanunu tasarısının 7 nci bölümüne giren 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31 ve 32 nci maddeleri, köyün gelir ve giderlerinden bahsetmektedir. Yâni köy idaresinin malî bünyesi bu maddelerle tesis edilmek istenilmektedir. Bu malî bünyede başlıca köy gelirleri numaralarını yukarı da arzettiğim maddelerde bahsi geçen harç ve resimler, kiralar ve türlü hasılat, para cezaları, paylar, yardımlar ve nihayet salmalardan ibarettir.

Tasarı hakkında 210 sayılı idare dergisinde yayınlanan birinci yazımda, köylerde gerçek olarak salmadan başka diğer bütün kaynakların bugün için ve şimdiki hü-

kümler devam ettiği takdirde yarın için de hiç bir önemi ve dikkata alınabilecek amelî bir mahiyeti bulunmadığı yolundaki kanaatlarımı delilleriyle ve tafsilâtıyla ortaya koymuştum. Salma kaynağının ise hemen bütün köylerde yalnız köy idaresinin daimî ve günlük masraflarına ancak kâfi gelebilmekte olduğunu da yine o yazıda rakamlarla belirtmeğe çalışmıştım.

Hal böyle olunca, köylerimizde verimli yâni köyü kalkındırabilecek işlere ayrılacak paraları sağlayabilecek emin kaynaklar bulmak ve köy idarelerini ciddî bir malî bünyeye sahip kılmak ihtiyacı bütün çıplaklığıyla kendisini göstermektedir.

Esasen bugün için köy idarelerinin yegâne sağlam bir malî kaynağı olarak hesaba kattığımız köy salmaları, bir taraftan en yüksek haddinin tayin edilmiş olması, öbür taraftan köy muhtarı ve ihtiyar meclisinin takdirlerinde ekseriyetle hataya düşmeleri yüzünden haklı itirazlara yol açan adaletsiz bir tatbik ve icra tarzına mahkûm bir durumdadır. Esasları daha teknik bir ifade ile karineleri belirsiz ve salanların şu veya bu şahsî temayüllerinin tesirlerine tâbi bulunan köy salmaları bir vergi olarak sistem itibariyle de ne kadar iptidaidir. Artık bu haliyle salmayı köy idarelerinin başlıca gelir kaynağı olarak devam ettirmemek ve yeni bir köy kanununun tedvininden bilistifade bu sistemi tarihe intikal ettirmek elzem ve hatta zarurîdir.

Böylece, konusu veya tatbik mahalli olmayan, yahut köyün şimdiki kuruluş bünyesi ve şartları sebebiyle tatbik edilemeyen veya salma gibi âdilâne olmadıktan başka tevzii, tahsili ve sarf şekli ayrı ayrı birer mesele olan türlü mevhum ve mesnedi belirsiz kaynaklarla köy idarelerini sağlam bir malî bünyeye bağlamağa asla imkân yoktur.

Yukarıda işaret ettiğim birinci yazımda salmanın azamî haddinin tayin edilmemesi lâzım geldiğini gerekçesiyle müdafaa etmiştim. Fakat bu müdafaa, her şeye

rağmen salma müessesesi şimdiki şekliyle muhafaza edildiği takdirde bahis konusu olabilecek daha ehven bir tedbirin mütalâasından ibarettir. Yoksa köy idarelerinin malî bünyeleri sağlam ve verimli bir karekterde tesis edilmek istenildiği takdirde izaha hacet yok ki, ilk yapılacak iş, şimdiki şekliyle salma müessesesinin hemen kaldırılması ve onun yerine, köy idarelerine ciddî ve müsbet kaynaklar sağlanması olacaktır.

Bu kaynaklar nelerden ibaret olabilir?

Son zamanlarda köylerle alâkalı olarak kaydedilen bazı gelişmeler bu hususta takip olunacak yollar hakkında bize bir hayli kolaylıklar ve imkânlar sağlamış bulunmaktadır. Hükümet, hayvanlar vergisiyle yol vergisini kaldıracağını resmî beyanlarla bütün yurda ilân etmiştir. Bu konudaki resmî demeçlere göre her halde 952 malî yılından itibaren yol vergisiyle hayvanlar vergisi tarihe karışmış olacak, bu vergilerin birincisinden özel idareler, ikincisinden de hazine el çekmiş bulunacaktır.

Bunlardan başka bir de bina vergisi diye bir vergi vardır ki, bu köylerde ismi olan fakat cismi görülmiyen bir kemiyettir. Şimdiki haliyle bu vergi köylerde tahrir, tahakkuk, tahsil masraflarını bile özel idareye temin edemiycek bir durumdadır.

Bu itibarla, yalnız hayvanlar vergisiyle yol paralarını değil, aynı zamanda bina vergisinden de hazine ve özel idareler el çekmeli ve fakat bunlar büsbütün kaldırılmayarak köy idarelerine bırakılmakla beraber salma usulünde gelir temini sistemi de köylerde derhal ilga edilmelidir.

Bu takdirde köylerimizde, daha adaletli ve belirli esaslara dayanan daha ameli ve makul yeni bir malî kaynaklar sistemi kurulmuş olacak ve bu sistem daha verimli, daha emin ve salmaya nazaran köy idaresi hizmetlerine ve köylünün kalkınmasına daha çok elverişli bulunacaktır.

Bu maksatla, köy kanunu tasarısının 7 nci bölümüne yeni hükümler eklenilmekle beraber, bu üç verginin özel kanunları tek metin halinde bir usul kanununda birleştirilmelidir. Bu vergilerin tahakkukları mahallî idarelerin yardımıyla köy idareleri tarafından yapılmalı ve tahsilâtı bazı Avrupa memleketlerinde olduğu gibi erazi vergisiyle birlikte özel idare veya maliye tahsildarları marifetiyle icra edilerek ait olduğu köyler hesabına bankaya yatırılmalıdır.

Böyle bir tahsis kabul edildiği takdirde bu vergilerin bileşik kanununda başlıca şu cihetlere yer verilmelidir:

1) Bu vergilerin tahakkuk usulleri pratik ve köye göre mümkün olabildiği kadar basit eşkâle sokulmalı, bu tahakkukların köy idarelerince tutulacak bir kütükle her yıl takibi ve gelişme tarzının hükümetçe kontrolü mümkün bulunmalıdır.

2) İtiraz usulleri daha basitleştirilmeli ve bu vergiler son kesin şekillerini ilçe itiraz komisyonlarında ve nihayet idare kurullarından alarak temyiz komisyonlarına kadar götürülüp de işlerin uzamasına meydan bırakılmamalıdır.

3) Vergi nisbetleri yeniden gözden geçirilerek bilhassa bina vergisi nisbetlerinde ve muvafık hadlerinde köy idareleri mâliyesi lehine tadilât yapılmalıdır.

Burada pek önemli gördüğüm bir psikolojik nokdayı açıklamayı çok faydalı buluyorum :

Yukarıdanberi verilen izahattan anlaşılmaktadır ki, bu üç vergi köyde salmanın yerine geçecektir. Bu suretle hükümet bu vergileri köylüden almayacak, fakat bunlar köye göre şekillenerek herkesi ikna edici bir salmanın yerini tutacaklardır. Yâni köylü şimdiye kadar hayvanlar, yol ve bina vergisi adıyla hükümete sadece ödemekle mükellef bulunduğu paraları şimdiden sonra kendi köyünün ve kendisinin umumî hizmetlerine sarf etmek yolunu bulmuş ve ikinci bir iyilik ve ferahlık verici bir

hal olarak salmadan kurtulmuş bulunacaktır. Bu arada köy idarelerinde yine köylü lehine sağlam ve emniyetli bir malî bünye teessüs etmiş olacaktır ki, köylerin kalkınmaları uğrunda bu hareket çok feyizli sonuçlar verecektir.

Acaba böyle bir malî düzen ve tahsis sistemi köyde fertler için ağır bir külfet olabilir mi?

Bu hususta ileri sürülecek hal ve şartlardan önce şu cihete işaret edelim ki, bu vergiler mikdarca biraz salmadan fazla dahi olsa köylüyü mânen çok üzen salmanın yerine geçeceği gibi belirli gelir kaynaklarına dayanacağından maddeten bir külfet teşkil etmiyecek ve mânen de üzüntülü olmayacaktır.

Kaldı ki, köylünün bugünkü görüşü ile duyulan ihtiyaçların artık köylerde de basit ve mahdut telâkki edilmemekde ve bu ihtiyaçlar karşısında köylü hesabına düşecek gayret ve fedakârlıkların derecesi lâıkiyle hissedilmektedir.

Filhakika köylüye huzur ve refahla yaşamının iktisadî, zirai, içtimaî, idarî, sıhhi, kültürel ve inşai sebeplerini ve imkânlarını sağlayabilmek için, yâni köylüyü gerçek mânasıyla kalkındırmış olmak için ne büyük bir iş ve teşebbüs hacmine ihtiyaç bulunduğu artık meçhul bir şey değildir. Geniş ölçüde emek ve masraf isteyen bu kalkınma hamlesinde şüphe yok ki bizzat köyün ve köylünün hissesine de büyük gayretler ve fedakârlıklar düşecektir.

Bütün bir memleketin kalkınması demek olan köyün kalkınmasını yalnız başına yâni köyün ve köylünün iştiraki olmaksızın devletin başarabilmesi, merkezden yapılacak kumandalarla ve yardımlarla bu işin sağlanabilmesi kesin surette imkânsız bir şeydir. Şimdiye kadar köylü için yapılmak istenilen işlerin merkezden başlaması bu köylü teşebbüslerin akim kalmalarına kâfi gelmiştir. Tecrübelerden geçmiş böyle bir yolun artık çıkar bir yol olmadığını kabul ederek tedbirlerimizi ona göre almamız gerekir.

Şu gerçeği de tanımamız lâzımdır: Köylümüz kendi kalkınması uğrunda kendisinden umulan veya talep edilenlerden daima fazlasını isteyerek ve severek yapmak anlayışını göstermiştir, yine de gösterecektir. Bu itibarla her hangi bir düşünce veya herhangi bir prensip uğruna kendi kalkınması için onu gayret ve fedakârlığa dâvet etmemek, onun hudutsuz enerji ve kabiliyetlerinden faydalanmamak bizzat köylümüz tarafından dahi arzu edilmeyen ve hoş karşılanmayan yersiz ve hatta zararlı bir müsamaha olacaktır.

Memleketin her bakımdan yeniden inşası gibi muazzam bir iş ve faaliyet mecburiyeti karşısında, bu vatanda yaşayan her ferde düşecek gayret ve fedakârlıklar derecesini köylümüzün sağ duyusu idrâk etmiş bulunmaktadır. Burada acı da olsa şu hakikati itiraf etmeliyiz ki, maalesef bu idrâk henüz aydınlarımızın mühim bir kısmında kemale gelmemiştir. İşin asıl üzüntülü ve aksak tarafı da budur.

Bir yandan köylüyü vergiden algıdan kurtarmak, öbür yandan ziraatını ve emeğini kıymetlendirerek eline mümkün olabildiği kadar bol para geçmesini sağlamağa çalışmak gibi isabetli tedbirler yanında bu mazhariyetlerin ve köyde meknuz imkânların kendi kalkınması uğrunda teşkilâtlandırılmaması, onun artan gücünü ve parasını kendi hayatının gelişmesi uğrunda kullanamamasına müncer olacak bir atalet ve kayıtsızlık hüsrânına uğraması, köylünün ancak izdiraplarını artıracaktır.

Bazı görünüşler bizi yanlış kanaatlara götürmemelidir. Belki bir köy hizmeti için tahmil edilen fedakârlıktan veya imecedan vareste tutulan köylüden beş, on kişi o an için bizi alkışlayacak ve bunlar bize dua edeceklerdir. Amma bu ne hakikatin kendisidir ne de ciddi bir ihtiyaca tekabül eden şeydir. Saman dumanı gibi bir an içinde kabaran fakat daima inkisarla neticelenen bu tezahurlar sonraları köylünün samimî ifadelerle anlatmaya çalışacakları hayal kırıklıklarına ve hatta bedduala-

rına yerlerini terk edeceklerdir. Keşki o zaman bir takım sabırsızların sözlerine kulak asılmasaydı da şu yol veya şu set, yahut şu köprü, şu bağ işleri yapılmış olsaydı...

Bu üç verginin nisbetlerine ve irada göre mukayeselerine gelince: Hayvanlar ve bina vergilerinin şimdiki nisbetleri bugünkü fiat seviyeleri karşısında o kadar azdır ki mükellefler için ağır gelebilmesi şöyle dursun mükellefler tarafından çoğumsanmalarına dahi ihtimal verilemez. Şu aralık bazı gazetelerde hayvanlar vergisinin fecaati gibi başlıklarla yazdıkları fıkralar okunmuştur. Fakat bu gibi yazılar tamamiyle fantazi ve gerçeklikle ilgisi bulunmayan ezbere şeylerdir. Bugün köylerde hayvanlar vergisi bir hayvanın yılda (süt, yağ, yün halinde) ortalama temin etmekte olduğu gelirin ancak 20 de biridir. Hayvanların çoğunun yılda verecekleri birer yavruyu masraflarına mukabil tutarak hesaba katmıyorum. Şu kadar ki bu ortalama hesaplar bugünkü fiat seviyelerine göredir. Eğer bu fiatlarda göze alınacak bir düşüş olursa hayvanlar vergisinde ona göre indirimli bir nisbet yapılması suretiyle yine iradın 20 de birisine getirilmesi yetgisi İl Genel Meclislerine tanınmalıdır. Şehir ve kasabalardaki bu vergi Belediyelere terk olunmalıdır. Belediyeler bu kaynakdan sağlayacakları paralarla belde hizmetlerini ve ihtiyaçlarını karşılamak imkânlarını biraz daha elde etmiş bulunacaklardır.

Bina vergisi ise köylerdeki şekliyle o derece cüz'idir ki buna ciddi bir mânada vergi demek bile insana fazla gibi geliyor. Şehir ve kasabalardaki bina vergilerinin belediyelere terki bir çok yerlerde bu âmme müesseselerini bir dereceye kadar tatatlendirmiş olacaktır.

Yol vergisine gelince: Bu vergiyi köy idarelerine bırakırken, bünyesinde esaslı bir düzenlemeye ihtiyaç vardır. Bununla beraber fertlerin mükellefliklerini isterlerse bedenlen çalışarak yerine getirmeleri sistemi kaldırılmalıdır. Esasen köylerde bu vergi mukabilinde bedenî mükellefiyet sistemini idameye lüzum yoktur. Köylerde

irgat ihtiyacını kanunî imece karşılamaktadır. Şehir sâkinlerinin yol vergileri de belediyelere ayrılmalıdır. Belediye bütçeleri bu gibi kaynaklara çok muhtaçdırlar.

Köylerde tahsilat işleri ve köy veznedarlığı:

Köy bütçelerinin tatbikatını zaafa ve laubaliliğe uğratmamak için köye terkedilecek bu üç verginin maliye tahsildarları tarafından tahsil edilmeleri ve mal dairelerince her ay tahsilat paralarını alâkalı köylerin hesabına bankaya yatırılması elzemdir. Tahsilâtın neticesi köy idarelerinden mâliyeye verilecek çift nüsha tahakkuk cedvellerinin birisiyle mâliyeden yıl sonunda köy idarelerine bildirilmelidir.

Arazi vergisi ve diğer müteferrik devlet alacakları için esasen köylere gidecek olan tahsildarların köylere ait tahsilât işlerini de birlikte görmeleri her bakımdan faydalı bir tedbir olacaktır. Arazi vergisinin tahakkuk ve tahsili işleri de nihayet mâliyeye intikal edeceğinden artık böyle bir kuruluşdan sonra devlet ve mahalli idareler alacakları için köylülerle yalnız bir tahsildar karşılaşacaktır. Köyün diğer kaynaklarından meselâ resimlerle harçlardan ve hasılâtdan muayyen zamanlarda köyün veznedarına yatırılmamış paralar dahi düzenlenecek tahakkuk mazbatalarıyla mâliyeye verilmeli ve bunlarda tahsildarlar marifetiyle ve fakat % 10 cezasıyla birlikte tahsil olunmalıdır.

442 sayılı kanuna göre köy gelirlerinin tahsil ve muhafazası muhtara ait bulunmaktadır. Yâni muhtar köyde hem tahsildar ve hem de veznedardır. Böyle bir usulün mahzurları meydanda idi. Nitekim köy kanununun tatbikatında kendini gösteren ilk aksaklıkta bu olmuşdu. Bazı muhtarlar çoğu zaman köy alacaklarını kendi şahsî görüşlerine veya kendi durumlarının icaplarına göre toplarlar. Bu arada muhtarlar bazen kendilerine mahsus birer siyaset de yaparlar. Fukara ve sedası çıkmayacak olanlar, köyün salmasını ilk ödeyenlerdir. Salma bakayaları bir çok yerlerde köyün ileri gelenleri veya şirretli-

ğiyle tanınanları üzerinde kalmaktadır. Bazı yerlerde bu tahsilât muhtarın şahsî alacaklarıyla tekaza girmekte yahud para yerine muhtara eşya verilmektedir. Nihayet köyün kasası muhtarın şahsî cüzdanından ibarettir. Köyün parası kemmiyet itibariyle fayda sağlayacak mikdarlarda ise bu para bazı muhtarlarca şahsî işlerinde de kullanılmakta ve kontrol anında köy vezne defterine göre mevcut olması lâzım gelen sandık parasını muhtar evinden getirip saymaktadır. Bazan bu para getirme işi, evin veya sandığın anahtarlarının bulunamaması sebepleriyle bir kaç saat gecikebilir. Muhtarın ailesi tarladadır ve anahtarlarda onların üzerindedir. Fakat geç de olsa köy sandığı mevcudu ekseriyetle tamam olarak huzurda sayılmaktadır. Sandık mevcudunun o an içinde temin edilemediği ahvalde ise muhtar herhangi bir bahane ile köyden uzaklaşmıştır. Tutanaklar, takipler bir kaç gün sonra köy sandık mevcudunun tamamen ibrazıyla durmaya mahkûmdur. Savuşmanın sebepleri, hadiseden ayrı şahsî ve ailevî icaplar halinde isbat edilmektedir. İşin iç yüzü ne olursa olsun böyle bir vaziyet karşınızda kanunen yapılacak hiç bir şey yoktur.

Tahakkukları tahsillerine tâbi olan ilmühaberler ve mazbatalar harcı pazar ve panayır resmi, zephiye resmi gibi köy gelirleri ise bazı yerlerde resmîyete bile intikal etmeden yâni deftere geçmeden kaynayabilirler. Zaten köyün ita âmiri mevkiinde bulunan muhtarın tahsildarlık ve veznedarlık ödevlerini de bir elde bulundurması prensip itibariyle mahzurludur.

Pratikde ve nazariyatda mahzurlu olan bu halin önlenmesi, yeni tasarıdan beklenen selâh eserlerinden biri olacaktır. Bu mahzurların önlenilmesi için ihtiyar meclisinden âzanın birisi köy veznedarlığına seçilmeli, köy paraları bu harem alındığına dair hazır ve mutlu bir makbuz ilişik bulunmalı, numaralı harç makbuzu bağlı olmayan ilmühaber ve mazbatalar devlet dairelerince ve müesseselerince muameleye konulmamalıdır. Mahkemelerde tatbik olunan böyle bir usulün köy idare-

leri lehine olarak köy gelirleriyle ilgili evraka da teşmili elbette yerinde ve isabetli bir tedbir olacaktır.

Yeni köy kanunu tasarısının ihtiva ettiği esaslara ve nihayet üzerinde yapılabilmesi mümkün ve muhtemel tadillere göre köy idarelerinin malî bünyeleri ancak bu suretle kuvvetlenebilir. Bir yandan bu malî bünyenin temellerini sağlamlaştırmakla, öbür yandan köy gelirleri batısında emniyet ve itimat verici bir sistem meydana getirmekle ve bu gelirlerin otomatik olarak kontrollerine imkân verilmekle köy idarelerinin malî bünyeleri maksada uygun bir şekilde kurulmuş ve gelişmeleri temin edilmiş olacaktır.

Köyün ekonomi bünyesi, istihlâk ve istimal maddeleri meselesi:

Köy idarelerinin malî bünyeleri bir kerre sağlam temellere dayandıktan sonra bu idarelerin kendi bünyeleri içinde malî gelişmeleri artık bir tatbikat meselesidir. Bu itibarla biz şimdi dikkatimizi köylülerin başlıca ekonomik ihtiyaçlarından bir kısmına çevireceğiz.

Yeni köy kanunu tasarısında, köylünün belli başlı zarurî ihtiyaç maddelerini bir döner sermaye ayırarak veya bir kooperatif ortaklığı kurarak temine çalışmak gibi belediye kanunundakine benzer iktisadî mahiyette bazı tedbirler almayı sağlayacak hükümler mevcut değildir.

Tasarının 18 inci maddesinin C bendine dahil 5 ve 6 ncı fıkralarında hayvan cinsinin islahını ve ziraî gelişme tedbirlerini âmir bazı hükümler varsa da bizim aradığımız ve demek istediğimiz şey biraz daha şumullü bir iktisadî harekettir. Köyün aynı zamanda iktisadî bir bünyeye de sahip bulunması matlupdur.

Köylerimiz için pek çok lüzumlu olan ve fakat tasarıda bulunmayan bu hükümler meselâ; Köylünün birinci

derecede istihlâk ettiği tuz, gaz, sabun, zeytinyağı, şeker, kahve, çay gibi gıda maddeleriyle yine birinci derecede kullanmakda olduğu kaput, basma, çulaki, tülbent, astarlık, pamuk gibi giyim malzemesinin ve aynı derecede ziraat işleri için lâzım olan orak, tırpan, saban demiri, çapa, budama bıçakları, sicim, yular, pulluk, peynir mayası gibi eşya ve maddelerin toplu bir alımla her zaman ve her mevsimde köylü için temin edilmiş bulunmasını sağlayacak imkânları verecek bir hüküm olacaktır.

Misâl halinde: yukarıda saydığımız bu maddeler köylümüzün vakitli vakitsiz, fakat oldukça ağır şartlarla temin edebildiği şeylerdir. Bu eşya ve maddeleri elde edemeyen köylü ise derin bir mahrumiyet içinde kalmaktadır. Binaenaleyh yeni bir köy kanunu tasarısı en önemli yeniliklerden biri olarak böyle bir müesseseyi dikkate almalı, yâni kanunî bir ifade ile birer istihlâk kooperatifinin köylerde kurulmasını temin edecek hükümleri içine almalıdır.

Belde sâkinlerinin zarurî ihtiyaçlarına tekabül eden bazı maddeleri lüzumu halinde bir döner sermaye ayırarak topdan mubayaa ve tevzii hususunda belediye idarelerine yetki veren belediye kanununun bu hususdaki hükümleri kasabalar halkının bu gibi ihtiyaçlarının izahından ve karşılanmasından başka bir şey değildir. Şu kadar ki kasabalar için bazı hallerde bahis konusu olan bu gibi tedbirler, köylülerimizde devamlı olarak yaşayan zaruretleri karşılayacağı gibi köy idareleri belediyeler gibi döner sermayeli ayırabilecek durumda bulunmadıklarından bu ihtiyacın köylerde karşılanması ancak, köylüler arasında kanunî bir ortaklık tesis ederek ve dernek kararıyla her ortakdan harmanda münasip bir pay alarak bu teşebbüsün temelini atmak yetgisinin ihtiyar meclisine verilmesiyle mümkün olacaktır. Şüphe yok ki bu müessese nüfus vaziyeti ve maddî durumu müsait köylerde, köy derneğinin kararıyla işleyecek ve buna arzu eden köylüler katılacaktır. Yoksa kanunun her hangi âmir bir hükmü gibi mecburi olmayacaktır.

Burada denilebilir ki mademki böyle bir müessese mecburî olmayacaktır, buna köylülerin kendiliklerinden katılmaları ve bu işi yürütebilmeleri şüphelidir. Ve yine madem ki bir istihlâk kooperatifi halinde kurulacak ve çalışacaktır. O halde kooperatifler kanununa göre arzu eden köylerde böyle bir istihlâk kooperatifinin teşkili daima mümkündür. Binaenaleyh böyle bir hükmün köy kanununda lüzumu yoktur.

Fakat köylerimizin bugün içinde bulundukları gerçeklikler karşısında böyle bir mütalâa varid değildir. Çünkü:

1 — Bu teşekküle katılma işi herkes için mecburî olmadığından ancak bu ihtiyacı duyan köylerde bu müesseseler kurulacak ve dernekler bunu idare edecek muteber insanlar seçeceklerdir. Bu gibi teşekküller bidayette az ortakla işe başlayacak olduklarından teşebbüs muvaffak oldukça ve faydalı görüldükçe köylünün hepsi bu ortaklığa katılacaklardır. Bu ihtiyacı duyan köylerde böyle bir müessesenin başarılı olması ihtimali çok kuvvetlidir. Böyle bir ihtiyacı hararetle duymayan köylerde ise esasen buna teşebbüs edilmeyecektir. Zira böyle bir mecburiyet yoktur ve ancak bu hususta her şey arzuya göredir.

2 — Ticarî mahiyette bir istihlâk kooperatifi kurmak, uzun boylu formalitelere tâbidir. Bu formalitelerin bu teşekkülü arzu eden köylerde dahi halkça yerine getirilebilmesinin ne kadar müşkül olduğu tecrübelerle sabittir. Halbuki köy kanununda derpiş edilecek böyle bir müessese köylere mahsus olarak resmî bir müessese halinde basit usullerle hem işleyebilecek ve köy idarelerinin vazifelileri de bu müessesenin işleme tarzından sorumlu bulunacakları gibi hükümetçe de murakabe edileceklerdir.

3 — Bundan başka köylerde özel mahiyette alınacak böyle teşebbüsler, bu hususdaki ihtiyaçlar elle tutulur, gözle görülür bir halde bulunsa dahi, köylülerin bir

birbirlerine karşı bir çok sebeplerle kapıldıkları itimatsızlık duyguları yüzünden asla başarılı olamayacaklardır. Amma böyle bir teşebbüs kanunî bir hükme dayanılarak resmî mahiyette alınacak olursa bu, köylünün itimadını ve alâkasını nisbeten daha çok toplayacak ve netice itibariyle köylerde faydalı ve lüzumlu bir teşekkül halinde çalışmağa imkân bulacaktır.

Filhakika psikolojik şartların köylerde bilhassa paraya taallûk eden teşebbüslerde önemi pek büyüktür. Şimdiye kadar köylerimizde ekonomi ve ziraî sahalarda alınan bir çok teşebbüsler bu ruhî haletin tesirinden kurtulamamışlardır.

4 — Nihayet böyle bir müessese sayesinde köylülerimiz fırsat düşkünü mutavassıtların ellerinden kurtularak zarurî ihtiyaçlarını topdan ehven şartlarla ve kendi menfaatlarına olarak temin edebileceklerdir.

5 — Teklif ettiğim böyle bir müessesenin faydaları yalnız bunlardan ibaret değildir. Bu kanunun birde mânevi cephesi vardır. Her zaman veya her mevsimde yalnız başlarına bu gibi ihtiyaçlarını sağlayamayan köylülerimiz bu maddeleri topdan ithar etmek ikdidarına mâlik değillerse (ki köylülerimizin % 95 i böyle bir imkândan mahrumdur) yıl boyunca bilhassa uzun kış aylarında bunların mahrumiyetlerine katlanmak zorunda kalmaktadırlar. Sadece kendi başlarına bu ihtiyaç maddelerini bulma, satınalma ve getirme müşkülleri bile köylü ihtiyacının devamlı suretde karşılanamamasını ve halkın bu yüzden ikame çarelerine baş vurarak ihtiyaçlarını tahdit etmesini zarurî kılmakta ve böylece geriye yâni iptidailiğe doğru mecburî bir gidişi içtinabı kabil olmayacak bir hale getirmektedir.

İşte bu müessese kurulduğu yerlerde bu noktadaki itiyat ve telakkilerin geriye doğru zarurî gidişlerine de mâni olacak köylerdeki hayat ve ihtiyaç seviyesi kendisini dâima geriye çeken bu ruhi ağırlığın tesirinden kurtularak serbestçe tekâmül seyrini takibe başlayacaktır.

Köyde sosyal yardım işleri:

Köy idaresi bünyesinde çalışacak bir köy istihlâk kooperatifi mekanizması bu ihtiyacı duyan köyler için bahis konusudur ve nihayet bu kooperatifin ortaklık paylarını verebilecek olan köylüler arasında kurulacaktır. Halbuki köylerimizde daha başka türlü ihtiyaçlarda vardır.

Köylerimizin bir çoğunda kooperatifin ortaklık payını veremiycek derecede fakir vatandaşlar bulunduğu gibi her hangi bir kaza sebebiyle çok müşkil duruma düşecek köylülerimizde her zaman ve her yerde eksik değildirler. Bundan başka çok yaşlı ve kimsesiz veya çok çocuklu köylülerimiz de vardır ki bunlar camianın yardımına muhtaçdırlar.

İşte köylerde bu konuda ve küçük çapda bir ileri adıma daha ihtiyaç vardır. Bu adım köyde sosyal yardımı daha ziyade canlandıracak bir hareket olacaktır.

Yeni köy kanunu tasarısının 18 inci maddesinin D bendine dahil 12, 13, 14, 15 ve 16 ncı fıkralarını burada gözden geçirmekde fayda vardır.

Fıkra 12 — Köy halkından askerde bulunan erlerin ve bakacağı olmayan öksüz ve yoksulların tarlalarını bağ ve bahçelerini imece ile sürüp ekmek ve harmanlarını kaldırmak,

Fıkra 13 — Köyün fakir ve kimsesiz çocuklarını sünnet ettirmek ve fakir kızları evlendirmek fakara cenazelerini kefenleyerek kaldırmak,

Fıkra 14 — Yanan ve yıkılan fakir köylü evlerinin yapılmasına yardım etmek ve ettirmek,

Fıkra 15 — Köy adına bir anbar yapmak veya kiralamak, imece ile ekilecek veya başka suretlerle temin edilecek mahsulleri saklamak ve bunları lüzumu halinde köy fakirlerine parasız ve ihtiyacı olan çiftçilere paralı yahut ödünç vermek ve harman zamanında bu alacakları tahsil etmek,

Fıkra 16 — Köyün fakir hastalarını tedavi için hastahanelere göndermek.

Görülüyor ki: köyde sosyal yardım sahası ve ihtiyacı hudutsuz denilecek derecede genişdir. Bunlara çok çocukluları ve kendisine bakamıyacak derecede kimsesiz ihtiyarları katmak ve bazı kazalara karşı yardım gibi önemli kayıtlar ilâve etmekde mümkündür.

Fakat yeni tasarıdan beklediğimiz şey bu sosyal yardımı köyde bünyevî bir varlığın vazifesi ve itiyadı haline getirmek ve bu varlığı bir sosyal yardım sandığı tarzında teşkilâtlandırmaktır. Bu sandık köy idaresine bağlı bir âmme müessesesi hafinde çalışacaktır. Yoksa sadece bu yardımın şümülünü çizecek bir hüküm başlı başına bir şeyi ifade etmiş olmayacaktır.

Sosyal yardımın kanunda gösterilen kaynaklarını daimî surette çalıştıracak ve bu müesseseyi muhtar ve ihtiyar meclisinin üzerlerine munzam bir yük olmaktan kurtaracak kendi çapında bir kuruluşa ihtiyaç vardır. Köyün hayır sever ihtiyarlarından mürekkep bir yardım meclisi bu işler için pek elverişli birer heyet demektir.

Şayet devlet, teşekküller, dernekler veya mahallî idareler yahut hayır seven hususî şahıslar sosyal bir yardımda bulunmak isterlerse bunu köylerin sosyal yardım meclislerinin emrinde bulunan sandıklara yaparlar. Köyün yardıma muhtaç sâkinleri bu sandığın teminatı altında bulunacaklardır. Zekât vesaire gibi dinî vecibelerin bu yardım sandıklarına karşı ifası da caiz olacaktır.

Köyde Ziraî emniyet ve asayiş meselesi:

Köyde ziraî emniyet ve asayiş mefhumu çok geniş ve çeşitli konuları ihtiva eden bir mâna taşır. Ziraî hasarlar, ziraî kazalar ve zararlar, ziraî zabıta vakaları, ziraî emniyet ve asayiş mefhumuna bağlı ve onun kadrosu, içinde mütalâa edilecek konulardandır.

Köy kanunu tasarısının 19 uncu bölümünü teşkil eden 127-147 nci maddeleri çiftçi mallarının korunması hakkındaki hükümleri ihtiva etmektedir. Bu hükümler ziraî emniyet ve asayişin bir cephesidir. Ancak köy idaresinin yapabileceği ölçüde bu hükümlerin daha amelî bir hale konulması lâzımdır.

Tasarının sözünü ettiğimiz bölümündeki maddeler çiftçi mallarının korunması kanunundan hemen aynen alınmıştır. Korunacak çiftçi malları tasarının 123 üncü maddesinde şöyle sıralanmıştır:

Madde 123 — Korunacak Çiftçi malları aşağıda yazılıdır:

1 — Ekili dikili veya kendiliğinden yetişen nebatlarla orman kanununun şümulüne girmeyen ağaçlar ve ağaçlıklar,

2 — Ziraatta kullanılan veya ziraatla alâkalı olan her nevi gayri menkûl ve menkûl mallar,

3 — Su harkları, set ve bentlerle hendek, çit duvar ve emsali manialar, tarla ve bahçe yolları,

İşte bu madde içine giren çiftçi mallarına karşı vaki olacak ve fakat bedeli elli lirayı geçmeyecek zararlara köyde bakılabilecek ve peşin ödenecek tazminat da 20 lirayı aşmıyacaktır. Eğer zararın bedeli elli lirayı geçecek olursa buna köyde bakılamıyacak ve mutazarrır olan taraf mahkemeye gidebilecektir. Koruma kanununu tatbik edebilmek için zararın bir fiil ve hareketle icra edilmiş olması lâzımdır. Yoksa işgaller tabii âfetler, kaza eseri olan yangınlar, kaza hasarları, canlı vasıtalarla karşı işlenecek zararlar gibi diğer çeşit zararlar için her hangi bir teminat ve korunma bu metinde bahis konusu değildir.

Çiftçi mallarına karşı yapılacak zararlarda ihtiyar meclisinin bakabileceği mikdarların elli lira ile takyit edilmesi ve tazminatın en yüksek haddinin yirmi lira gibi pek cüz'î bir mikdar üzerinden tesbiti, bugünkü ihtiyaçlara asla uymayacak kifayetsiz bir düzendir. Ziraî

alât ve makinelerin bugünkü yüksek bedelleri karşısında bu tazminat ve köyde bakılabilmesi için elli lira bedel miktarının ne mâna ifade edeceğini bir kerre düşünelim. Köylerde bu müessesenin işe yarayabilmesi için bedelin hiç olmazsa yüz liraya çıkarılması ve tazminata bir hat konulmaması şarttır.

Bundan başka bu müessesenin köyde bir ziraî emniyet çeşnisi verebilmesi için ödenecek zararlara bazı hasarları ve zararları da ilâve etmek yerinde olacaktır.

Çiftçi malları koruma bekçilerine de köy korucuları gibi silâh verilmelidir. Bilhassa bazı yerlerde ziraî mahsulleri muzur hayvanlardan korumak oldukça önemli bir mesele halindedir ve bu, ancak silâhla mümkündür.

Ziraî mahsulleri hele meyve, sebze, üzüm gibi çiy yenilir şeyleri çocuklardan korumak meselesi, bazı yerlerde köyün gerçek bir ıstırabıdır. Tasarıda bu hususta da tesirli hükümlerin bulunması zaruridir.

Köylerde inşa ve imâr meselesini bu kanunun ehemmiyetine binaen ayrı bir yazı ile inceliyeceğiz.

-----«O»-----

T E R C Ü M E L E R

MİLLETLER ARASI ÇALIŞMA TEŞKİLÂTININ ASYA MINTAKASI İHZARİ KONFERANSI (Milletlerarası İdarî İlimler Dergisi'nden)

Çeviren:
A. Vehbi BERK
Tetkik Müşaviri

Milletlerarası çalışma teşkilâtı, doğuşundan beri Asya memleketlerinde çalışma şartlarının islahına hususî bir itina atf ve sarf etmiştir.

Milletlerarası iş bürosunun idare konseyi, attığı mühim bir hatve ile; çalışmalarını kuvvetlendirmek sadedinde muhasamatın terkiyle beraber Asya konferansına ait ve gelecek senelere şamil bir programın tanzimine karar vermiştir. Bu ihzarı ve mıntıkavî Asya konferansı, 1947 yılı Ekim ve Kasım aylarında Yeni Delhi'de toplanmıştır.

Oturumda, birçok nafız şahsiyetlerce gündemin vüsat ve ehemmiyeti nazara alınarak ihtilâfların hal çareleri üzerinde durulmuştur. Bu konferans, Uzak Şarktaki Milletlerarası çalışma teşkilâtının çalışmalarına yeniden hız vermeğe saik olmuştur.

Mıntıkavi bir Asya konferansının akti teklifi, milletlerarası çalışma teşkilâtının 14 üncü toplantısında ilk defa olarak bir şekli hal projesiyle Hint işçilerinin delegesi tarafından yapılmış ise de konferansta ekseriyet nisabı bulunmadığından kabul edilmemiştir.

Bu konferansın 1931 toplantısında Hint delegesinin aynı teklifi kabul edilmiştir. Fakat muhtelif sebepler, bu teklifin neticelenmesine imkân vermemiştir.

1941 tarihinde savaş yıllarında New York'ta yapılan toplantıda tekrarlanan bu teklif, hüsnü kabul görmüş ve bunun üzerine milletlerarası çalışma bürosu Londrada

tekrar kurulmuştur. Milletlerarası çalışma konferansı, 1944 tarihinde Filedefiyada yaptığı 26 ncı oturumunda Milletlerarası Çalışma Genel Müdürü tarafından, savaşı Asya memleketlerinde sosyal ve ekonomik tesirlerinin tekâmül ve mülâhazalarıyla teşkilâtın savaşı müteakip faaliyet programı hakkında bir mukavele taslağını derhal teklif etmiştir.

Teklif, Asya delegeleri tarafından iyi karşılanmış ve kabul ettiği kararla idare konseyini bu iş hakkında gereken tedbirleri almağa dâvet etmiştir.

Muhasamat devam ettikçe böyle bir konferansın içtimaa daveti birçok engellerle karşılaşacağından az bir müddet sonra savaşın sonunda birinci Asya ihzari konferansının Çin’de toplanması Hinduçin hükümetleri adına mümessilleri tarafından istenmiştir.

İdare konseyi, Montreal’de 1946 Kasım ayında yaptığı toplantıda milletlerarası çalışma bürosunun memurlarından eşit sayıdan mürekkep bir heyetin Asya memleketlerinden birinin ziyaretini mecbur kalmışdı.

Bu heyet, bu iki konferanstan birincisine ait hazırlıkların ve millî memurların müzaheretıyla bu büronun hazırlamış olduğu rapor projelerinin tamamlanması ve gerçekleştirilmesi hakkında iş birliği yapıyordu.

Bu tedbirlere savaş esnasında, büro ile bu memleketler arasındaki muhaberenin inkıtai halinde çok ehemmiyet veriliyordu.

Heyet, bürosu olmayan Singapur, Filipin, Birleşik Malezya, Hindiçini, Seylân, Birmanya, Siyam, Hint ve Çin’e gidecekti. Umumi kanaat bu heyetin yalnız rapor ve projelere ait malûmatın ihzari bakmağa değil, aynı zamanda bir çok memleketleri konferansta temsil edilmelerine hizmet etmiş olması bakımından son derecede faydalı bir iş görmüş olduğu merkezindedir. İdare konseyi 12 nci 1947 Cenova toplantısında konferansın, 27/Kasım/1947 de Yenidelhi’de toplanmasına karar verildi.

KONFERANSIN TEŞEKKÜLÜ

İdare konseyi, 38 inci Montreal toplantısında Asya konferansının üçlü bir karakteri haiz olmak mecburiyetiyle konferansa iştirak edecek delegasyonlara ait dâvetnamelerin; Uzak Şark memleketlerinde ve teşkilât azasından Hint, Çin, Siyam ve aynı zamanda Avusturalya ve Yenizelanda'ya hitaben yazılmasını ve bu davetnamelerden birisinin de Filipinlere gönderilmesi kararlaştırıldı.

İdare meclisi, bu mıntakada henüz muhtariyet kazanmamış milletlerin temsil edilmeleri için, ilk esaslı şart olarak ilgili metropol hükümetleriyle anlaşmayı takdir etmiş ve bu mülâhaza ile bunların nüfus ve yüz ölçülerini ve savaşın buralarda yapmış olduğu siyasi ve içtimai tesirleri incelemeyi kararlaştırmıştır.

İdare meclisi, bu karara tevfikân ve ilgili metropol hükümetleriyle istişareden sonra Birmanya, Seylân ve Birleşik Malezya ile Singapur'un her biri birer heyeti murahhasa ile konferansta temsil edilmelerini tezekkür etti. Dâvetnameler Birleşik Krallık hükümeti vasıtasıyla gönderildi.

İdare konseyi, Fransız birliğine dahil, Kambotch, Laos, Kochinchan ve Vie - Nam ile Hint'teki Fransız müesseselerinin konferansta bir murahhas heyeti tarafından temsil edilebilmelerini bildirir müşterek dâvetnamenin Fransız Cumhuriyeti Hükümetine gönderilmesi aynen kararlaştırıldı.

İndonezya'ya gelince, diğer konferanslarda olduğu gibi Felemenk devleti tarafından temsil edilmesi kararlaştırıldı.

İdare meclisi, Birleşik Krallığa Asya ve Uzak Şarktaki menfaatlerini temsilen Fransa bir murahhas heyetinin ve aynı mülâhaza ile savanta Asya'da büyük bir rol oynamış olan ve bu mıntakanın sosyal ve ekonomik gelişmesi için vücudu elzem görülen Amerika Birleşik Hükümetince de bir müşahit heyetin gönderilmesi kararlaştırıldı. Nihayet Nepal müstemlekesinin de bu memleket-

lerden herhangi birisiyle olan mahdud münasebetlerine binaen bir müşahit ile temsil edilmesi uygun görüldü.

Pakistan ve Efganistan istiklâllerini kazanmasını müteakip derhal konferansa dâvet edileceklerdi.

Konferansta, idare meclisi, kendi başkanından maada Evvans, Sneith, Eralth zatlardan mürekkep bir heyetle Efganistan, Avustralya, Birmanya, Seylân, Çin, Fransa, Kamboç, Kuşinşin, Hint-Fransız müesseseleri ve Yeni Kaledonya, Laosi, Hint, Malezya birliği, Yenizelanda, Felemenk, Pakistan, Birleşik Krallık, Siyam ve Singapur iştirak ederek temsil edilmişlerdir.

Amerika Birleşik Devletleriyle Nepal müşahit heyetleri birleşmiş milletlerden Sağlık Komisyonu tarafından gönderilmiş olan bir vekille temsil edildiler. Bu konferans azaları arasında Birmanya Endüstri ve Çalışma Bakanı, Kuşinşin Endüstri ve İçtimaî Basiret Bakanı, Laose Adalet Bakanı, Hint Endüstri ve Erzak Nazırı, Pakistan Yüksek Komiseri ve Hindistan Provenslerinin diğer birçok Bakanları gösterilebilir.

Konferansa iştirak eden âzaların toplamı 223 tür. Bu toplam şu suretle birleşmişti. İdare Meclisinin 6 murahhası, Amerika Birleşik Hükümetleri Nepal'ın müşahit delegeleri dahil 37 hükümetin murahhasları, 65 hükümetin tetkik müşavirleri, 16 delege kâtibi, 32 teknik kâtibi, 36 teknik işçisi, Hint hükümetinin 16 mümessili ve bunlardan maada Hindistan'ın sureti mahsusada göndermiş olduğu iki mümessil.

G Ü N D E M

Yenidelhi konferansının gündemi, idare konseyinin 38 inci Montral 1946 toplantısında âtideki şekilde tesbit edilmiştir.

- 1 — Sosyal emniyet meselesi,
- 2 — Çalışma talimatının tatbikini ihtiva eden sosyal politika,

3 — Milletlerarası çalışma konferansınca sosyal normlarını ihtiva eden uzlaşma ve tavsiyelerin bir çok yıllara taksimi faaliyet programının tatbikine konması,

4 — Umumî ekonomik ve endüstrileşme meseleleriyle ilgili sosyal ekonomik problemleri.

Milletlerarasınca çalışma bürosunca bu dört mesele üzerine cari itiyada göre hazırlanmış ve böylece Genel Müdürün raporu da konferansa sunulmuştur. Genel Müdür, raporunda bilhassa milletlerarası çalışma teşkilâtının faaliyetleriyle mıntakavî faaliyetlerin şartlarından bahsetmektedir. Büronun gündeminin birinci maddesi hakkındaki raporu objektif olarak sosyal emniyet ile sosyal politika obje edilmiş ve Asya'nın bazı memleketlerinde sosyal emniyete müteallik kanunlarla teşkilât servislerinin gelir ve sıhhî takyidatına müteallik idi.

Sosyal teminat ve sıhhî takyidat, teşkilât servislerinin esaslı meselelerindendir. Rapor, gündemin ikinci maddesini incelerken Asya memleketlerinin bazılarındaki ilk müstahsil kooperatif teşkillerinin gelişmesi, sanatkâr, çocuklar ve reşitler kullanması, sanayide çalışma şartları, çalışma münasebetleri ve çalışma talimatının tatbikatı bakımından tam bir tahlil yapmak mecburiyetinde kalmıştır.

Raporda, gündemin üçüncü maddesinde, milletlerarası çalışma teşkilâtınca kabul edilmiş uzlaşma ve tavsiyelerin Asya memleketleri sosyal kanunlarında verilen yer ve şekli hakkında mücmel bir etüd vermektedir.

Raporda, gündemin dördüncü maddesi konusu; Asya memleketlerinin halihazır ekonomik çalışmasının ve bu meyan da bilhassa bazı müstacel meseleleri, ekicilerin ziraî ve iktisadî gelir ve istihallerini, gelenek ve modern endüstri, savaşın ekonomik akıbetleri, istihsal gelirinin artırılması ve bu mıntaka ekonomik ilerlemesinin milletlerarası bazı manzaralarından umumî bir tahlil yapmaktadır.

KONFERANS BÜROSU

Hint Hükümeti Çalışma Bakanı M. Yagjevan Ram ittifakla konferans başkanlığına seçildi. Milletlerarası çalışma konferansının 30 uncu Ceneve toplantısından avdetinde bir uçak kazası neticesinde almış olduğu fena yaralarına rağmen bu vazifeyi sabır ve sevgi ile ifa ederek konferansın üç grubunun itimat ve muhabbetini kazanmıştır.

Çin Sosyal İşleri Bakanlığının, madenler ve fabrikalar Teftiş Bürosu Müdürü M. Pao Hua-Kuo, ikinci başkan seçildi.

Konferans 14 toplantı yaptı. Bu toplantılarda Genel Müdürün raporu ile sosyal ekonomik genel meseleleri müzakere etti.

Hint hükümeti üyelerinden M. S. Lall'in başkanlık ettiği bir teklif komisyonu teşkil etti. Bunun raportörü Seylân hükümeti üyesi M. B. Ponniah idi.

Konferans gündemine dahil 10 meseleyi tetkike memur üç komisyon teşkil etti. Sosyal politika komisyonu bu komisyonların başkan ve raportörleri, Çin hükümeti üyesi M. Fauq. İ. Hi. Pakistan hükümeti âza M. K. Mujteba, Birmanya hükümeti M. Mahn Wim Maunq ve kendisine vekâlet edecek olan M. G. L. Nanda ve M. Hah. Houg. Wein Çin hükümeti üyesi M. E. B. Taylur, Yenizelanda hükümeti âzası, Tien-Kai, Çin hükümeti âzası gündemin üçüncü maddesinde tesbit edilen faaliyet programı komisyonuna üye seçildiler.

Pakistan'ın Teşkilâta Kabulü

Konferans, Hint kurucular meclisinin iki ay evvel toplanmış olduğu Yenidelhi (Cauncil Hous) inde toplanmıştı.

Hint kurucular meclisi, tekrar toplanarak tanzim etmiş olduğu Hint anayasasını 15/Ağustos/1947 de mer'iyet mevkiine getirdi.

Bu oturumun açılışında Hint hükümetinin birçok Bakanlarıyla yüksek memurları ve kordiplomatları hazır

bulundu. Bu oturumun mübaheseleri arasında Hint hükümeti Başbakanı M. Jawaharlal (Nehru) tarafından söylenen ve çok yüksek kıymetli fikirleri ihtiva eden nutku ile milletlerarası çalışma konferansının oturumu derhal açılmış oldu.

Bu söyleviyle bütün konferans mübaheselerinin atmosferini belirtmiş oldu. Öyle ki, Asya memleketlerinin halihazır politikalarının tekâmülünde sosyal adalet çalışmalarının ve milletlerarası çalışma teşkilâtının bu ideale yardım eden rolünün ehemmiyeti üzerinde ısrar ediyordu. Başkan, konferans esnasında çalışma teşkilât bürosu Genel Müdürlerinden aldığı bir bildirimde, Pakistan'ın milletlerarası çalışma teşkilâtı yasasının üç numaralı paragrafın birinci maddesine uyarak icaplarını kabul etmiş ve bu suretle teşkilâtın âzası olmuş olduğunu bildiriyordu. Konferans, Pakistan'a en iyi dileklerini bildirdi.

Genel Direktörün ve sosyal politik ile ilgili genel ekonomik meseleleri hakkındaki raporlar, konferansın tamamen beş oturumu işgal etti. Bu konuya 23 hatip iştirak etti. Dokuz hükümet delegesi, beş delege memuru, altı işçi delegesi ve Hint hükümetlerini sureti hususiyede temsil eden iki delegesi müzakere, genel menfaatle ilgili birçok beyannameler ve diğer birçok noktaların bildirilmesini intaç etti.

Birmanya hükümetinin sanayi ve çalışma bakanı Mah Wim Naunq, memleketinde bu sahada esaslı çalışmaların yapılması pek yakın olduğundan hükümetinin milletlerarası teşkilâtına âza olmasını teklif etti.

Seylân hükümeti delegesi M. M. W. H. d. benzeri bir teklifle hükümetinin de âza kabul edilmesini diledi.

Çin hükümeti delegesi M. Pao Hua-Kuo hükümeti namına yaptığı bir dâvetle Asya bölgesi konferansının gelecek 1949 da Çin'de toplanmasını diledi.

Birçok hatipler, kendi memleketlerinde mevcut ekonomik ve sosyal şartlardan hesap vermeyi fırsat bildiler bu meyanda sosyal adalet ile sendika teşkilâtının geliş-

mesi ve kooperatif hareketi ile sosyal basiretin kuvvetlendirilmesi sistemlerinin tecrübelerinden bahsettiler.

Bazı hatipler, birçok meselelerle bağlı bir halde bulunan sanayileştirme zarureti kayıtlarına aldılar.

Diğer hatipler de, birçok yönden istihşâlin artırılması hususunda mahdud bir ortaklaşma çalışma zarureti üzerinde ısrarla durdular. Hatiplerden büyük bir kısmı, Asya memleketleri iktisat hayatında yeralan esnafla zirâî sanat ve ev sanatından büyük bir ehemmiyetle bahsettiler ve milletlerarası çalışma teşkilâtı, ziraatçı işçilerin çalışma şartlarına az ehemmiyet vermiş ve konferansta tam olarak temsil edilmelerine mutabık kalmamış olduğunu belirttiler. Ziraatçı işçilerin sosyal ve ekonomik şartlara, eski çalışma sistemleri islah edilmedikçe esaslı bir ilerlemenin husulü kabil olmayacağı tasrih edilmiştir.

Konferans, Milletlerarası idare konseyi, ziraatçı işçilerle ev sanatkârlarının ve diğer esnafın Asya mıntakası konferansında tam olarak temsil edilmeleri için araştırmalar yapmasına karar verdi. Birçok hatipler de, mazide milletlerarası çalışma teşkilâtının müzakerelerinde birçok ehemmiyetli kararlar alınmış olduğunu ve bu bakımdan böyle bir konferansın tekrar toplanmasını, çok canlı ve samimî bildirimleriyle açıkladılar.

Teşkilâtın, Asya'nın sosyal hayatında yarattığı eseri, hiçbir şüpheye mahal bırakmayan söylenen söylevlerle büyük bir önem verilerek belirtilmiştir.

Dünyanın % 60 nüfusunu ihtiva eden Asya mıntakasına en ufak bir gayretin bu ana kadar teşkilâtça sarfedilmemiş olduğunun birçok hatipler tebarüz ettirdiler. Meselâ M. Yagwaharlal (Nehru), söylediği açılış hitabesinde «Teşkilâtın dikkat nazarının kaçınılmaz surette, Asya meselelerinden ziyade belki de coğrafi âmillerin dahi icabettirdiğinden fazla diğer meseleler üzerine temerküz etmiş olduğuna» işaret etti.

Hatipler, Yenidelhi konferansının, milletlerarası çalışma teşkilâtında bir değişiklik istikameti tayin edeceği ümidini ittifakla açıkladılar.

Japon, Kore, Vie-Nam memleketlerin mürahas heyetlerinin bulunmamasına dikkat nazarı çekmiş ve birçok muraahaslar bu memleketlerin gelecek mıntaka konferansına iştirak etmek ümidini belirttiler.

Birçok hatipler, beyan ettikleri firiklerde, konferansın tam vaktinde toplanmış olduğunu ve bu münasebetle memleketlerinin sosyal ve ekonomik politikalarını izah ile memleketlerine has işlerin mesuliyetini deruhte edecek mevkide olduklarını izhar ettiler.

Hint Çalışma Bakanı M. Yagjivan Ram Başkanlık nutkunda «Asya toprağında toplanan bu birinci konferansta bir hür milletler ailesi gibi toplanmış bulunuyoruz. Bu konferansın kendi kendine yaşamağa başlayan radikal bir inkilâp safhasına mütesadif olması, bana bir fali hayır gibi görünüyor.»

Konferans, muhtelif memleketlerde geniş meselelerde yer almış bulunması lâzım gelen millî hayat seviye ve gelirlerini yükseltmek ve bu memleketlerle iktisaden çok gelişmiş garp memleketleri arasında mevcut bulunan halihazır açıklığı doldurmak kararını ittifakla izhar etti.

Böyle bir terakkinin yalnız Asya memleketlerinin menfaatına değil, fakat dünya sulh ve saadetine hadim olmasını hüsnü galebe çaldı.

Hatipler, aynı zamanda istihsâlin artmasını ve Asya memleketleri tevziatının plânlaştırılması zarureti üzerinde ısrarla durdular. Konferans, ehemmiyeti kabul etti. Kararlardan anlaşılan bölge esası üzerine yapmış olduğu tetkikten tebrik edilmiş ve böyle bir tetkikin milletlerarası çalışma meseleleri tetkiki yerine kaim olmadan onu tamamlamayacağı tahmin edilmiştir. Mıntıkavî birlikte çalışma, milletlerarası birlikte çalışmaya doğru ve bu gayeyi kolaylaştıran biricik adamdı.

Bir çok hatipler, Asya memleketleriyle garp memleketleri arasında birlikte çalışma ve yardımlaşma zarureti ve iktisaden gelişmiş milletlerin, materyal ve teknik bakımdan yetersiz bulunanlara yardım etmek ümidini aşikâr bir surette açıkladılar. Genel Direktörün müzakere olunan raporunda ye sosyal politikayı çerçeveyen

mesele hakkında milletlerarası çalışma bürosunun genel müdür muavini M. Jeff Rem cevap vererek, büronun Hint hükümetine ve bilhassa Çalışma Bakanına konferansın hazırlanmasında sarfettiği yardıma karşı derin şükranlarını ifade etti ve açıkladı ki, teşkilât mazide belki haddinden ziyade Avrupa ile meşgul olmuş idi. Asyadaki faaliyetin gelişmesi için oraya heyetler göndererek ve orada muhtelif zamanlarda komisyonlar ve konferanslar tekrar toplanmasını telkin etti.

Konferans, Asya milletlerinin kur'a ile büroya dahil olması için teşkilâtın bütün dikkatini büronun Asya memleketlerinde muhabereleşebekesi kurulmasına ve bu kıt'adaki muhabirler bürosunun kuvvetlendirilmesini çekti.

Büro, Asya memleketlerinin iktisadiyatında mühim yer tutan ziraat sanayiine, ev ve el sanayiine vakıf olduğunu ve ziraat müstahsilleriyle ev ve el sanayiinde çalışanların içtimâi meselelerinin halline hâdım metodlariyle meşgul olmak gayretini bilhassa belirtti.

Kabul Olunan Kararlar

Konferans 23 karar kabul etmiştir. Sosyal güvenliğini ilgilendiren kararlarda, Asya memleketlerindeki sosyal güvenliğin hükümetler tarafından finanse edilmiş sigortalar tarafından sağlanmasını ve memurları, işçileri ve bunların tıbbî müdavatlarında bir sıhhi servisi tarafından hiçbir resim teklif edilmeksizin ve ihtiyaç ölçüsü tatbik edilmeksizin sağlanması zarureti üzerinde duruyor. Konferans, sosyal politika ile bir çok cihetten ilgili kararlar kabul etmiştir. Bu kararlarla tetkikine ve profesyonel tesislere malzeme bakımından kolaylıklar irae-si, taşaron memurlarının tahdidi, müşterek mukavelelerin gelişmesi, aile bütçeleri hakkında muntazaman anketler yapılması tavsiyelerinde bulundu. Genç işçilerle çocukların himayesini tasarlayarak bilhassa Asya'nın menfaati bakımından, okumanın mecburî ve meccanî olmasını ve müterakkî bir surette gelişmesini sağlayacak

kanunlarla teşebbüslere geçilmesini, meccani teknik ve profesyöl okul şebekesinin tesisini çıraklığın tanzimini, çocukların endüstriyel olmayan sanatlarda çalıştırılmamasını, genç işçilerin çalışma devamının tanzimini ve genç işçiler için sosyal servisler tesisini ve çocuk kreşleriyle buralarda analık himayesini gösterecek kadınların çalıştırılmasını, sütten mamûl gıdalarla çocuk kundaklarının parasız olarak verilmesini, tehlikeli işlerde çalışan kadınların himayesi lavabo, tuvalet ve ayrı vestiyerlerin tesisi. Profesyonel teşekkülün inkişafını ilk tahsille ve eşit çalışmalarda eşit ücret verilmesi prensibinin tanınmasını âmir kanunların vazını tavsiye ediyor.

Ağır çalışmalara gelince, konferans, mecburî çalışmanın ve her çeşit ziraî köleliğin tahdidini, yerli kabileler ve kast sınıfın hayat şartlarının islahını dikkatta tutmak sisteminin etüdünü, yakın bir âtide ziraî çalışma ve ziraatçi işçilerin hayat ve çalışma şartlarının islah ve inkişafına yarayan kanunun yakın bir âtide ev ve el sanatlarında çalışanlarla ziraî işçilerin müşterek çalışma teşkilâtı kurulmasını tavsiye ediyor. Konferans, millî ve mahallî selâhiyetar otoriteler ve yaptığı tavsiyede milletlerarası çalışma anlaşmalarıyla tesviyelerinin konferansta temsil edilmiş ve metropol olmayan otoritelerce de bunları ihtiva eden kanunların vasfını derpiş edilmesini bildirmiştir. Konferans, hükümetleri memleketlerinde sosyal meseleleri halle memur delegeleri ihtiva eden üçlü teşkilât çalışma işçilerinin, çalışma şartlarının islahına yardım edici tedbirin tatbikini kolaylaştırmak, endüstride istihsâli arttırmak ve bilumum sosyal ve ekonomik meselelerde hükümetlerini irşat etmek, milletlerarası veya mıntıkavî konferans kararlarını milletlerarası teşkilâtı ve endüstri komisyonlarının zarurî tedbirlerin bu hususta alınmış kararlarına tesirini etüd etmek imkânını elde etmeğe dâvet etti. Diğer bir kararında Asya sitelerindeki insanlar için elverişli hayat ve çalışma şartlarının temin edilmesi ehemmiyetini kaydetmiştir.

Konferans, Asya'ya müteallik iktisat programların-

daki sosyal gayelerinin gerçekleştirmek zarureti diğeri bir kararında kabul etmiştir.

Konferans, diğeri bir kararında ziraatçi halkın fazla istihsalâtını endüstride kullanmak, ziraî istihsalâtın inkişafını, ziraî gelirin eşit surette tevziini, birinci derecede ehemmiyeti haiz ihraç mallarının eşit olarak mübadelesini, sermayeler teşkili ve bunlara milletlerarası yardımla enfilâsyonu giderecek surette sağlam ve muvazeneli endüstriyel inkişafı sağlamak tavsiye ediliyor.

Konferans, idare konseyine Japonya’da tetkikat yapılması muvafakatini ve Japon hükûmetine de konferansın kararlar ve vesaikini bildirerek genel direktörün selâhiyetli makamları istimzaç etmeğe, milletlerarası çalışma bürosunun göndereceği bir anket heyeti ile faydalı bilgileri toplamak ve bunları incelemek ve Japonya’nın teşkilâta tekrar kabul edilmesi hususlarına siyânen dikkati çekiyor.

Milletlerarası Çalışma Teşkilâtının Asya Memleketlerine Yardımı

Konferans, milletlerarası çalışma bürosuna Asya memleketlerinde çeşitli teknik etüdleri hazırlamak ve teknik yardımları yapmak tavsiyesinde bulunmak, bir kararında da milletlerarası çalışma teşkilâtına Asya’ya mahsus faaliyetler kuvvetlendirilmesini ve idare konseyini 1949 tarihinde Çin’de muntakavî bir konferansın toplanmasına dâvet etmiştir.

Genel Müdüre de verdiği müsaade üzerine konferans çerçevesinde bürodan bir heyetin Asya’yı ziyaret etmesine, genel bakımdan Asya memleketlerinin teknik eksperler birliği kurumlarına, milletlerarası çalışma konferansı idare konseyinin zaman, zaman Asya’da oturumlar yapmasına, daimî ziraî komisyonlar teşkiline bir deniz hakem komisyonu ve muhabere bürosunun Asya’nın diğeri memleketlerinde araştırmalar yapacak personellerin kuvvetlendirilmesine, Asya memleketlerini birbirine bağlayan işlerde kur’a ile ve muadil sayıda olacak bir is-

tişarî komitenin teşkiline ve bu işleri kolaylaştırmak üzere mahdud selâhiyetli müşterek bir kâtipliğin ihdası hususunda genel müdürün dikkat nazarı çekmesine karar verilmiştir.

NETİCE

Yenidelhi konferansı, tam bir muvaffakiyetle nihayete ermiştir. Konferans, Asya memleketlerinde hissin doğurduğu politika, sosyal ve ekonomik gelişmeleri yüzünden doğan müşkülât devresi içinde toplanmış oldu.

Konferansın bütün üyeleri, milletlerarası çalışma teşkilâtınca çalışmanın kıymetini takdir edilmesini istediler. Teşkilât faaliyetinin Asya'da en tam bir şekilde yapılması ümidini izhar ettiler. Bir kararında, uzun senelere şamil bir faaliyetin; programda yer alması kabul edildi. Yenidelhi konferansının karakteristik eserlerinden biri, Asya'da sosyal seviyenin yükselmesine ve yine âhenkli bir çalışma teahhüt edinilmiş bulunmaktadır. Asya'nın sosyal ve ekonomik ilerlemesine yardım etmeğe hakkı olduklarını bildirmekle kalmıyarak milletlerarası bir yardımlaşmanın sağlanması için oraya, vergilerini bile aktarmak kararında olduklarını işaret ettiler.

HOLLANDA DANIŞTAYI

Fransız İdare Dergisinden

Yazan: Paris Üniversitesi
Siyasî İlimler Profesörü
M. Henry PUGET

Çeviren: Tetkik Müşaviri
İ. Vehbi BERK

(Raad Van State) Hollanda Danıştay, memleketin idaresine ve kanunların tanzimine iştirak eden bir istişare heyeti olup aynı zamanda kaza selâhiyetini kullanan bir organdır. Bu katmerli karakteri ile muhtelif tâli mevzularda, Fransız Danıştayının bilhassa 14 üncü yüzyılın ilk senelerinde, kanunlarla nüfuzu daraltılmış şekline yakınlık gösteriyordu.

Fakat berikinden bilhassa ihtilaflı selâhiyetlerde, bir unvandan fazla farklıdır. Vazifelerinin aynı tavsif ve müşabehetlerine rağmen Millî Müesseselerin hayatında, işlemlerinde bu evsafı haiz olan Paristeki benzeri ile aynı mevki işgal etmez. Mazisi, teşkilâtı ve rolü ona has bir veche verirler. Bizce bilinmeyen ve garip olan şey, Hollanda Hukuk Edebiyatında bu derinlikte bir tetkikin konu olmamasıdır. Halbuki, gelişimi tasvir etmek ve bunun ışığı altında halihazır vaziyetini meydana koymak hususunda bir deneme yapmak yerinde olur.

1 — Geçmişte Danıştay

Danıştayın tarihi, devrelere munkasem olup 1795 e kadar eski rejim, 14 üncü yüzyılın ilk yarısı (1791-1861) ve muasır devir olmak üzere üçe ayrılır. Hollânda Danıştay, Fransız Danıştay gibi prensin etrafında toplanmış tâbirlerle, büyük zabitler ve papazlarla hukukçulardan mürekkeptir. Fakat, bizde merkeziyet usulü ilerlediği bir

sırada kralın meclisi, müstebidde sadık olanlarla meskûn ve bütün idare sahasını içine alan muhtelif teşekküllerinde müstakil kalmış olan birleşik ülkelerde tatbik edildiği şekilde federatif sistem, en fiilî vasıtalarından biri olmuştur. Vilâyet ve Etejenero temsilcilerinin tefevvuk ettikleri ve yüksek iktidar sahibine karşı az çok belirli bir emniyetsizlik zihniyeti içinde birlik işlerinin bir kısmını idareye memur edilmiş olan konsey, selâhiyeti tenzil edilmiş bir meclis haline gelmiştir.

Başlangıçta memleketimizde mevcut olanlarla büyük bir benzerliği vardır. Hollânda Kontları devrinde, konta yardım eden meclis, aynı zamanda hükümdarın yüksek adaletini de temsil ederdi.

Bourgogne Dükleri zamanında konseyin ehemmiyeti çoğaldı. İspanyol hâkimiyeti altında umumî idare Macar delegesine tevdi edildiği zamanlarda, Danıştay hükümet organlarının birinci safını işgal etti. Gizli ve malî meclislerin yanında mühim işler hakkında, harp ve sulh, büyük devletlerle olan münasebetlerde, kilise menafii ve lâik işler için tavassut ediyordu. Kanunlar tanziminde, gizli meclisle işbirliği yapardı. Üyelerin adedi gayri muayyendi. Meclis oturumuna, Toisond' Or Şövalyeleri, Bahriye Yargıtay rolünü ifa eden Yüksek Bahriye Meclisi üyeleri Stathouders'ler, yahut provens valileri, metropolitler ve bazı asilzadeler müzakerelere iştirak ediyorlardı. Meclis Brüksel'de bulunur ve kaza mıntakası 17 vilâyete şâmil idi. Böylelikle İspanyol Hollânda'sının tamamı, Belçika ve şimdiki Hollânda'da idi.

Dinî mücadele, reformdan doğmuştu. İktisadî menfaatlere muhalefet, ikinci F'ilip'e karşı kuzey vilâyetlerin ihtilâline sebebiyet verdi. Hakikî muharebe 1568 de başlamış ve Guillaume d'Orange Almanya'ya iltica ederek bilâhare 1572 de tekrar dönmüştür.

Avdetinden beri Stathouder, gibi tâyin olunmuş ve âsiler, Hollânda provesinde bir Danıştay ihdas ettiler. 1579 da Zelând hükümetleri, meclisin kendi provensleri üzerindeki selâhiyetini mahallî idarelerin muhtariyetini

ihlâl etmemek şartı koşturularak tanındı. Bazı üyeler bu iki provensin milletvekilleri arasından seçilmiş olacaktı. Teşkil tarzı, 1579 da birlik işinin inkişafından ve 1581 de birleşen 7 provensin cumhuriyeti ilânından sonra aynen muhafaza edilecekti. Konsey, icraya hizmetten ziyade onu tahdit ekmeye memur edilmiş ve teşekkülünde birliğin statüsünü ve vilâyetlerin ayrılıklarını bünyesinde saklamış bulunuyordu. Başlıca endişeler askerî mahiyette olanlardır. Millî Savunma Müdürlüğünce, Konseye itimat olunması isteniyor. 1584 te vatan babasının (Kralın) katlinden sonra hükümetler yeni stathouer'le yâni oğluna tebaiyet ederken Danıştay ile ilgili mühim maddeleri ihtiva eden bir bildirim yapıyordu. Bu emirler 1588-1651 yıllarında muhtelif hükümetlerce kabul edilen aynı mahiyetteki kararlarla tasdik edilmiş ve katileşmişti. Konsey, pravenslerin temsilcilerinden tereküp eden bir meclis idi. Bunlar Stathouer'lerin yerlerine kaim olup 18 üyeden ibaretti. Bunların arasında İngiltere Kraliçesi Elizabeth tarafından tâyin edilmiş iki üye göze çarpıyordu. Bunları yardımcı bir ordu ile göndermişti. Gözdesi Leicester, Hollanda, Ameî Vali ünvanını almış oluyor. Bu yedi vilâyetin Valileri ve diğer asilzadeler Konseyi tamamlıyorlardı. Elizabeth ile olan bu ittifak devresinde, Konseyin Leicester ile işbirliğinde geniş bir selâhiyeti vardı. Memleketim saadetinde nigâhban olmak ve etajenarolar veya provens meclislerince kabul edilmiş bulunan vergilerin tarhına nezaret etmek, kanuna muhalif vergileri ilga edecek malî ve cezaî selâhiyetlere sahip olmak, kanun tasarıları üzerinde mecburî istişarelerde bulunmak, düşmandan gayrı, haricî münasebetlerde vazife deruhte etmek, gibi işlerle mükellef olup İngiliz valisi ise ancak düşüncelerini beyan eder, fakat kararlar alamazdı.

Muhtelif harp sahnelerinde uğranılan muvaffakiyetsizliklerden sonra 1581 de Leicester yâdedildi. Konsey, bir kaç ay daha birlik valisini denemiş oldu. Bu rolün ehemmiyeti, fasılayı saltanatta gözden düşmediğini burada işaret etmek lâzımdır.

1588 den itibaren Maurice de Nassau'nın Stathoudera'liğe yükselmesinden sonra Konseyin alelâde vazifeleri azaltılmıştır. İngiliz üyelerinin mevcudiyeti bir memnuniyetsizlik tevhit etti. 1627 ye kadar devam etti. Hollanda Provensi, Konseyin ancak dörtte birini işgal etmek ve vergilerin yarısını ödemek gibi bir külfete, tahammül gösteriyordu. Otorite, fazladan fazlaya etajenarlara geçiyor, bunların arasında Olden Bernevelte muhabbet ve teveccühünü gösteriyordu.

Konsey, haricî, malî ve askerî muamelelere ait hükümet rolünden mahrum edildi. Bu suretle Millî Müdafaa Bakanlığının başlıca arkadaşı oldu.

Bununla beraber, Etajenarolar, 17 nci yüzyılın bir çok hadiseleri hakkında, konseyin fikrini istimzaç etmek hususundaki temayülünü arttırmış oldular.

Danıştay, 17 ve 18 inci yüzyıllarda, Etajenaroların kontrolü altında askerî personel ile malzeme idaresini sağlıyor, genel gelirleri kaynaklarından ödenen askerî kıtaları lâğvediyor, Stathouder ile mutabık kalarak kara ve deniz kuvvetlerini çoğaltıyor ve azaltıyordu. Nakdî yardımları muhtelif vilâyetlere tevzi eder ve böylece tahkimat ve teçhizat masrafları, millî müdafaa bütçesinde etajenarlara dilekçe şeklinde yer almış oluyordu. Danıştay, tasdik edilmiş bir bütçeden vergileri kaldırıyor ve tatbiki için zarurî kaynakları araştırıyordu. Provenslere, hisselerini tâyin ve bu mevzu hakkında onlarla müzakere ederdi. Bu hisseler Provens Meclisleri tarafından ve nihayet Etajenarollarca tasdik edilmiş olmaları lâzımdır. Sonunda, vergilerin tevziine gidildi. Bu vergilere karşı sert tedbirler alınabilirdi. Zira harp, birlik mâliyelerinde başlıca mevkii işgal ederdi. Konsey, bunu idare ederken bu noktayı nazarı dikkate almak hakkını haizdir. Kendisinin tesis ve kabul etmediği vergilerin tahsiline mâni olur. Âmmе hesap işlerini tetkike memur heyet nezdinde, muhasipleri vasıtasıyla nezaret hakkını kullanır. Konseyin bu idarî ve malî selâhiyetleri yanında, teşmilen veya icabı hâle göre kazai vazifeleri de var-

dı. Askerî işler hakkında yüksek harp konseyi ve esnayı harpde harp konseyi tarafından verilmiş hükümleri tetkike selâhiyeti vardı. Malî işler hakkında en yüksek bir kaza mercii idi. Bununla beraber bu işler hakkında zühule kapılmamalıdır.

Hollanda Danıştayı, kazai olan idaresinde, aynı devirde eski rejim sonundaki bizim Kral Konseyinin muhtelif teşekkülleriyle mukayesesinde mahdud selâhiyetleri vardır.

Danıştay, 16 ncı asırdan beri bir reis ve iştigallerine göre üyeleri ihtiva eder. (Bunlardan iki tanesi niyabetsiz 1727 ye kadar) vilâyetlerin tâyin edilmiş temsilci üyeleri, Hollanda'nın 3, Zelânda'nın 2, Frise'nin 2, Gueldr' nin 2 ve her üç vilâyetin bir üyesi vardı. 1672 - 1674 Groningue 2, Gueldr 1 tane daha elde edeceklerdi. Bu temsilciler, Etajenarolar ve Provencs Meclisleri tarafından gösterilenlerden seçilmişlerdi. Umumî Hazine Nazırı, hayatı devamınca yalnız istişarî reyi olmak şartıyla üye olup umumî mâliyeye nezaret, tahsildarları kontrol eder ve Millî Müdafaa bütçesini hazırlardı. Etajenaronun zabıt kâtibi, Danıştay a istişarî reyle iştirak ederdi. Fakat Danıştay'ın zabıtlarını tahrir ve arşivlerini muhafazaya ve mühürdarlık vazifesini görmeye memur bir kâtibi vardı. Kâtip mühim bir şahsiyet olup birliğin itimadını haiz ve onun namına icrayı vazife eylerdi. Oranj evinin genç prensleri, Etajenaronun kararlariyle hükümet icraatını öğrenmek üzere buraya tâyin edilirlerdi. Frederic Henry 17, II Guillaume 13, III Guillaume 20 yaşlarında iken buraya dahil olmuşlardır.

Danıştay üyeleri bazı kerre nefsi emmarelere maruz kalmışlardır. Kendilerini ordu ve donanma için yapılan mubayaat ve pazarlara iştirak ve müteahhitlerden hediye kabul etmeyi meneder.

İrtişa halinde takibat icrasını emreden bir muhakeme usulü derpiş edilmektedir.

16 ncı asrın sonundan itibaren ehemmiyeti azalmış olmakla beraber çok daha faal bir duruma girmiş olan

Birleşik Provensler Danıştayı, bizim Kralın Konseyine benzemekte idi ve dört sene sonra Cumhuriyetin bir kurbanı oldu. Federatif bir rejimde nazım vazifesini gören bir organ olup siyasi birliğin kurulduğu sıralarda lâğvedilmişti. Napoleon sistemine bağlı bir hükümet emrinde sekizinci yıl Danıştayı modeline uygun bir şekilde tekrar tesis etmiştir.

1795 te Fransız istilâsı neticesinde 7 vilâyetten mürekkep Cumhuriyet ortadan kalktı. Batave Cumhuriyeti diğer kardeş cumhuriyetleri arasında mevkiini almış ve ancak itibarî bir bağımsızlık muhafaza etmişti. Dağılan birlik, seyrini siyasi bir temerküze bırakmış oluyor. Konsey faidesiz ve çok meşgul, üyeler ise, sayıca çok az ve batî olmakla muaheze ediliyor.

Genel işler hakkında, bir komitenin ihdasına müteallik projeden sarfınazar edilmişti. 1798 ve 1801 Teşkilâtı Esasiye Kanunları, icra kuvvetini bir direktuvara tefviz edip yanında istişarî bir heyet bulundurmayı uygun bulmamıştı. Fakat Fransa, direktuvardan Konsüllüğe ve sonra İmparatorluğa gidiyordu. Üçüncü Batave Cumhuriyeti 1805 te rakipsiz bir devlet şefi ihdas etmişti. Fakat, Büyük Pensionnaire biriciktir. Bir Konsey tarafından yardım görmesini istiyor. Kendi kararlarından ve bakanlarınkinden bahisle gereken açıklamalarda bulunuyordu. Konseyin üyeleri kendisi tarafından tâyin edilmiş en az beş, en çok dokuz kişiden ibaretti. Konsey, Fransa'da yapıldığı tarzda kanun projelerini tetkik, Temsilciler Meclisi huzurunda bunları müdafaa etmeye memurdu. Mukabeleten Konseyi, kazai hiç bir selâhiyeti yoktu. Doğrusu, bizde bundan 1806 ya kadar bir şey bahsedilmediğidir. Yeni modern Konsey doğmuştur. Batave Cumhuriyeti 1806 da Hollanda Krallığını istihlâf etmiştir.

7 Ağustos 1806 Teşkilâtı Esasiye Kanunu, Danıştayı muhafaza etmiş ve Kral tarafından tâyin olunan üye adedini 13 e çıkarmıştır. 1 Temmuz 1806 da neşrolunan bir emirname ile teşkilât kesinleşiyor, Kral Başkanlık edecek fakat Bakan derecesinde ikinci reisi de vardır. Kanun

lâyihaları hakkında söz sahibi olmalı ve diğer işler hakkında istişarî mütalâalar dermeyer edebilmelidir. 5 şubeye ayrılmıştır: Teşrii, denizcilik, malî işler, harp, ticaret ve müstemlekeler. İki sınıf kâtibi ihtiva ediyordu. İmparatorluk Danıştayının hemen kusursuz kopyesidir. Bu Konsey, 1810 a kadar devam edip iyi çalışmıştır. O zaman, Hollânda Krallığı imparatorluğa ilhak edilerek bir çok Hollânda üyeleri, Fransa Danıştayının üyesi oldular. İşte gerçekleşen halita. 1813 te Lâipzigte Napolyonun bozgunluğu Hollânda ihtilâli için bir işaret oldu. Prens d'O-range son Stathauder'in büyük oğlu Guillaum adı altında iktidarı elde etti. 1795 ten evvelki birliğe dönülmedi. Mütemerkiz devlet icrayı hükmeder. Teşkilâtı Esasiye Kanunu projesi, Van Hogendrh'nin eseri olup hükümet eski Konseyinin ihyasına taraftar görünerek hükümrânlık haklarını ifa eden bir danıştay tesis etti. 1814 Teşkilâtı Esasiyesi, hükümrânlık işlerinde Konseyin mütalâasını mecburî kılarak 1806 nın kine benzemiş oldu. Veliâht tarafından tasdik edilen ve 12 üyeden mürekkep olan Konsey, fevkalâde üyeleri ihtiva edebilir. Şu şartla ki, ikinci reis tarafından kabul edilmiş olsun. Veliâht, 18 yaşında burada mevkiini alır. Bakanlar müzakerelere yardım hususunda iştirak edebilirler. Konseyle ilgili neşredilen bir nizamnamede 29 Mart 1814 ten itibaren muvakkat olarak ilân edilmiş olmakla beraber yarım asır meriyette kalmıştır. Bu metne göre veliâht tarafından kendisine havale edilen işler hakkında mütalâa ve mucip sebeplerini beyan etmelidir.

Bir ikinci reis, Teşkilâtı Esasiye projesinin muharriri, Van Hogendorp ve 11 i âdi ve 7 si fevkalâde olmak üzere üyeler tâyin ve 4 şube ihdas edilmişti. Napolyonun Juan Körfezine yaptığı bir çıkarmadan sonra Birinci Guillaum Belçika ve Hollânda'nın birleşmesini ve kendiliğinden Hollânda'nın Kralı olduğunu ilân etti. Vaterlodan iki ay sonra 24 Ağustos 1815 te yeni bir konstitüsyon ilân edilmişti. Belçika'nın yanlısını müteakip 1848 te tekrar tetkik edilmiş ve bundan sonra bu tetkik bir çok defa-

lar sürmüş ve böylelikle bu esaslı fikirler tatbik edilip devam etmiştir.

1814 Konstitüsyonunda mevcut olan esaslardan uzaklaşmamıştır. Danıştayın üyelerinin sayısı 24 ü geçmemelidir. Bunlar, birliğin temsilcilerine mümasil olarak imkân dahilinde muhtelif vilâyetlerce seçilmiş olmalıdır. Kral Konseye riyaset eder. Kral yargılandığı takdirde devlet kâtibi olarak bir ikinci reis tâyin eder. Fevkalâde üyeler de tâyin edilebilir. 73 üncü maddeye göre Konsey bütün kanun projelerini ve kanun tekliflerini ve âmmeye idari tedbirlerini tetkikle mükellef tutulmuştur.

Napolyon Konseyi, fena hatıralar bırakmış olup buna imtisal etmeye devam edilmiştir.

1814 ve 1815 esas kanunlarına göre Hollanda Danıştayını meşrutî bir teşekküldür. Aynı asırda bizim 1814 anayasamız, Fransız Danıştayını hakkında bir şey bahsetmiyor. Restorasyon ve Temmuz monarşisinin devamı müddetince şiddetli hücumlara mevzu olmuş ve her bütçe tetkik edilirken daima mevcudiyeti ortaya atılmıştır. Hollânda Danıştayını, her ne kadar bu devrede Konstitüsyonun istikrarı hususunda tatbik ettiği tenkit ve takdirlerden mahrum kalmamıştır. Fakat, diğer memleketlerde iki meclisin uzun müddet işlemesi, basit nizamnamelerin mevcudiyetine bağlıdır. Kanunî bir statüye mazhariyeti, müşkülâtla tahakkuk etti.

Fransa'da 1845 ve Hollanda'da 1861 kanunlarının tedvini beklenmeleri ve politika gelişmeleri aynı müşkülleri doğurmuştu. Liberalizm taraftarları, Fransa'da ve Hollânda'da, Konseyleri, Kralın şahsî bir âleti gibi addettiklerinden ona itimat etmemişlerdi. Bakanların şahsen mesul olmaları, meşrutî monarşinin tahakkuku her tarafta Danıştayları nazik bir mevkiye koymuştu. Buna intibak etmek lâzımdır. Hükümet, meclis veyahut meclisin itimadını haiz Bakanların tabiatlarına göre tâyin edilmelidir. Kazai selâhiyetleri genişletilmiştir. Kral kudretinin Parlâmentoya geçmesi, Hollânda'da 1848 de gerçekleşti. Danıştay, muvazenesini bulmak için zorluklarla karşılaştı.

1845 te 9 Parlâmento üyesi tarafından tâdil edilen proje ile Danıştay «Saltanat Meclisi ve her Departmanın hususî vekili» böylelikle İdarî dâvaların yüksek mercii oldu. Dokuzlar Komitesi, teşkilâtlarının bir kanunla tesbit edilmesini temenni ettiler. 1848 te Konstitüsyonun kazai bakımından tetkikine Devlet Komitesi memur edilmiştir. İkinci Meclis, basit ve hakikî iddialar için daha müsait görünüyor. Bundan bir netice elde etmek az ümitlidir: Bununla beraber «Kanun tarafından teşkil edilen ve vazifeleri belirtilen bir Konsey» vardır. Bu emrin 1861 de tatbiki, 1814 den evvel mer'î bulunmuş olan bir kanunla teyit edildi. Fransada kat'î surette kuvvetleşen Danıştayın bu hızı, Hollânda vazıı kanunlarının dikkat nazarından kaçmamıştır. 1861 yılının bu kanunu, Hollânda Danıştayın Parlâmenter kadrosu içinde tekrar teşkil etti. Ve İdarî dâvalar için bir daire ihdas etti. Bu 1862 de bir dekre ile bazı noktaları tavzihan tamamlandı. Hâlen meriyettedir. Bu dekre muhtevası, Danıştayın ihtilâflı selâhiyetlerini ve konstitüsyonu meskût geçiyordu.

1887 de tekrar tetkik olunan 76 ncı madde konstitüsyonun bilhassa İdarî kaza selâhiyetini Danıştaya tefviz ediyor. Biz, Konseyin şimdi nasıl işlediğini tetkik edelim:

2 — Halihazır Teşkilât ve İhtilâfsız selâhiyetler sırasıyle terkiibini, işleme tarzlarını, selâhiyetlerini nazarı dikkate almak uygun olur.

Hollânda Danıştayı, yüksek makamları işgal edenler arasından münhasıran kur'a ile ve dahilden mükerrer surette seçilmiş ve ihtiva ettiği dikkate değer teşekküller çokluğuyla üyeleri azaltılmış bir heyettir.

Kral (veya icrayı saltanat eden Kraliçe) Danıştayın ve binnetice konstitüsyonun başkanıdır. Burada eski sistemin bir imtiyazı mevcut olup Konsey saltanatının sözde bir yardımcısı ve hükümet Konseyini temsil ederdi. Şimdi 1861 kanununa göre Kral, bir nazırın tavassutu olmaksızın Danıştayın mütalâasını istimzaç edemez. Değişikliğin büyüklüğü bununla mukayese edilir. Kral yahut Kraliçe ender olarak Danıştaya gelirler. Meselâ saraydan

birisini üye olarak göndermek istedikçe. Bu hal dışında riyaset pek istisnâ olarak ikinci reis tarafından deruhte ve ifa edilmiştir.

Danıştay, Kral ve ikinci reisten maada 10 üyeyi ihtiva ediyordu. 1934 yılma kadar 14 üyesi vardı. Tasarruf maksadiyle bir tenzilât yapılmıştır. Fesih mevzuubahis olmamış ve dağılmasına emir verilmemişti. 1934 yılında bir yaş haddi tesis edilerek 75 olarak tesbit edilmiştir.

Bu, ancak tesis ile beraber tâyin edilmiş olan üyeler hakkında tatbik edilir. Üyelerin bu kanunî sayısı üstünde prens ve prenses d'Orange veyahut veliaht 18 yaşını ikmal ettiği müddetçe bütün haklariyle meclise iştirak ederler. Kral, sarayı Kraliye mensup bütün prenlere kanunî yaşlarını doldurduklarında üyelik pâyesini daima tevcih etmek hakkını haizdir. Bütün prensler Danıştaya iştirak ederek kararlarda rey sahibidirler.

Danıştaya fevkalâde üyeler tâyin edilebilir. Bunların sayısı onu geçmemelidir. Bu kanunî tahdit, asıl üyeleri, akalliyet tehlikesine maruz kalmasınlar diye vazolunmuştur. Bu fevkalâde üyeleri, teşrii ve İdarî işlerde ihtisas sahibi olduklarını eserleriyle isbat etmiş olanlar arasından yahut deniz aşırı bir şöhret sahibi olanlardan seçilirler. Fevkalâde üyeler, muayyen meseleler hakkındaki çalışmalara iştirak etmek üzere konseye dâvet edilebilirler. Bu meseleler hakkında, asıl üyelerle eşitlik halindedirler. İhtilâflı işlerden tamamen uzaktırlar. Maaşları yoktur. La Hayede ikamet etmezler. Muvakkaten ikametlerinde, tazminat ve yol parası alırlar. Fransa'da halihazırda bunlara pek yakın kaidelerimiz vardır. Bu fevkalâde üyeler, Paris'te ikamet ettikleri müddetçe oldukça yüksek ve tatmin edici bir tazminat alırlar.

Danıştay üyeleri Kral tarafından tâyin edilirler. Danıştay üyeliğine tâyin edilebilmek için 35 yaşında ve medenî haklara sahip olmalıdır. Üyelerle ikinci reisin birbirleriyle birinci veya ikinci derecede karabet ve sıhrıyetleri olmamalıdır. İşe başlamadan evvel bir yemin merasimi vardır.

Hukukî mesleğin tatbikinde, bir akide liderinin kalitesi başka umumî bir servise merbutiyeti, intihaba bağlı bir vekâleti haiz işlerde bir uymamazlık vardır. Üyeler daimî surette komünde ikamet etmelidirler. Buradan çıkmak için hususî bir müsaade zarureti vardır.

İkinci reisi ilgilendirdiği takdirde bu müsaade resen hükümdar tarafından verilir. Bu ihtiyaçlar, saltanat inhilâlinde Konseyin hususî selâhiyetlerine taallûk eder.

Danıştayın üyeleri iştimalarda sivil kostüm giyerler, fakat üniformaları Fransız Danıştayınınınkinin hemen hemen benzeridir. Hâkimlere mahsus binişi lâbis değillerdir. Bir kaç senedenberi tedarikindeki zorluklar ve masraflar dolayısıyla terkedilmiştir. Bizde tâkip olunan pratik yapılmıştır. Hollânda üyeleri, törenlerde Konseye intisap etmezden evvelki vazifelerinde taşıdıkları elbiseyi lâbis olurlar. Bakan, general, amiral ve müstemleke valilerine mahsus üniformalarıyla hoş bir tenevvüde görünürler. Filvâki menşelerinde büyük değişiklik gösteriyorlar. Hollânda Danıştay üyeleri, Fransız Danıştayında olduğu gibi büyük bir kısmını müsabakalar neticesinde kazanarak hayatlarını mesleklerine vakfetmiş oluyorlar. Bunlar yüksek sivil memurlarından yahut askerlerden, üniversite profesörlerinden, politik adamlardan seçilerek alınmıştır. 1949 da üyelerin listesini tetkik etmek çok istifadelidir:

M. Beelaerts Van Blockland, Dışişleri Bakanlığı Müdürü idi ve diğer üyeler arasında Adalet Bakanlığının eski genel sekreteri, sabık bir bakan, bir hukuk profesörü, sabık Millî Eğitim Bakanlığı Genel Sekreteri, sabık bir büyük elçi, Felemenk Hindî'nin sabık Halk Konseyi Devlet Başkanı, Sabık Küban valisi, bir visamiral, bir tuğgeneral, iki eski milletvekili, eski bakanlar, yalnız bir müşavir mukaddemki Konseyden tâyininde iştirak ediyordu. Fevkalâde serviste dört üye vardır. Bunlardan ikisi Reine'nin eski komiserleri veyahut prefeleri, biri diplomat ve nihayet dördüncüsü hukuk profesörü idi. Muhtelif ehliyetle birleşen bu zatlar arasında hukukî-

nasların sayısı pek mahdud idi. Şimdiki Fransız Danıştayında böyle bir terekkün mevcut değildir. Buradaki üyelerin üçte ikisi meslekten yetişmiş âza bilhassa adli teşekküllerden getirilmişlerdir. Bunu ilâve etmek lâzımdır ki, bizim Danıştay üyelerinin ekserisi fiili idareden tecrübe sahibi oldular. Fakat Hollânda Danıştay toplantılarda 18 inci yüzyılın iptidaî formülü ile amel ediyordu.

Hollânda Danıştay ne başmuavinini ve ne de sâmilere bir sıraya koymuştur. Bu konuda Konsül Danıştay ile bir benzeyiş arz ediyor. Fakat Konseyin bir kâtibi, raportörleri ve memurları olup üyelik sıfatını haiz olmaksızın memurları sayılırlardı. Bunlar Kral tarafından Konseyin teklifi üzerine bir misil namzetler arasından tâyin edilirdi. Kâtiplerin yaşı otuz, raportörlerin yaşı 25 ve memurların yaşı 20 olmalıdır. Raportörlerle memurların yüksek tahsilden bir doktora diplomasını veya lisansı haiz veyahut hukuk tahsilini ikmâl etmiş olmaları gerekir. Vazife ifasında Fransadakine pek yakın bir rol oynuyor. Dairelerde kâtiplere, istida kabul eden memur ve sâmilere terettüp ederdi. 1862 emirnamesine göre, raportörleri ve memurları tahsis olundukları dairelerdeki işleri kayıt ve tescil ederler. Hakikatte, hazırlamalara iştirak ile üyelerin yardımcısı oluyorlar. Hollânda Danış- tayı, teşekkülü itibariyle küçük çapta İtalyaninkine benzemekte ise de hariçten getirilmiş üyeleri olup yalnız bir kaç raportörleri vardı. Fakat İtalyan raportörlerinin vazifeleri Hollânda arkadaşlarından daha mühimdir.

Konsey Lâhaye'de Stathouder'lerin sarayı olan Binnenhof'de oturuyor. Bunun üstünden Martı kuşları çaprazvarî uçuşuyorlar. Burada, Konseye mensup bürolar ve oturumlar için iki salon tahsis edilmiştir. Biri idarî teşekküllere diğeri halk müşavirliği kalemlere ayrılmıştır.

Konseyin başlıca organları, daireler, ikinci reis ve tam mevcutlu meclisten ibarettir. İkinci reis, Konseyin çalışmalarını sevk ve idare eder. Umumî bir murakabeyi tatbik eder, faaliyetinden Kral ve Bakanları haberdar

eder, tam mevcutlu meclise ve ihtilaflı daireye başkanlık eder. Hariç ile yapılan temaslarda başlıca ajanı ve merciidir. Lüzum gördüğü takdirde diğer daireler başkanlarını toplantıya davetle istişare edebilir. Fakat Konseyin daimî işleriyle iştigal eden resmî bir müzakere bürosu olmadığına hayret olunur. Bunun bir eşine, Fransa'da tesadüf edilir. Heyetin az adetli olması, dairelerin çokluğu hemen meclis bürosunu karmakarışık ediyordu. Konsey, 14 ü İdarî ve birisi ihtilaflı olmak üzere 15 daireye ayrılmıştır. Her bakanlıkta yalnız bir departmanın işleriyle iştigal etmek üzere bir dairenin bulunması istenmiştir. Bu sistem hiç bir zaman tahakkuk etmedi. Dairenin en fazla üç üyesi vardı. Bunlardan birisi başkan ve diğer üyelerin bir çok dairelere iştiraki mecburî tutulmuştur. Muhtelif bakanlıkların enteresan işleri için daireler birlik halinde oturum yapmaları mümkün olabilirdi. Şimdi teessüs eden daha iyi bir usule göre, ikinci reis hususî bir komisyon isteyebilir. Bu usuller bizim bildiklerimizin tıpkısı olup Binnehof'de Kralın sarayında devamlı surette müteaddit dairelerce kullanılmış ve onlardan özetler dağıtılmıştır. İkinci reis, dairenin İdarî çalışmalarına iştirak etmez. Bu daireler kat'î karar vermek selâhiyetini haiz olmayıp yalnız umumî meclise gereken malûmatı toplayıp hazırlamaya ve kanunlar hakkında tanzim ettikleri raporları veren birer organdırlar.

İhtilaflı daire, veyahut resmî unvanına göre İdarî İhtilâflar Dairesi. 5 âzadan mürekkep olup ikinci reis başkanlık eder. 1947 Kasım Kanununa göre dairenin iki daireye ayrılmasına ve üyelerin beşten üçe indirilmesine müsaade edilmiştir. Bu tedbir harbin bâis olduğu müracaatlara göre zarurî görülmüştür. Dairelerin üyeleri bazı haller müstesna olmak üzere değiştirilmemeli ve vazifelerinde devam etmelidirler. Bu, muhakeme edilmek üzere bir dairenin huzuruna sevk edilmiş olan müdafilere verilmiş olan garantinin muhtelif sebeplerle değiştirilmesine mahal bırakmamak endişesiyle alınmıştır. İdarî dairelerin makûs hareketlerinde, ihtilâftı daire bu işleri Genel Meclise aksettirir. Bu daire her zaman muha-

keme Ve talimat organıdır. Konseyin bünyesinde hemen hemen muhtar görünen bir İdarî mahkemedir. İkinci reisin başkanlığı, aynı derecede meclise sirayet eder. İhtilaflı daire üyelerinin diğer dairelerde mevki almaları umumî heyetteki huzurları, Fransa'da olduğu gibi İdarî teşkilâtla ihtilaflı idare teşekkülü arasındaki muhaberatı temin etmiştir.

Umumî heyet bizim umumî meclisin tıpkısıdır. Adı gibi Konseyin bütün üyelerini târif ediyor. Selâhiyeti yukarıda izah ettiğimiz gibi İdarî meseleler hakkında olmayıp ihtilaflı maddelere taallük eder. Dairenin bir üyesi tarafından tetkik ve ihzar edilmiş raporun müzakeresi, sonradan yapılacak bir oturumda yapılır. Konseyin hususî kararını müstelzim acele haller müstesnadır. Fransız Konseyinde, bu inikâs mühleti yoktur. Fransız Danıştay istifadeler karşısında mahzurlarını arz ediyor. Raportörün delillerini unutmak tehlikesini göze alınır ve bilhassa, fazladan fazlaya zaman hiç bir delil kabul etmiyor, sür'atin zarureti Paris gibi Lâhaye'i de mecbur kılıyor. Hollânda Danıştay halihazırda kaideye istisnalar yaparak bunu bozmadan tanzim eder. Müzakerede fikir beyanı ve rey itası en gencinden başlayarak kıdemlilerin reyi sonunda alınır. Meclis düşüncelerini ve mucip sebeplerini daima yazılı olarak bildirir. Müzakere olunan mevzu hakkında muhalif reyler verilebilir. Reyler alenî değildir.

Şimdi Konseyin personeli ile teşekkülüne vukuf peyda ediyoruz. Konseyin faaliyeti hangi sahada tatbik olunuyor? Kendisine tahsis olunan vazifeler nelerdir? Bu vazifeler, hükümete ait teşriî, İdarî ve kazaî olarak taksim olunabilir. Konsey aslen istişarî heyettir. Konsey bu meşrutî imtiyazdan gurur hissetmektedir.

İmdi Danıştay, tarihî mevcudiyetine ve eski hükümet konseyi imtiyazlarının hâlâ devam etmesine binaen Krallık inhilâlinde bir naip bulunmadığı zamanlarda Krallığın bütün iktidarına sahiptir. Anormal durum kısa sürmüştür. Konsey, bazen istişaresine müracaat olduğu vakit mütalâalarını beyan eder ve bundan yardım

görecik teşebbüsü ele alır. Bazan Konseyden bir kanun hükmü icabı olarak mütalâa almak mecburiyeti vardır. Bazan da hükümetin arzusunu tatmin edici olsun veya olmasın kemali serbesti ile beyanı mütalâa eder. Saltanat makamı tarafından, etajenarlara sevkedilecek kanun projeleriyle etajenaro tarafından hazırlanan kanun teklifleri Konseyce tetkik olunmalıdır. Birinciler Parlâmentoda münakaşa edilmezden evvel, sonrakiler Parlâmentonun kat'î reyine iktiran eder ve Kralın imzasıyla tasdik olunur. Hükümet ve etajenarolar, Konseyin mütalâalarına göre muamele etmeye mükellef tutulmamışlardır. Kabul edilen metinlerden müteessir olabilirler. Menettiklerini tekrar elde edebilirler. Hükümet Komitesince, 1948 de Konseye artık kanun işlemelerinde mevki vermek istenmiyordu. Konsey, kanunları iyi surette tahrir ve tekniğine uygun tanzim etmiş olmasıyla Parlâmentonun bu mevzular hakkında vakit kaybolmasına meydan bırakmamış olması hususunda gerçek yararlığı vardır. Daima bu mütalâalarla amel edilmediği halde bunlardan vazgeçilmesi düşünülmez. Fransa'da, 1940 yılındanberi kanun projelerinin Konseyce tetkik mecburiyeti iyi neticeler vermiştir. Hollânda Konseyi Fransız Konseyi gibi ikinci derecede teşriî bir rolü haiz olup bunlara «Kraliyetin umumî idaresine müteallik tedbirler, Hollânda Hind'i, Surinan ve Curçao ve hülâsa idarei umumiyyeye ait nizamnameler ve müstemlekelere ait bütün dekreler» tevdi olunabilir. Bu sebeple vaznı kanunun eserini ikmal etmeye çalışır.

Konsey, bilhassa İdarî meseleler hakkında Provenslerin kararlarının ref'ini mutazammın emirlerin tasdikine ve Provens idarelerinin kararlarını feshetmeye selâhiyetli olmalıdır. Hususî kanunlar hakkında da mütalâalar beyan etmelidir. Hükümdarlık makamı, kendisine nâfi bütün işleri hakkında mütalâa beyan edilmesine müracaat edebilir. Nihayet daireler, Bakanlık Departman şeflerinin teşriî ve İdarî meseleler hakkındaki talepleri kabul ile izahlariyle tenvir ederler. Fransa'da olduğu gibi İdarî müşkülât ve metinlerin tefsiri hakkında mütalâ-

alar beyan etmeye davet olunabilir. Bu mütalâaların ehemmiyet ve kesreti bizde olduğundan bir hayli azalmış olduğu görülüyor.

Konsey, hükümdarlık makamına karşı İdarî ve teşriî mevzular hakkında bizzat teklifler yapabilir. Konsey bu şahsî teşebbüs hakkını ancak bir defa olarak 1881 de kendi teşkilâtını tanzim ile alâkalı 1861 tarihli kanunda yapılmak istenen tâdilât hakkında kullanmıştır. 1948 de Hollânda Hind'i meselesiyle ilgili bir sır saklamamazlığından mütevellit umumî politika hakkında mütalâasını serdetmiştir. Protestolar yükselmiş, umumî efkârın bir kısmı sükût etmiştir.

Fransız Danıştayında olduğu gibi hükümete, reformlar hakkında son derecede ihtiyatlı hareket etmek için telkin yapmak hakkını haizdir. Hollânda Danıştay teşriî ve İdarî vazifelerinin tatbikinde meclislerin rey tefevvuku ile büroların bağımsızlık arzuları arasında müşkül bir durumdadır. Bu müşkülât yalnız Hollanda'ya mahsus değildir. Bunlar bizde daha çok ve daha aşikâr görünüyorlar. Raad Van State (Hollânda Danıştay) nın manevî 'muhtariyeti ve teknik değeri bu kadar büyük ise, Fransız Danıştayında olduğu gibi bu kadar hararet ve şiddetle tasdik olunmamıştır. Zamanla bir memleketten diğerinde bu tebeddüle inanılması denenecektir. Nasıl ki Restorasyon zamanında Paris'te böyle bir hadise vâki oldu. Hollânda Danıştay, kazai islerde ölçüleri daha geniş tutuyor, fakat selâhiyeti tahdit edilmiştir. Hollanda'da İdarî ihtilâflı sistemi çok karışıktır. Bunu daha vâzıh göstermeye destres olacağız.

3 — İhtilâflı Vazifeler ve Muhakeme Usulü:

1798 ihtilâlinde, kuvvetlerin ayırımı prensipleri ve idarî adlî otoritelerin ayırımı, Fransız fikirleri altında, Hollânda mevzuatında kabul olunmuştur. Fakat bunlar 1,5 yıldanberi bütün neticeleriyle tatbik olunmamışlardır. Tedricî denemeler ve hal sureti çareleri, yeknesak kaidelere hiç bir vakit galebe çalmadı. Bir kısım İdarî ihtilâflar, İdarî muhtariyetlerin muhafazasını sağlamış ol-

du. Bir kısmı, adlî mahkemelere ait olduğu beyan olunur. Diğer bir kısmı nihayet özel İdarî hâkimlerin önüne götürüldü. Danıştay, birinci kategoride sayılmış olan ihtilâfların ekserisi için selâhiyet sahibi oldu ve üçüncü kategoriye dahil olanlar için beklendiği gibi bir hal mercii olmadı. İstisnâ heyet unvanıyla Kraliyet nezdinde açık bir tâbirle hükümet nezdinde müdahalede bulunur. Kral ve Bakanlar kat'î karar hangisine ait ise vazife selâhiyetleri olup bir mahkeme selâhiyeti haiz değillerdir.

Tarihe, bir nazar atfı zarurîdir. 19 uncu yüzyılın birinci yarısında iki zıt cereyan hasıl oldu. Eski Hollânda geleneği, bu noktada adlî kuvvete müreccah görüldüğünden onunla anlaşmış bulunuyor demektir. Hükümet adamları bilâkis muhtariyet ve İdarî üstünlüğe doğru meyletmişlerdir. 1815 Meşrutiyeti ve adlî teşkilâta müteallik 1827 kanunu ile İdarî işler hakkında mehakimi adliyeeye geniş bir faaliyet sahası sağlandı. 1822 kararnamesi, Krala Danıştay gibi İdarî otoritelerle adlî otoriteler arasındaki ihtilâfları halletmek selâhiyetini bahşetti. Bu kararname devrin Fransız sistemine uygun olup idarenin hâkimlerden uzak kalmasına ve istiklâllerini kazandıktan sonra Belçikalıların suiistimallerini hatırlamak imkânını vererek konstitüsyonlarını yazdı. Bu devrin vazıı kanunu her kanundan faydalanarak muayyen bir vecizeye mâlik olmamıştır. Bazen İdarî ve bazen de adlî otoritelerden mütevellit İb1 i lâflardan bilgi vermiştir. 1850 ye doğru Thorbecke'nin tesiriyle İdarî otoritelere bir rüçhaniyet tanındı. İdarî otoritelere, tanzimi bırakılmış olan ihtilâflar için bir hâkimi bulunmasını sağladı. Fransız usulünde hakikî bir İdarî kaza tesisi icabetmezmiydi? Zaten biliyoruz ki 1861 kanunu bizim 1831, 1845 ve 1852 sayılı kanunların metinlerinden ilham alarak Danıştayın bir dairesi için kazai selâhiyetleri tevdi ve usul teminatı tesis etti. Bu daireye ancak mütalâalar serdetmek selâhiyetini vermiş olup ahalinin himayesi, bakanların mesuliyeti ile telifi ileri sürüldü. 1870 den sonra bizim 1878 kanununun hükümleri Alman nazariyelerinin bir muvaffakiyeti olup faal idarede bağımsız idare mahkemeleri-

nin ihyası ile yeni bir merhaleyi takip etmeye teveccüh ediyordu.

Selâhiyetli adalet sistemine (Justise délégué) ve hakikî İdarî mahkemelere, hail vazeder gibi görünen konstitüsyonun maddesi, 1887 de revizyona tâbi tutularak ıslâh edildi. Fakat Danıştayı ilgilendiren cihette daha ileri gidilmedi. Basit mütalâa verici kaldı. 1890 ve 1905 yıllarında profesör Buxs ve Bakan Loeff taraflarından müdafaa edilen yüksek İdarî Heyeti projeleri 1931 de tekrar ele alındı ise de bir netice alınmadı. 1891 in mukabeleyibilmisillini ve malî rejimin reformu ile İdarî ihtilâfları, ister kendi idaresine, ister bir adlî hâkimler altına vazeden ikilik sisteminden uzaklaştırdı. Bundan sonra bir üçlü sistem galebe çaldı. Özel İdarî kazalar çoğaldılar. Sosyal kanunların inkişafı ve devlet müdahaleciliği başka yerde olduğu gibi Hollânda'da adetleri çoğaldı. 1932 de Koolen, raporunda otuzundan bahsediyordu. Monchy'nin komisyonu tarafından filhal tetkik olunan problemlerin süratle çoğalışını ve birleşmedeki hataları, yüksek makamlardaki işbirliği mefkudiyetini vaz ediyordu.

İdarî ihtilâflı maddesi hakkında adlî mahkemelerin özel ve genel bir ihtisasları vardı. Hakikatte, bazı müellifler tarafından belirtildiği gibi «mülkî hâkimin idarî ihtisası» vardır. İdarî nizamdan mütevellit ihtilâfları tanzim ederler. (Vasıtalı vergiler, hayır müesseselerinin tasnifi, yabancıların umumî hakları vesaire.) Muhakeme usulü umumiyetle basitleştirildi. Temyizi dâva olunabilir. 1815 Meşrutiyeti ile adlî mahkemelerin İdarî sahalardaki selâhiyetleri tasdik edilmiş oldu. 165 inci maddesinde şu hükümler vazolunmuştur. «Tasarrufu mevzu addeden yüzelikler, yahut ihlâl edilen haklar, ikrazlar yahut medenî haklar». Bunlar bilhassa mahkemelerin selâhiyeti cümlesindendirler. 1827 tarihli kanun, aynı kaideyi tedvin ediyor ve kanunsuz mukavelelerden mütevellit idare mesuliyetini tesbit işini hâkimlere tahsis ediyor. Profesör Vries'de idare, bir şahsın medenî hakkına tecavüz ve meşru bir menfaate zarar iras ve şahısların

himayesi için tedvin edilmiş âmmе haklarına ait bir nizamı ihlâl ettiği takdirde aleyhine dâva ikame edileceğini yazmıştır. Belçika'nın 1831 Kanunu Esasisi 92 ve 93 üncü maddelerinde 1865 tarihli İtalyan Kanunu bundan az uzaklaşmışlardır. Hakların muhafazası kaydıyle basit «menfaatlerin ihlâlinde betahsis adli mahkemelerin selâhiyetinin, 1934 yılındanberi hürmete şâyan medenî karakterli hak ve menfaatleri temsil etmiş olduğu bir hakikattir. Burgerlijk Wetboek'nun 1401 inci maddesinde noksan kalan idarenin mesuliyeti hükmünü bizim 1382 nci maddesini tekrar kabzetmiştir. Hollândalı hâkimin bu mesuliyet ihtilâfını ortadan kaldırmak selâhiyeti yoktur. Yalnız tazminata hükmeder. Hatırlayalım ki adlî mahkemelerin selâhiyetleri belirtilmiş olup 1844 yılındanberi bu hususta artık bir ihtilâf mevcut değildir. Adli hâkimin üstünlük vasfı hakkında bir sonuca varılmıştır.

Hükümdarlık makamı, yâni hükümet, Kral ve Bakanları idarenin başındadırlar. Bakanlar İdarî işleri ifa ederler. Özel kanunlar, Bakanların işleri ve madun otoriteleri aleyhinde hükümdarlık makamı nezdinde idari dâva açmak hakkını tanımıştır. Ve işler istisnaen hükümdarlık makamı tarafından bizzat ifa edilmiş ise müracaat olunacak mahal yoktur. Hükümet işleriyle bir benzerlik karşındayız. Parlâmento önünde bakanların mesuliyeti bahis mevzuu olabilir. Bakanların işleri ve madun otoriteleri aleyhine Krala müracaat ancak bir kanun ile derpiş edilmedikçe olmaz. Bu husus hakkında genel bir târife yoktur. Kanunun dâva açmak yolunu idare işleri gören bir adlî mahkeme önünde açık bırakmış olduğunu söylemiştik. Kanun saltanat aleyhindeki müracaatlar için sükûtu muhafaza etmiş olabilir. Bu halde bakan bürolarını yahut bir komisyonu yerine bırakması keyfiyeti kalır. Hükümdarlık makamının malûmatı haricinde kanun tedvin edilmeyecektir. Onun önüne ilk ve son kudret olarak gidiliyor. Bazı istisnâi hallerde fakat daima özel kanunlar dairesinde hükümdarlık makamı özel bir mahkemenin yahut idari mahiyette çalışan bir adlî mah-

kemenin kararı ile dâvete mecbur tutulmayacaktır. Aksi olarak fakat pek nâdir hallerde hükümdarlık kararına karşı istinafen dâva açmak hakkını temin ediyor. Meselâ İctimaî assürans istinaf mahkemesine müracaat olunabilir. Çok müşkülât ve karışıklıklar vardır.

Hükümdarlık makamına müracaat derpiş edildiği zaman tecavüz edilen işin hâkimine teslim olunur. Aydınlatmak için ihtilâflı dairenin mütalâasını istimzaç eder. Konseyin selâhiyeti hükümdarlık makamına vâki olacak müracaata bakar, birbirine bağlanmışlardır. Bununla beraber bazı yeni kanunlar hükümdarlık makamına bazı işler hakkında adlî selâhiyet atfederek Danıştayın mütalâasına ihtiyaç hissetmeden yalnız Bakanlar Kurulunun kararıyle kesinleşeceğini sarahatle bildirmiştir. Bu mealde bir hüküm, Hollânda bankasını millileştirme işini sürüncemede bırakmıştır. Vazı kanun halledilecek problemlerin esasına politik nizamından ileri geldiğini nazarı itibara almıştır. Hükümdarlık makamına vâki müracaatın ayırma işi hür Danıştayın mütalâası pek istisnâ olarak câidir.

İhtilâflı daire karşısındaki muhakeme usulü, mufassal bir surette tanzim edilmiş ve hemen hemen adlî bir şekil içinde bulunmuştur. Fransız Danıştayında buna muhalif olarak yer almış bulunan usule göre bir hükümet komiserin müdahalesini icabettirmiyor. Böyle büyük bir ihtilâf hakkındaki istidatların, muzaaf tetkiki için ne bir sorgu hâkimine ve ne de bir mahkeme organına ihtiyaç hissettiriyor. Bu, münhasıran yazılmış değildir. Bizde olduğu gibi tahkikat hâkimi tarafından yapılır. İşaret edelim ki müracaatları kolaylaştırmak ve daha ucuza maletmek için muhtelif tedbirlere başvurulmuştur. Konseye hususî surette bağlanmış avukatlar yoktur. Bir kanun adamı olan Bakan, her şahsı bir vekâletname ile teşhiz ederek müddeiyi temsil etmeye mecbur değildir. Bu veya vekili, mahkemeye celp ve davet edilmiş ise burada söz almak içindir. Müddei bizzat hazır bulundukça vekilin vekâletnameye ihtiyacı kalmaz. Konseye ibraz olu-

nan kâğıtlar damga pulu ve kaydiyeden istisnaiyeti kabul edilmiştir.

Müracaatların muhakeme usulü, üç safhayı ihtiva eder: Mukaddeme, mahkemece kabul kabiliyeti, tahkikat ve hükümden ibarettir. Hükümdarlık makamına ait müracaatlar için davacılar doğrudan Danıştaya gitmezler. Bakanlar, faydalandıkları Danıştay mütalâalarını kabineye arzederler. İhtilâflı daire kabul kabiliyetini tetkik eder. Kabul kabiliyetine ait mütalâadan hükümdarlık makamı haberdar edilir. Daire, müracaatı şâyanı kabul görürse üzerinde durarak bunu, tahkikat tâkip eder. Sistemde bir gedik göründü: Bakan, kanunların sükût ettiği kısımlarda, istidayı ihtar yerinde bilâmüddet muhafaza edebilir. İkinci reisi tahkikatı idare eder. Ve alâkalıları düşüncelerini ve vesikalarını tâyin ettiği bir mühlet zarfında bitirmeye ve vermeye dâvet eder. Dosyayı üyelere ve taraflara bildirmek üzere bir raportör tâyin edilir. Talimatı tamamlayan istidalar, alâkalılara ve bakanlara verilebilir. İstinabelerde, şahitler, sulh hâkimleri tarafından dinlenebilirler. Tahkikat bitince iş, alenî muhakemeye intikal eder: Heyet üç müşavirden ibarettir. Rapor okunduktan sonra alâkalılar, şifahî izahlarda bulunmaya dâvet edilirler. Konsey meclisinde rey âlemdir. Muhalif fikirlerde, umumî heyetin mütalâasına iltihak edilir. Hüküm, karar projesi şekline uygun verilir ve hükümdarlık makamına arz edilir. Mahkemenin kararı belli olunca umumî celsede okunur.

Bakan, karardan evvel dairenin serdetmiş olduğu fikri kabul etmediği takdirde, daire ile Bakan arasında tahaddüs eden muhabere çok uzun sürmüş olabilir. Eğer muhabere neticesinde bir anlaşma hasıl olmazsa Bakan kendi noktainazarını terviç ettirmekte hürdür. Fakat hükümdarlık makamının kararı dairenin düşüncesinden ayrı ise bu mütalâa derhal Resmî Gazetede neşredilmeli ki, aynı zamanda karar ve Bakan tarafından Krala takdim edilmiş raporla da mütalâaya karşı olan muhalefetini teyit etmiş olsun. Yeni Belçika Danıştay teşkilâtında mesuliyet ihtilâfı maddesinde mahfuz adalet (Justige Retenue)

sisteminden inhiraf edilmiştir. Komşularımız, Hollândaya fikir reklâmlığını ikraz etmiş oluyorlar. Tâ ki bu ümitle Bakanlar uzlaşma yapmış oldukları görünsünler. Siyasî ve adlî iklim Hollânda'nınkine müşâbih olmayıp bazı korkuları meydana getirecek mahiyettedir. M. Hvos bir hesabına göre 1862 den 1926 ya kadar mütalâalara karşı münkat kararlar tahminen % 2 raddesinde olup hakikatte 19388 iş üzerine 362 aksi karar verilmiş olup % 1.87 nisbetindedir. 1926 danberi nisbet artmıştır. Kanunların ilk tahsil, şehircilik, umumî nakil vasıtaları üzerine tatbiki müteaddit hadiselerde Danıştayın ihtilâflı dairesiyle hükümdarlık makamını muhalefet mevkiine koymuştur. Bilâkis bilinir ki VIII. inci yıl ile 1872 arasında Fransa'da mâlik bulunmuş olduğumuz mahfuz adalet (Justige Retenue) sistemi ile Danıştayın ihtilâflı dairesince kabul edilmiş olan kanun projeleri hükümetçe pek nâdir hallerde terviç edilmiştir.

(Raad Van Stat) Hollânda Danıştayı Fransız Danıştayının bütün ehemmiyet ve bütün prestijine mâlik değildir. Yüksek kıymette insanlardan mürekkep heyeti, ehemmiyetli bir eseri ikmâl ediyor. Bunların âdiyen içtima ettikleri «Binnenhof» sarayından taşıyor. Fransız meslekdaşları gibi komisyonlara başkanlık ederler. Nâzik heyetlere memur tâyin edilmişlerdir. Bunlardan biri daha dün (Curaço) nın müşküllerini halletmeye gidiyor. Tarihin seyrühareketi karşısında istihaleye uğrayarak bir çok işlerin mercii sayılan Hollânda Danıştayı müessesesi, 1861 denberi Krallığın siyasî ve İdarî kadrosunda almış olduğu bir şekil altında istikrarını temin eden vazifeler deruhte etmiştir. Aynı istişarî meslektaşlarda vâki olduğu gibi ihtilâflı işlerde faaliyeti, dışardan daha iyi fark ve temyiz olunuyor. Ona terettüp eden çalışma vüs'ati, teşrii ve İdarî sahalardaki nüfuzuna kadar yayılmıştır. Bu sınıf vazifeler için az aydınlanmış sahalarda tesirini ifa ile kendisine tevdi edilmiş olan kanunlar ve dekreler kemmiyet ve keyfiyet bakımlarından çoğalmışlardır. Mütalâalarında, meclisler huzurunda kaydetmiş olduğu başarılarındaki terakki tasdik edilmeyecek değil

dir. Çalışmasından kötü malûmattar olan efkârumumiye, faydasını kâfi derecede takdir etmiyor. Parlâmento, Bakanlar ve daha iyisi bürolar, bazı hadiseler hakkındaki tecessüs şevkiyle ilmine dikkat etmek lâzım geldiğine şahadet ediyorlar. Bilhassa ihtilâflı sahada anlaşmazlarsa, hükümdarlık kararı şeklinde yapılıp malûm bulunmuş olan mütalâalarına göre muamele yapılır. Veyahut kendilerine muarız olup keyfiyeti takdir olunan bir kararın iltihak olunur. İşte bu cihetten bir tatbik yeri kazanmıştır. Kazai vazifeleri inkişaf ediyor. Müracaatların adedi ve çeşitleri çoğalıyor.

Hollânda İdarî ihtilâfının idare tarzını bir model gibi nazara alınmasını izah etmiştik. Hollândalılar ihtilâtlarını, hatalarını, boşluklarını bilmemezlikten gelmezler. Umumî karakterden bir müracaatın fıkdanı, bizim müracaattaki selâhiyet ifratlığı gibi teessüfe şâyandır. Bir nizam vaz'ı, hususî kazaların merkezileştirilmesi, bizim mantık zevkimizi daha iyi tatmin etmiş olurlar. Mahfuz adalet sistemi (Jüstice Retenue) tehlikeyi dâvet eder.

Hür insanlar haklarının gelişmesi, âdil mahkemelere ve ahalinin müessir surette himaye edilmiş olmalarına medyundur.

Hollândalı dostlarımız, uzun yıllar hürriyet için çok mücadele ettiler ve çok ızdırıp çektiler. Pratikten ziyade teoride avantajlar sağlayan mütakâmil olmayan bir sisteme uydular.

Bunu, zekâ ve ferasetlerine göre ıslâh ve yeniden teşkil edeceklerdir.

Hollânda Danıştay, İtalyan Danıştay ve genç Belçika Danıştay ile birlikte birinci sınıf aileye mensup büyük heyetler olup aralarındaki ayrılıkları ve benzeyişleriyle bu soyun başında bulunan bizim Danıştay, fikrî çalışmalar için araştırmalara ve mukayeselere lâyık mevzulardır.

PLANNİNG HAKKINDA (1)

« Çalışma Plânları »

Yazan:
Herman FİNER
 Londra Üniversitesinde
 İdarî Bilgiler Profesörü

İngilizceden Fransızcaya
 tercümesinden Türkçeye
 Çeviren:
F. HACALOĞLU

İçtimaî tahavvüller idareye de aksetmekten hali kalmamaktadır. Yeni problemler, yeni hal suretleri ve yeni doktrinler istilzam ederler. Son yıllarda «rasyonalizasyon» ve «teknokrasi» tâbirleri hemen hemen her lisana girmiş bulunmaktadır. Son gelenlerden biri de «planning» kelimesidir.

Rasyonalizasyon işsizliğin çoğalmasına âmil olmuştur veya âmil olabilir. İhtiva ettiği avantajlar dokuma, çelik, demir veya süt gibi hususî sanayiin ekonomik kalkınması bakımından esasen mahduttur.

Teknokrasi hiç değilse demokratik memleketlerde çok çabuk şüpheli olarak görülmüştür. Çünkü, teknisyenler ve daha ziyade mühendisler hükümeti farz ve kabul ediyordu.

Bu doktrin bize, sevk ve idarenin hususî sanayi mühendisleri ve belediye idareleri tarafından icra ve muvaffakiyetle tetviç edildiği Birleşik Amerika'dan geliyordu.

Her halde, taşıdığı antidemokratik tohumlar ne olursa olsun, teknokrasi rasyonalizasyona göre hiss olunur derecede bir terakki teşkil ediyordu, propagandacıları sosyal hizmetlerin ve sanayiin heyeti mecmuasını tek bir

(1) Milletler arası İdarî Bilgiler dergisi neşriyatından.

mekanizmaya iştirak eden bir unsur olarak dikkate alıyor ve teknisyenler tarafından objektif olarak tayin edilen vasıtalarla bütün gayretlerin gaye etrafında tanzimini hedef tutuyorlardı.

Bu sonuncuların gayretlerine rağmen bu gayeye varılamamıştır.

Planning ise hem bütünü hem de bütünün cüzlerini göz önünde tutar. Birinci cihan harbinden beri, dünya şehir plânlariyle, bölge plânlariyle, beş senelik, dört senelik plânlarla doludur. Yapılan tecrübe ve münakaşalardan ne gibi neticeler çıkarmalı? Fikirlerle bir az vüzuh vermek ve planning organizmasının bir modelini çıkarabilmek ümidiyle planningin manâsı, amaçları, tarz, kaide ve metodları hakkında biz burada, doğruluğu ispat edilmiş bulunan bazı fikirler serdedeceğiz.

Plânlar mefhumunun tekâmülü bize yabancı değildir. Bunun gibi, bir araya getirilebilen bütün uygun faktörleri gözönünde bulundurarak ve yapılan şeyi iyi bilerek karar itihaz etmek icap eden iptidâî etüdler de böyledir.

Plânlar, akıl ve mantığın makul bir surette tasavvur edebileceği bir vâdeyi aşan bir müddet için tanzim olundukları zaman, artık, bunlara «plân» değil, «boş hülyalar» adını verir ve bu suretle realiteye uymadığını ifade ederiz.

Hükümet, plânların ihzarını, hiç bir zaman vazifesi dışında görmemektedir. Filhakika ilkönce işe oradan başlanmalı ve sonra tatbikata geçilmelidir.

Birinci cihan harbine kadar Devletlerden çoğunun iktisadî politikası liberal idi. Bu, mutlak liberalizmin hattâ anormal, kısa ve istisnâî devrelerinde bile iktisadî sahada Devlet müdahale etmiyordu demek değildir. Fakat heyeti umumiyyede, XIX uncu yüzyıl ile XX inci yüzyıl iptidasında liberal doktrinler tefevvuk ediyordu. Devletin eğitim ve öğretim, din, basın ve yayın gibi sosyal meselelerden başka esaslı meşguliyet ve endişeleri yoktu, ekonomik sahada ancak hususî teşebbüsü kontrol veya onun noksanını tamir ve telâfi için müdahale ediyordu.

Bunun için, seçimler, parlömanlar, idare gibi geleneklere uygun usullere baş vurmakla iktifa olunabiliyordu. «En iyi hükümetin en az hükümet süren (hüküm süren) hükümet» olduğu veya «idareye çok sınaî metodlar ithâl olunması ve işlere Devlet tarafından az müdahale edilmesi» gerektiği iddia olunuyordu.

Hükümetler uzun vadeli tafsilâtlı plânlar yapmaya hiç bir zaman lüzum ve ihtiyaç hissetmiyorlardı. Mütemmim, ikinci derecede ve daha ziyade istisnâ mahiyette plânlarla iktifa ediyorlardı. Fakat devlet tesiri dışında bizzat iktisadî hayat bir organizasyon şekli tanıyordu: muayyen miktar ve evsafaiki alım satım eşyasının imâl ve dağıtımına müteallik direktifler adamlar veya zümreler tarafından formüle edilmişti. Bunlar, kanun tarafından değil arz ve talep kaidesine tâbi olan fiyat kanununun tesiri altında iflas tehdidi ile piyasanın kiralı olan müstehlik tarafından sevk, idare ve kontrol ediliyordu.

Planism başlamıştı demekti, yalnız cahiller tesirini red ve inkâr edeceklerdi.

Bu sistem previzyon, organizasyon ve ekonomi harikaları yaratmıştır. Bununla beraber yalnız iki noktada muvaffak olamamıştır. Birincisi tamamen ona atfedilemez. O, Devletin önünü almaya teşebbüs etmediği bir ekonomik eşitsizlik sistemine bağlı idi. İşlemesi «ihtiyaç» ın değil «taleb» in tahavvüllerine dayanıyordu.

Sistemin muvaffak olamadığı ikinci nokta, ayrılmaz bir surette tabiat ve mahiyetine bağlıydı.

Bu maddenin çerçevesi içinde şu müteaddit noksanları, tefsir etmeden, sıralayabiliriz:

- a) Bir çok sınaî masraflar cemiyete yüklenmişti. Meselâ, fakir kulübeleri ve iş kazalarına vesaireye ait masraflar;
- b) Tekeller;
- c) Aksiyonerlerin (hisse senedi sahipleri, hissedarlar) kontrolü, kullanma veya rekabet şartlarıyla iştigal etmek hakkını ihtiva etmiyordu;

d) Muhtelif sanayi şubeleri arasında cehalet yüzünden olsun, sanayi erbabının egoistlikleri yüzünden olsun koordinasyon yokluğu;

e) Her biri kendilerine has kanunlarla idare edilen ve en küçük mesai mukabilinde en büyük fayda teminine çalışan, büyük sanayi müesseseleri, fabrikalar, ticaret, tarım ve maliye gibi millî ekonominin büyük sektörleri arasında koordinasyon fıkdanı;

f) Müstakbel nesiller için menba'ların muhafazası düşünülmüyordu.

Birinci cihan harbi mazi ile münasebetin kafini intaç etmiştir: harp bir nesli feda etmiş ve bütün millî gayret ve menfaatleri tek bir maksat etrafında toplamıştır.

Sınıflar hakkında efkârda kafi değişiklikler ve içtimaî eşelde her kes için yükselmek imkânı vücuda getirmiştir.

Harp şimdiki Rusya'yı ve harple zayıflamış ve tamirat bedeli ödemeğe mahkûm edilmiş olan Almanya'yı yaratmıştır. Harp sonrası Almanyası «güdümlü ekonomi» (Planwirtschaft) nizamı kurmaya ve müntehas Reichstag (raehtag = Almanya'nın 1934 tarihinde ortadan kaldırılan Reichsrat, yâni mebusan meclisinden sonra tesis edilen biricik meclisi) ile işbirliği yapacak olan bir ekonomik Parlöman tesisine mecbur olmuştur.

Çok sürmez planning moda olmuş olacaktır.

*

**

PLANNING ÇEŞİTLERİ

Şimdi ne gibi Planning çeşitlerine rastlanmaktadır? Fikrimce bunlar aşağıdaki tarzda sınıflandırılabilir;

- a) İstihsali artırmaya mahsus planning;
- b) Sosyal düşünceler güden planning;
- c) Askerî gayeleri hedef tutan planning;
- d) Tabii kaynakların muhafazası için planning;

A — Birinci tarzda hükümetin esas gayesi, sınaî istihsali azamî hadde çıkarmaktır. Bunda efor, bilhassa tabii kaynakların azamî fayda temin edecek surette işletilmesi ve rasyonel çalışma üzerinde temerküz eder.

Memleketlerin ekserisi tarafından şimdi bu politika takip olunmaktadır. Fakat rekabet ve istihsalin azlığı yüzünden müşkülâtla karşılaşmaktadır. Büyük Britanya'da gıda sanayiinin kurulması buna iyi bir misâl teşkil eder.

Bundan başka, Devlet, fiyatları sabit tutmaya bütün kuvvetiyle çalışmak, işsizliğe karşı savaşmak ve trampa ve inhisar sistemlerinin mahzurlarının önünü alacak tarzda ihracatı organize etmek için müdahale etmeğe mecburdur.

B — İkinci tarz, politikanın esas ve son gayesi olarak bir adalet prensibinin takibini farz ve derpiş etmektedir. Bu tip planning, sınıf imtiyazlarını kaldırmak ve memlekette halk yoksulluğuna karşı savaşmak maksadiyle yeni tevzi esasları teklif eden sosyalist teorilerinde gizli bir halde bulunuyordu. Bununla beraber, tevzi derinden istihsâle bağlı olduğundan insanî bir esas muhafaza etmekle beraber, istihsâli artırmaya muvaffak olan bir organizasyon ve kontrol sistemi tasavvur etmek gerekiyordu.

Bu adalet prensibine büyük bir ölçüde İngiliz planninginde, tedricen Birleşik Amerikada, çok miktarda Avustralya ve Yeni Zelanda'da rastlanmakta ve İtalyan ve Alman faşist ekonomilerinde eseri bir halde bulunmaktadır.

C — Askerî gayeler güden güdümlü ekonomi, istihsâlin artırılması ve âdil bir tevzi araştırılması, ancak gelişi güzel, tesadüfî bir şekilde düşünülen bir tip teşkil eder.

Gaye, yabancı memleketlerin eşya ve mamûlâtına karşı azamî istiklâl (autarcie, yâni ekonomik bakımdan kendi kendine kâfi gelme, kimseye muhtaç olmama) te-

min etmek, gayret ve mesaiyi, ilim ve fenni ve memleketin kaynaklarını âcîl bir kudret ve uzun müddet için mukavemeti sağlayan harp endüstrisinin ve prosedelerin hizmet ve emrine tevdi eylemektir.

Bu sistemi kullanan başlıca memleketler Almanya ile İtalya'dır. Bu memleketlerde olduğu gibi tatbik edilen sistem otoriter bir rejim istilzam eder. Rusya da aynı sistemi kabul etmiştir. Diğer memleketler de ahval ve şartların zoruyla tedricen aynı sistemi kabule yönelmişlerdir.

D — Kaynakların muhafazası, Amerikan planninginde hedef tutulan gayedir. 150 yıl gibi kısa bir devre içinde ıssız, vahşi bir kıtayı 130 milyon nüfusu beslemeğe elverişli bir memlekete çeviren Birleşik Amerika'da XIX uncu yüzyıl liberal ekonomisi gelecek nesilleri nazara almamıştır. Toprak, ormanlar, sular, petrol ve kömür gibi kaynaklar inanılmaz bir şekilde, delicesine israf edilmiş ve bazı ahvalde tamamen tüketilmiştir.

1900 den itibaren bir muhafaza hareketi inkişaf etmektedir. 1933 yılına doğru Cumhur Başkanı Roosevelt tarafından tesis edilen New-Deal'ın (yeni nizam) başlıca hedeflerinden biri bu muhafazanın teşkilâtlandırılmasıdır.

Askerî ekonominin -bu hususta hiç bir şey bunu göstermemekle beraber- geçici bir safha olması mümkündür.

Bu sistem hangi şekilde olursa olsun hiç bir muhalefete müsaade etmeden idarenin, matbuat ve mahkemelerin mutlak itaatına güvенеbilen kuvvetli hükümetler icap ettirir.

Bunlar, işçileri asgari bir gündelikle haftada 60 saat çalıştırmak kudretini haizdirler. Bu sistemler ortadan kalkabilir, halbuki istihsali, adaleti ve kaynakların muhafazasını hedef tutan planning mevcudiyetini idame edecektir.

PLANNING'İN TABİAT VE MAHİYETİ

Şimdi planningin mahiyet ve tabiatını inceleyebiliriz. İki türlü plân tanzimi usulü vardır: Uzun vâdeli planning ve âcil ihtiyaçları karşılayan planning.

Uzun vâdeli planningden gelecek bir çok yıllar esnasında hükümetin takip etmesini tasavvur ettiği bir politika anlamını kasdediyorum. Bunun için temin edilecek ihtiyaçları doğru olarak tayin etmek, meselenin durumunu tayin için etüdlere başlamak, en mühim meseleleri tercih etmek ve muhtelif hal suretleri arasında bir intihap yapmak lâzımdır.

Bununla beraber derpiş edilen zaman zarfında işin vücuda getirilebilmesi için bu yetmez, muhtelif icra safhaları için müddetler tayin ve tahsisi gerektir, o tarzda ki, her günkü hayat icapları işin vücuda getirilmesine engel olmasın. Plânların yapıcısı işini sekteye uğratacak hiç bir kimseye, hiç bir şeye meydan ve imkân vermemelidir.

İhzari etüdlar, imkânları teşebbüsün sahasını daraltmaya veya artırmaya müsait manzaralar altında gösterebilir. Arzuya değer olan şey her zaman mümkün değildir, akıl ve zekâ işin icrası esnasında kendini hissettiren tadilâtı kabule kadir olmalıdır.

Uzun vâde ile kasdettiğim mânâyı henüz apaçık tayin etmedim ve edemem de. Bu müddet yüzyıldan az bir zamanla, parlömanter bir içtima devresinden fazla olan bir müddet arasında bulunmaktadır. Vâde ne kadar uzak olursa, menfaat o kadar zayıf olur, ve anlayış ta o kadar fanteziye kaçır, meşkûk olur ve gayri sabit faktörlere dayanır.

Gelecek neslin bizim kendilerine terk ve vasiyet ettiğimiz avantajlardan dolayı zannettiğimiz kadar minnettar olmamaları mümkündür. Cedleri dünyadan çekildikten uzun yıllar geçtikten sonra, bu nesiller cedlerinin garip fikirlerini hoş görmeyebilirler.

Bütün plânlar müstakbel bir kazanç uğrunda âcil fedakârlıklar istilzam eder. İnsanlar istikbali düşünmeğe,

gelecek nesillere faydalı olmağa mecburdurlar, onlar için normal bir müddeti hedef tutarlar ve projeleri çocuklarının şebap devrini çok geçmez. Bu orta vadeli yâni on, onbeş senelik bir vadeli planningdir.

Diğer planning tipi âcil planningdir. Bundan bütün malûmatın araştırılmasını ve en az bir masraf ve azamî bir avantajla âcil bir maksat ve gayenin elde edilmesi için bütün gayret ve mesainin koordinasyonunu kastediyorum. Fazla olarak, bu âcil realizasyonlar (fiil sahasına koyma) için hiç değilse müstakbel imkânlar dikkate alınmalıdır.

METODLAR

Planningin metodlarını tetkik etmeden evvel ruh bakımından ayrı olan iki tip planningin ayrı ayrı vasıflara ihtiyaç gösterdiğini ve binaenaleyh muhtelif organizasyon tiplerini istilzam ettiğini kaydetmek isterdim (İleride bu fikre avdet edeceğim).

Bu tipler arasındaki münasebetler büyük bir ehemmiyeti haizdir.

Yukarıda bildirilen mânada uzun vâdeli planning mevcut mudur? Onu iki manzara altında gördüğümü sanıyorum. Birincisi en geniş, en aşikâr mânada cemiyetin umumî plânıdır: Siyasî partilerin programlarına ithâl edileni.

Bu programlar insan işlerinin her sahasına temas ve geniş mevzular hakkında olduğu kadar dar konular için de uzak ve yakın mülâhaza ve mütalâalar ihtiva ederler İster totaliter rejimde olsun, ister demokratik rejimde olsun partiler hakkında bir bilgi sahibi olmamak planning problemini hasis bir icra (execution = icra, tatbik etme) meselesi haline sokmaktır. Siyasî partiler muayyen hayat anlayışı, insan münasebetleri, neticeleriyle beraber bir iyilik ideali müdafaa ederler. Bunlar ilk ve iptidâî plânlardır: her meseleye atfedilecek ehemmiyet derecesi üzerine tesir icra ve bütçe mefhumunu tayin edeceklerdir.

Siyasî partileri ihmal ve istihfaf edecek kadar kelimenin yüksek ve medenileştirici mânasiyle siyasî hisse sahip olmayan insanlar mevcutsa hayatta plân anlayışının en kuvvetli âletini bilmiyorlar demektir. Her türlü mülâhazadan uzak ve siyasî gaye gütmeyen plânlar yapıcısını veya kanun vaznı hakkında Jean Jacques Rousseau tarafından yapılan tarîfe cevap veren bir insanı tercih etmek elimizdedir. Tarîf şudur: «Kanun koyanlar için, insanların bütün ihtiraslarını yaşadığı, yâni bu ihtiras ve emelleri kendisi de taşıdığı halde bunlardan hiç birine kendini kaptırmıyan, biz insanların tabiatını esaslı surette bildiği halde, onunla hiç bir münasebeti olmıyan yüksek bir zekâyâ lüzum ve ihtiyaç vardır. Öyle bir zekâ ki, saadeti bizimkinden müstakil olmakla beraber saadetimizle meşgul olmaktan geri kalmasın; velhasıl bir yüzyılda çalışıp öteki yüzyılda bundan faydalanabilsin, yâni zamanın seyri içinde kendisi için, yalnız uzak bir şân ve şerefi kâfi görsün».

Ne yazık ki bu mümkün değildir. Politikacılar hariç olmak üzere, filozoflara plânlar yaptırmak kadar imkânsızdır. Fakat ileride göreceğiz ki, fikirleri normal olarak partiler vasıtasıyla tatbik edilmekle beraber filozofların planningde oynayacakları bir rolü vardır.

*

**

MODERN PLANNİNG

Son yıllarda, en ileri memleketlerde ve bilhassa siyasî partilerin ortasında, plânlar yapma, istikbali keşfetme, uzağı görme lüzumu git gide daha iyi anlaşılmıştır. Her parti, aralarında her çeşit teknisyenler ve siyasî adamlara rastlanan etüd komisyonları teşkil etmiştir. «İdarî» safhada planismin nasıl arzı vücut ettiğini apaçık bir surette anlamak için planismde partinin rolünü takdir etmek lâzımdır.

Uzun vâdeli planningin iki cephesinden evvelce bahsetmiştim. İkincisi parti şefleri, etüd ve araştırma komi-

teleri tarafından teklif edilen ve mevzuu dirijanlar (iş sevk ve idare edenler) tarafından tasarlanan geniş plânların icra ve tatbik vasıtalarını tayin ve teklif etmek olan nizamname ve kanun projelerinin heyeti umumiyesinde bulunmaktadır. Bu iki usul ile dir, memleket bir fikir edinir, ihtiyaçlarına muttali olur ve bunları karşılama çarelerini öğrenir.

Hkmetlerinin şekli ne olursa olsun, her memlekette dereceleri değişen mesuliyet ve meharetle ve onlardan her birinin tarihî inkişaşı nazara alınarak bu etüdler, teknisyenlerin araştırmalarının neticeleri, berikilerin tecrübesi, ötekilerin ilmi kullanılarak faydalanılır.

En mükemmel stad demokratik memleketlerde temsilci meclislerin ve totaliter memleketlerde meslek teşekküllerin iştirak ettiği staddir.

İRÂDE

Planningin en mühim noktasının, esasının irade olduğunu belirtmiş olduğunu zannederim. Bir plânın ilk faktörü, plânı yaratan şey, birinin bazı şeyler yapılması lâzım geldiğini düşünmesi ve sonra o şeylerin fiil sahasına konulmasını arzu ve irade etmesidir. Bunun içindir ki, planism diktatorya rejimlerinde veya âcil ihtiyaçlar karşısında bulunan demokratik rejimlerde çok müessirdir. Diktatrlkle idare olunan memleketler plân yapıcıların cennetidir. Bu noktanın daha yakından incelenmesinde fayda vardır. Plân müellifi, çok kudretli olduğu, her hangi bir mlâhazanın tesiri altında bulunmadığı ve saha önceden sayısız menfaatlarla tıklalı olmadığı zaman vazifesini en iyi bir şekilde ifa edebilir. Kendisine mutlak bir kuvvet ve salâhiyet verildiği ve halk bilhassa itaatli, uysal olduğu takdirde, projelerinin fiilen icra ve tatbik edileceği temin edilebilir. Onun icat kabiliyet ve istidadını takviye için bu emniyet bile lüzumlu bir şeydir. Bu modern diktatoryaların arzettiği avantajdır. Buna askerî mülâhazaların mbremiyet ve mstaceliyeti de ilâve olunabilir.

Onlarla mukayese edilince, demokrasilerin hiç bir plânı yok gibi görünür. Bununla beraber, siyasî partilere ait yazılarını takip eden okuyucular görünüşe aldanmıyacaktırlar. Bu bahse tekrar döneceğim.

Diktatörlüklerin hususiyetleri iradenin bir merkez, bir nokta etrafında toplanması (konsantrasyon) ve sıkı, şiddetli tatbik imkânına sahip olmalarıdır.

Demokratik rejimlerde, planningin mekanizmasının diktatörlükle idare edilen memleketlerden daha az uygun, daha az koordine olması mümkündür. Fakat bundan esef duymamalıyız, zira idari makine başlı başına bir gaye değil, diğer kıymetlere ulaşmak için bir vasıta ve belki de insanların iradesiz basit makineler derekesine düşürülmemeleri evlâdır.

Plânlar ister diktatörlükle idare edilen memleketlerde baş vurulan usullerle (diktatoryal metodlarla) ister partilerce yapılmış olsun iki mesele ile karşılaşırız: Devlet kadrosunda bir yandan uzun vadeli planning için siyasî partilerin işini yapacak organizmalarının, öte yandan âcil planningin organlarının hangileri olduğu. Planningin ruhunun plân yapmak iradesinden ibaret olduğunu müdafaa etmişim, buna plânları kullanma iradesini de ilâve etmeliyim.

Fikrimce, bundan planningin mekanizması ile personelinin Devletin karar organı meyanında bulunması lâzım geleceği istintaç olunabilir. Bunlar doğrudan doğruya, emretmek salâhiyetini haiz yüksek siyasî otoriteye bağlanmalıdır. Misâl olarak şansölye Hitler tarafından marechal Goering'e verilen yüksek vazife zikredilebilir. Goering'in selâhiyeti hiç bir kontrole tâbi tutulmamış, ve inkısama uğratılmamıştır: «Parti kongresine tarafımdan (Hitler tarafından) bildirilen yeni dört yıllık plânın icra ve tatbik mevkiine konulması, Alman Milletinin bütün enerjilerinin tek bir istikamete tevcihini ve partinin ve Devletin bütün salâhiyetlerinin enerjik bir surette koordinasyonunu icap ettirmektedir.

«Dört yıllık plânın icra ve tatbik mevkiine konulmasını Bakan Marechal Goering'e tevdi ediyorum. Marechal görevinin ifası için lüzumlu tedbirlerin alınmasına karar verecek ve bu hususta kanunî ve idarî nizamnameler ısdar etmek salâhiyetini haiz olacaktır.

«Reich yüksek departmanları, Parti organizasyonları, bunların talî taksimatı ve birlikleri dahil olduğu halde bütün otoritelere emirler, direktifler vermeğe ve onlardan işbirliği istemeğe salâhiyettardır.

Marechal Goering'e verilen salâhiyetin genişliği ve Parti ile tesis etmesi istenilen dar ve sıkı münasebetler dikkate şayandır.

Almanya'da bütçenin teşriî kuvvet tarafından değil, icra kuvveti tarafından tanzim olunmakta olduğu hatırlanırsa, bu salâhiyetin derece ve mahiyeti daha iyi anlaşılmış olur. Filhakika, bütçe Almanya'da icra kuvveti tarafından, yâni her departman için arkadaşlarının takdir ve tahminlerini alan ve diğer istişare ve usullere başvurmaya lüzum görmeden yılın masraflarına müsaade eden Maliye Bakanı tarafından tanzim olunmaktadır.

Sözü geçen kararname (Hitlerin yukarıdaki kararnamesi) bu Bakanı (Maliye Bakanını) bile dört yıllık plânın yüksek icaplarına tâbi kılmaktadır.

PLANNİNG'DEN MESUL OTORİTE

Bir planning organizasyonunda, planizm (plânlaştırma) organizmasının, Devletin merkez karar alma organı veya mahallî hükümet ve taahhüt edilen masrafların kontroluyla vazifeli olan teşkilât ile sıkı bir rabıta ve münasebeti olması lüzumu malûmdur.

Siyasî partilerin etüd servisleri dirijanlara (işî sevk ve idare edenlere) istikbali önceden haber vermeye imkân veren malûmatı evvelden temin ve tedarik etmiş olacaklar veya previzyonlar yapacak bir kabiliyete isâl edecek olan bir çok içtimaî, sınaî, ticarî, sendikal, felsefî müesseselerin konstataşyonlarını toplamış bulunacaklardır.

Bu muhitlerde, esasen hükümetin anket komisyonlarının kullandıkları kıymetli bir malûmat kaynağı mevcuttur.

Fakat bu dokümantasyon iyi tanzim edilmelidir. Bunlar idare tarafından itina ile tetkik edilmedikçe hükümete fayda temin edemez.

Projeleri uzaklaştırmak ve bu suretle elde edilen malûmatı mevzuata tesir icra edecek olan fikir ve mülâhazalar arasına koymak ve mazi ve istikbali gözönünde bulundurarak muhtelif projelerin muhtaç oldukları müddetleri tesbit ve tayin için bu tetkik lüzumludur.

Planningin en büyük bir kısmı merkezî veya mahallî idarenin vazife ve salâhiyetleri meyanına girmelidir. Tayin ve târif edilen ihtiyaçlara, diğer her hangi bir organizmadan daha iyi cevap verebilir, yâni: (1) — Sıkı münasebetler, — (2) Direkt mesuliyet, — (3) Anlayışın rolü, — (4) Şahıslara ait menfaatlar değil Devlet hizmeti, — (5) Mesuliyet hissi.

Harpten sonra bu formüllerden yapılan tecrübe: Almanya'da ve Fransa'da Ekonomik Konsey, Büyük Britanya'da Ekonomik İstişarî Komite, o kadar cesaret verici olmamıştır. Bu organizmalar (teşekküller) insanların, hayvanların bazı uzuvlarında çıkan tümörler gibi zait bir et parçası, bir şiş teşkil ediyorlardı. Bunlar malûmatları tevhit ve tanzim ediyorlardı, fakat siyasî anlayış safhalarında, ne âcilen tatbik mevkiine koymak salâhiyetine, ne de uzun vadeli plânlar tanziminde, kâfi derece ikna kuvvetiyle günün hükümetlerine tesir icra etmek imkânına sahip değildiler.

İster hükümet tarafından tayin edilmiş, ister meslekî teşekküller tarafından seçilmiş olsun Parlömanlar menfaatların temsiline dayanan teşkilâtların objektifliğine inanmamaktadırlar. Bunlar halk seçiminden kaçan diğer müesseselere iyi gözle bakmazlar.

İdare eksper komitelerini hoş görmemeğe meyletmekte ve yalnız tek bir baya (hâkim Parlömana) hizmet etmek istemektedir. İdare, Parlâmento işlerinin icaplarına cevap vermeğe alışkındır, kendisine yabancı olan eksperlerin fikirlerine pek boyun eğmek istemez.

Bunun içindir ki, yukarda zikredilen formüllerin tatbiki pek az muvaffak olmuştur.

Nihayet bütün tedbirler memurlara tevdi edileceğine göre, her planning organizasyonunun birinci prensibi tam mesuliyeti memurlara yüklemek olacaktır.

Bu delillerin doğruluğu, hiç bir planning formülünün şimdiye kadar idarenin işine kıyas edilecek bir icra ve tatbik (realizasyon) derecesine ulaşamaması keyfiyetinde en parlak teyit ve ispatını bulmuştur.

Acil ihtiyaçların mübremliği kıymetli bir muharrik teşkil eder. Öyle görünüyor ki, realizasyon perspektifleri ne kadar yakın ise, plân anlayışı o kadar sağlam esaslara istinat eder. Yukarıda tesbit ettiğimiz gibi, plânları tasarlayan, plânın muhtelif safhalarının icra ve tatbiki vazifesiyle görevlendirileceğine göre netice olarak plân işlerinin memurların normal vazifeleri arasına girmesi gerektiği kat'î bir tarzda taayyün eder.

MERKEZ MEMURLARI VE MAHALLİ MEMURLAR

Yukarda söylenenlerden gayret ve mesaimizi ilk plânda memurları bu yakın vâdeli planning vazifesini ifa edebilecek bir hale getirmeğe yöneltmek gerektiği anlaşılır.

Bu, aynı zamanda hem bir formasyon (yetiştirme), hem de bir teşkilâtlandırma meselesidir.

Eğitim ve öğretim hususunda yapılacak çok şey vardır. Umumiyet itibariyle, İngiltere'de merkez memurlarını tayin ve seçim usulleri memnurluk vericidir. Kusur ve noksanlar memurun görevine başlamasından ancak iki, üç sene sonra göze çarpar.

Yetiştirildikleri esnada sosyal ilimler tahsil etmemiş olan yüksek memurlar bu hususta tamamlayıcı akşam kurslarına devama mecbur tutulmalıdır. Filhakika, âmme hizmetinde çalışmak isteyen her fert Üniversitede sosyal bilgiler kurslarına iştirak etmelidir.

Sonra, takriben yedi senede bir de, tekâmül kursları görmelidir.

Velhasıl, yüksek memurlar memleketin her tarafını dolaşmakla mükellef tutulmalı ve bunların arada sırada, yabancı memleketlere seyahatlarına imkân verilmelidir.

Mahallî idare memurlarına gelince bunlardan üniversite diploması istenilip istenilmemesi meselesi üzerinde bir kaç senedenberi çok münakaşa edilmektedir. Bu meseleden bahsetmiyeceğim. Fakat mahallî memurluklar ister üniversite mezunlarına hasredilsin, ister mahallî memurların üniversiteli derecesinde yetişmelerine imkân verilsin, esas gaye birdir, meselenin ruhu değişmez. Mesele onların tahlil ruhunu ve teorik malûmatını inkişaf ettirecek şekilde yetişmelerini temin etmektir.

Bu neticeye ulaşılabildiği takdirde, idarenin günlük işlerinde çalışanların çağdaş bilgin dünyasının kısmen üniversitelerde, kısmen de diğer müesseselerdeki araştırmalarından bilgi edinmelerine imkân verilmiş olurdu. Bu fikir de organizasyon plânı üzerine akseder.

Yukarda zikredilen kursların organizasyonu için üniversitelerle anlaşmak icap eder. Bundan başka gerek merkezî, gerek mahallî idareler, alâkalı heyetin şimdiye kadar günlük vazifeleri için lüzumlu telâkki ettikleri dereceyi biraz aşacak surette personelini büyütmeğe mecburdur.

Bir departımandan öbürüne, Whitehall'den taşraya nakil, yabancı memleketlere seyahat, muhtemel olarak yeni projelere çalışmak, bütün bunlar personelin hafif bir surette artırılmasını istilzam eder.

İstihbarat ve haricî münasebetler servisleri açıldığı zaman malî komisyon kayıtsız kalmıştı. Bugün kimse bu masrafların verimsiz olduğunu iddia etmemektedir.

Velhasıl merkezî ve mahallî idarelerde servis şeflerinin ve onların yardımcılarının bir araya toplanmalarını daha iyi bir surette organize etmelidir. Mahallî idarelerde, bundan başka komünal sekreterin ve hazine memurlarının kuvvet ve salâhiyetleri daha iyi tanzim edilmelidir.

UZUN VÂDELİ PLANNİNG ORGANİZASYONU

Son mühim mesele pek uzun vadeli planning için bir veya bir çok hususî teşekküllere lüzum olup olmadığını bilmek meselesidir. Bu meseleye cevap vermek için Birleşik Amerika'da National Resources Committee (Millî Kaynaklar Komitesi) ismi altında tanınan pek enteresan müesseseyi tetkik etmek faydadan hâli değildir.

Bu organizasyon 1933 tarihinde tesis olunmuş ve o zamandan beri bünyesinde ve salâhiyetinde bazı değişiklikler vücuda getirilmiştir.

Üyelerinden bazıları Başkan Hoover tarafından 1933 de National Resources Board'dan ⁽¹⁾ evvel kurulan yeni sosyal temâyüllü etüd Komisyonu işlerine iltihak etmişlerdi. Komisyon, Başkan Roosevelt'den «toprakların, suların ve diğer millî kaynakların geliştirilmeleri maksadiyla sosyal, idarî ve ekonomik bir politika ve Başkanın başvurmak istiyeceği bütün mevzular için direktifler formüle ederek bir program hazırlanması ve Başkana tevdi» vazifesini aldı.

Bu komite 5 Bakan ve kriz yardımcıları idaresi direktöründen mürekkeptir, bilhassa pek zeki ve enerjik bir politikacı olan İçişleri Bakanı M. İckes'in başkanlığı altındadır. Yanlarında dört üyeden mürekkep istişarî bir komite vardır. Bu istişarî komitedeki üyeler ne memur, ne de millet vekili değildir.

Bilhassa geniş bir görüş ve tecrübe sahibi ve siyasî bilgiler kürsüsünü işgal eden tanınmış bir profesör de üyeler arasındadır. Birinci plânda bir iktisatçı ve bir hususî teşebbüs şefi olan profesör bütün varlığını planning meselelerine vakfetmiştir.

Bu dört şahsiyet, Komite ve İstişarî Konsey üyeleri sıfatıyla araştırma programı inisiyatifini almışlardır, ve personeli ve hususî etüdlerle vazifeli bir çok yardımcı ve geliş güzel alınan iş arkadaşlarını idare ve faaliyete sevk etmektedirler.

(1) Millî Kaynaklar Bürosu.

Böylece Üniversiteler muhitleriyle, idare ve iş âlemi arasında samimî, derin bir temas teessüs etmiştir. Hususî çalışmalara tahsis edilen hususî kaynakları saymadan, senede bir milyon dolara yakın bir para sarfına mezun kılınmak suretiyle Komitenin vazifesi büyük ölçüde kolaylaştırılmıştır. İstişarî Konsey, sık sık toplanmaktadır. Konsey çok kabiliyetli bir müdür intihap etmiştir.

Komite bazı muayyen bölgelerin amenajmanı, Birleşik Amerika'da ırmak suları meselesi, millî inkişafta imâr, şehircilik problemleri, bayındırlık işleri masraflarının tevzi ve müddetleri; Devlete ait planning komitelerinin müteallik olmak üzere umumiyetle mıntakavî planninge dair raporlar neşretmiştir. Bu meyanda sosyal neticelere ve keşif ve icatlarla teknolojik terakkiler hakkında da bilhassa enteresan bir rapor yayınlamıştır.

Komite rejijyonel ve federal idareler için bir koordinasyon rolü ve muharrik vazifesi ifa etmiştir, muvaffakiyetle planning de yapmıştır:

1 — Çünkü, geniş kaynaklara sahip idi.

2 — Çünkü, hararetli günlük politika meselelerinin dışında kalmıştır.

3 — Çünkü, ekseriya bilinmiyen eşyaların uzak manzaralarını keşfe alışkın üniversite erkânını ve objektif olarak düşünmeğe idmanlı insanları bir araya toplamıştır.

4 — Çünkü, zaman müsait idi ve Amerikan halkı hatta derhal tatbik edilmeseler bile bu etüdlerin değerine vakıftı.

Şurası dikkate değer: Bu organizma partilerin siyasî sistemi orta derecede bulunan bir memlekette doğmuş ve fevkalâde iyi idare edilmiştir.

İdareye yabancı olan müesseseler uzun vâdeli planninge mühim bir yardımda bulunabilirler. Bu meyanda üniversitelerle bazı müesseseleri zikredebiliriz.

Üniversiteler para müstesna olmak üzere, bütün lüzumlu elemanları ellerinde bulundurmaktadırlar. Onlara para verildiği takdirde, işin üst tarafı kolaylıkla yapılır

ve uzun vadeli planningin bile ufkunu aşan felsefî ve sosyolojik spekülâsyonlara hiç bir zararı dokunmaz.

Bu karakteristiklerin çoğuna cevap veren bir çok cemiyetler mevcuttur: hükümetler hizmetlerinden faydalanmak için onlara başvurabilirler.

Buna, İngiltere’de çoktan ve bilhassa Krallık Anket Komisyonları (Commission Royales d’Enquetes) teşkil edildiği zaman tevessül edilmiştir. Bu Komisyon, üniversiteye veya başka müesseselere mensup eksperlerin bilgilerinden her zaman istifade etmiştir. Nüfusun coğrafi tevziine müteallik Krallık Komisyonu bunun bir misâlidir.

Bununla beraber ekseriya, bu teşekküller kısa vâdeli projelerle iştigal ederler, böyle yapmakla makul bir şekilde hareket etmiş olurlar.

Daha geniş ve daha uzak bir müstakbele ait bir sahayı gözönünde bulunduran araştırma müesseseleri için de meydan yok değildir.

Political and Economic Planning (Siyasî ve İktisadî Planning) gibi hususî teşekküller ve müstakil araştırmacılar fikirlerimizi normal ufukların ötesine götürecek verimli bir tesir icra edebilirler.

Hulâsa, bilhassa zeki, sadık ve feragatli memurlar yetiştirilmesi, planning ile alâkalı olanların başlıca düşüncesi olmalıdır.

İDAREİ UMUMİYEİ VİLÂYAT NİZAMNAMESİ (Mukaddime)

29/Şevval/1287
9/Kânunusani/1286-1870

Vilâyatın teşkilâtı esasiyesi 1281 senesi şehri Cemaziyül uhrasının yedisi tarihiyle müverrahan ilân kılınan nizamname ⁽¹⁾ ile tayin kılınmış ve mahakimi nizamiye için nizamnamei mahsus vaz ve tesis edilmiş olduğundan işbu nizamname idarei mahakimden bahsetmeyip yalnız memurini icraiye ve mecalisi idare ve belediyenin ve nevahi idarelerinin vezaifini tayin eder.

(BABI EVVEL)

Vilâyetlerin Aksami İdaresi Beyanındadır.

1 — Vilâyetler livalara ve livalar kazalara ve kazalar nevahiye ve nahiyeler karyelere münkasem olup idarei umumiyesinin reis ve mercii, valii vilâyettir.

2 — Her şubei iaderede bulunan memur vazifei memuriyetince birinci derecede mafevkindeki memur nezdinde mes'ul olup her memura derecei iptidaiyede râci olan mesuliyet dahi müteselsilen valii vilâyete kadar müntehi olur.

3 — Vilâyetin şuabatı idaresini terkip eden Heyeti Memurini İcraiye; Muavin ve Defterdar ve Mektupçu ve Umuru Ecnebiye ve Ticaret ve Ziraat ve Maarif Müdürleri ve Tarik Eminleri ve Defteri Hakani ve Emlâk ve

(1) İdare dergisinin 211 sayılı nüshasının 179 uncu sayfasında

Nüfus ve Evkaf idarelerinin reisleri ve Alay Beyinden mürekkeptir.

Liva idaresinin reis ve mes'ulü Mutasarrıf olup Heyeti Memurini İcraiyesi, Muhasebeci ve Tahrirat Müdürü ve Defteri Hakani memurundan ve Liva Heyeti Zabıtasının Amirinden ibarettir.

Kaza idaresinin reis ve mes'ulü Kaymakam olup Heyeti Memurini İcraiyesi Kaza Kâtipleriyle Defteri Hakani ve Emlâk ve Nüfus Ketebesinden ve Kaza Heyeti Zabtiyesinin âmirinden ibarettir.

Nahiye idaresinin reis ve mes'ulü Müdür olup îdarei Zabıtası nahiyenin hey'eti zabıtasına muhavveldir.

Kariye idaresinin memuru Muhtarlar olup umuru hükümet ve zabıtanın reis ve mes'ulü ve zabıta memurudur.

(BABI SANİ)

MERKEZİ VİLÂYETTE BULUNAN HEYETİ
HÜKÜMETİ İCRAİYENİN VEZAİFİ
MEMURESİ BEYANINDADIR

(Faslı Evvel)

Valilerin Vezaifi Beyanındadır

4 — Valinin vezaifi umuru mülkiye ve maliye ve maarif ve nafia ve zabtiye ile umumu cezaiye ve hukukiyenin icraatından ibaret olmak üzere akşamı muhtelifi asliyeye münkasımdır. Valinin gıyabında vali muavini ve vali muavini mevcut değilse memurini merkeziyet vilâyetten valinin münasip göreceği zat, valiye vekâlet eder.

(Kısmı evvel)

Valilin Umuru Mülkiyede Olan Vezaifi

5 — Vali evvelâ kavanın ve nizamâtı müessesesinin icraatına nezaret, saniyen bir kanun ve nizamı hususî ile

veya merkezi devletin emir veya kararnamesiyle mukarrer olan mevaddı icra, salisen birinci derecede mutasarrıflar ile memurini merkeziye vilâyetin ve ikinci derecede anlar vasıtasıyla bilcümle idare şubeleri memurlarının derecei hareket ve muamelelerini teftiş ederek idarece muzır olacak hatiat veya nakayısı muttali olduğu ve bu misillü ahval faillerinin memuriyetlerinden teb'idini müstelzim bulunduğu halde memuru muhtînin azli tedabirini ittihaz, rabian memuru mazulün sebebi azli bir cinayet veya cünhaya mebni ise Memurin Muhakemesi Nizamnamesine tatbikan kendisinin tahtı muhakemeye alınması hakkında emir ita, hamisen indelteftiş müşahede edeceği hata veya noksan failinin azlini mucip derecede değil ise vaki olan hata veya noksanı idarei dâhiliyesinde tashih ve idarei hâriciyesinde tashihini mutasarrıflara havale eyler ve memurini mülkiyeden intihap ve nasıpları vilâyata muhavvel olanları nizamnamei mahsusuna tevfiikan intihap eder ve Macalisi Nevahinin zamanı içtimalarını tayin ile bunların kararlarından liva Mutasarrıfları vasıtasıyla kendisinden istizan olunan mevaddan nizamâtı umumiye ile vilâyatın kuvvei icraiyesine muallak olanlara mezuniyet ita edip Babı Âliden muhtacı istizan olan mevadda alacağı ruhsata göre tebligatı لازمayı icra eyler.

6 — Vali, vezaifi mukarrerei mülkiyesi haricinde zuhur edip idarei mülkiyeye taallük eden mevaddan icrası Babı Âlinin inzımanı emrine muhtaç olanları esbabı mucibe ve suveri icraiyesini mutazammın mutalâanameler ile beraber arz ve hususatı âdiyeden müdüt bulunanları doğrudan doğruya icra eder.

7 — Valiler; dairei vilâyeti, müddeti teftişin her def'ası nihayet üç ayı tecavüz etmemek üzere senede bir veya iki defa devir ve teftiş ederler. Şu kadar ki, vakayii mühimme ikasıyla sureti fevkalâde bir teftişe lüzum görüldüğü halde bu madde, müddet kaydinden müstesna olup fakat böyle bir halin vukuunda derecei lüzum ve ehemmiyeti icrası akabinde Babı Âliye ihbar olunur.

(Kısmı Sani)

Valilerin Umuru Mâliyyede Vazaifi

8 — Evvelâ vilâyetin kâffei varidat ve tekâlifinin tahsîlâtına, saniyen emvali müstahsalânın idarei umumîyesine, salisen bunlardan neş'et edecek kâffei münazaat ve ihtilâfata, rabian umuru tahsiliye memurlarının harekât ve muamelâtı umumîyesine, vali tarafından nazaret olunur.

9 — Vilâyetin idarei maliye ve tahsiliyesi ve heyeti tahsiliyenin tertip ve istihdamı nizamâtı mahsusasına tâbi olup taksimi tekâlifte zuhur edecek münazaat ve ihtilâfat ve müstediyyatın akşamı umumîyesinde Meclisi Umumîi Vilâyetin ve akşamı hususîyesinde Macalisi İdarenin faslı mahsusunda tayin olunan kavaide tatbikan tahkikat ve ârâsı istihsâl olunduktan sonra tahkikatı vakıanın neticesi bilâ vasıta veya bilvasıta istifa olunan tekâlifin nisbeti umumîyesine hâlel gelmiyecek surette tadilini müstelzim olur ise doğrudan doğruya vali tarafından icra kılındıktan sora suveri icraiye, Maliye Nazaretine tebliğ edilir. Nisbeti umumîyesinin tağyirine karar verilecek her nevi tekâlifin tağyiri nisbeti ve bilvasıta ve bilâ vasıta tahsil olunan varidattan cüzî ve küllî bir meblâğın terk veya afvi lâzım geldiğinde icrası her halde tarafı devletten istizana muallaktır.

10 — Umuru idare ve ihtiyacatı umumîyei vilâyat için her vilâyetin bütçesinde mahsus ve muayyen olan mebalîğın haricinde cüz'î ve küllî bir masrafa lüzum göründükte, evvel emirde esbabının beyanıyla bu taraftan istizan olunacak ve mezuniyeti resmîye verilmedikçe bir akça sarf olunmayacaktır.

(Kısmı Salis)

Valilerin Umuru Maarif ve Mavaddı Nafiada Vazaifi

11 — Nizamâtı mahsusası mucébince dahili vilâyetinde talim ve terbiye umumîyenin ve ticaret ve ziraat ve

sanayiın istihsâli esbabı terakkisi ve turuku umumiyenin inşa ve tamiri ve mevaki sahiliyede liman ve rıhtımlar tesis ve tanzimi ve cetveller küşadı ve nehir ve göllerin tathiri ve sihatı umumiyenin hıfzı ve arazi muattalanın imarı ve ahvali memleketin istatistik kaidesi üzre tahkiki cem'i tedvini ve menafii umumiye ve itibar ve iddihar sandıkları ihdası ve hastahaneler ve şirketler ve fabrikalar küşadı ve maadin ve ormanların tevfi (1) menafi ve muhafazası birinci derecede valilere muhavvel olup bu vezraften her birinin ifası derececi saniyede müteallikun leyhi olan daire ve idarelere havale olunur.

(Kısmı Rabi)

Valilerin Umuru Zabıtada Vezaifi

12 — Kuvvei zabitanın nizamı mahsus dairesinde istihdam ve idaresiyle turuku maabirin istihsâli emniyeti ve huzuru asayışı ehalinin vikayesi ve alelittlak kavanin ve nizamatı müessesenin tayin eylediği ahvalden dolayı devlet ve memleket ve şahıs aleyhinde hareket edenlerin istihsâli ve emniyeti belediye umumiye hakkında her türlü teftişat ve tahkikatın icrası hususlarından vali mes'uldur.

13 — Valiler dairei vilâyette devletin veya ahalinin hukuku emniyet ve menafiini dahilen veya haricen ihlâl edecek cüz'î ve külli bir hareket zuhurunda öyle bir vak'anın menşe ve sureti vukuunu ve derececi kuvvet ve şeklini derhal Babı Âliye arz ederek tedabiri külliyyede talimatı muktaziyeye muntazır olurlar. Şu kadar ki mes'uliyeti asliye itibariyle emniyeti umumiye ve hususiyeye mürettep olan kâffe tedabiri muvakkatanın ittihaz ve icrasına ve olhalde alelâcele lüzumu, tahakkuk edecek masarifin onuncu maddede münderiç olan takyidatın haricinde ve kendi mes'uliyetleri tahtında olarak heman ifasına mezun olup fakat keyfiyeti bu tarafa derhal bildireceklerdir.

(1) Tefir: Çoğaltmak, artırmak, hüsnüidare ve iktisat etmek.

14 — Bir vilâyetin asayişini ihlâl edecek hadisat ve harekâtta asâkiri zabtiyenin iktidarları dairesinden hariç olan kuvvei vakia için efradı nizamiye istihdamı tahtı mecburiyette görüldüğü halde, vali tarafından esbabı mecburiyetin beyanıyla asâkiri nizamiyenin en büyük zabıtına bir senedi resmî itâ olunduktan sora kuvvei muktaziyeyi askeriye sevk ve istihdam kılınır.

(Kısmı Hamis)

Valilerin Umuru Cezaiye ve Hukukiye İcraatında Vezaifi

15 — Asayiş umumî veya hususîyi ihlâl eden eşhas hakkında kanunen hükme salâhiyeti olan mahkeme tarafından bir hükmü kanunî lâhik olup ta mahaziri mülkiye ve mahsusadan fevkalâde bir hal sebebiyle Babı Âli'den istizana talikinde mahzur görünür ise olhükmün valiler tarafından icrası caizdir. Fakat esbabı mucibesini derhal Babı Âliye arz etmek lâzımdır.

16 — Merkezi vilâyet mahakiminin mevaddı cezaiye ve hukukiyeye dair verdikleri ilâmattan usulü muhakemenin tayin eylediği kavaide göre Dersaadete müracaatı icap etmeyenleri valiler tarafından icra olunur.

(Faslı Sani)

Vali Muavinlerinin Vezaifi

17 — Vilâyetin hükümeti icraiyei umumiyesine muavenet etmek vezaifi, vali muavinine aittir. İşbu vezaif, valinin faslı evvelde münderiç vezaifinden tayin ve irae edeceği her nevi hususata muavenet etmek ve devairi vilâyetten valiye gelecek muharreratın ve valinin mezun edeceği sair mekâtîp ve evrakın mütalâası ve müteallik oldukları dairelere havalesi ile beraber havale ettiği evrak hulasalarını vilâyet evrak idaresi vasıtasıyla valiye ita eylemek ve umuru dahiliyei vilâyete ait evrak üzeri-

ne makamı vilâyete terettüp eden rey ve kararları tahrir ve işaretle bunlardan lüzum gördüğü şeylerin bizzat valinin rey ve işaretine arz ve tâlik etmek maddeleridir. İşbu muavinlik vezaifinin diğer bir memuriyeti merkeziyeye tefviz ve ilâve edilmesi dahi mücazdır.

(Faslı Salis)

Defterdarların Vezaifi

18 — Defterdarların vezaifi, umuru maliyei vilâyat nizamnamesinin tayin ettiği ahkâmın icraatından ibaret olup umum memurini vilâyetten umuru mâliyece nizam ve kavaidi hesabiye tevfiki hareket etmeyenler olduğunda o misillû nizam ve kaideye muhalif görünen halin derecesiyle ıslahı emrindeki mütalâasını ve Muhasebeci ve Malmüdürlerinin intihap ve azilleri hakkında olan mülâhazatını Valii vilâyete tebliğ ve ihtar eder.

(Faslı Rabi)

Mektupcuların Vezaifi

19 — Mektupcunun vezaifi, vilâyetin kâffe mükâtebatının idaresi ve kuyudunun cem ve muhafazası maddeleri olup umuru tahririyeyi maiyetinde bulunan mektubî kalemi ve umuru kuyudiyeyi vilâyet evrak müdürü namıyla mansup olan memuru mahsus vasıtasıyla ifa eder.

20 — Matbaai vilâyetin idaresi ve vilâyet gazetelerine tarafı hükümetten sureti resmiye ve gayri resmiede bir madde derç ve tahrir ettirilmesi lâzım geldiğinde müsveddelerinin tanzim ve tetkiki Mektubcuya muhavveldir.

21 — Mektubcu, mektubii vilâyet kaleminden kaleme alınacak müsveddatı, Mektubî Muavininin imzasıyla kabul ve kendisi rüyet ve tashih veya resen tanzim ettiği kâffe müsveddatı imzasını vazeyleyecektir.

(Faslı Hamis)

Umuru Ecnebiye Müdürlerinin Vezaifi

22 — Umuru Ecnebiye Müdürünün vezaifi, vilâyetin umuru hâriciyesinden dolayı valinin rey'ü emri tahtında olarak Konsoloslarla muhabere ve mükâlemeden ve kendisine havale olunan mesalihi ecnebiye hakkında ahkâmı ahdiye ve kavaidi düveliyeye müteallik mülâhazatını ve mütalâatı mahsusasını şifahen ve tahriren valiye tebliğ ve ihtar etmekten ibarettir.

(Faslı Sadis)

Ziraat ve Ticaret Müdürlerinin Vezaifi

23 — Ziraat ve Ticaret Müdürünün vazifesi, evvelâ dahilî vilâyette her mahallin mevkii coğrafisi ve kabiliyeti tabiiyyesi icabınca mevaddı ziraiyece fennen ve amelen iktiza edecek tanzimatı, saniyen vilâyetin terekkiî ticareti umumiyesine ait kâffeî tedabiri tetkiki keşfü tayin ile tahriren valiye tebliğden, salisen idhalât ve ihracat ve mevaddı ziraati vilâyete müteallik tetkikat ve malûmatın zabtu cem'i tedvininden, tabian terekkiî ticaret ve ziraat hakkında olan icraata nazaretten ibarettir.

24 — Ziraat ve Ticaret Müdürü, yirmi üçüncü maddede munderic ahval hakkında vuku bulacak icraatın her sene nihayetinde bir fezlekesini yapup Babı Âliye takdim olunmak üzere Vahi vilâyete ita eyler.

(Faslı Sabi')

Maarif Müdürlerinin Vezaifi

25 — Maarif müdürünün vezaifi, Vilâyet Meclisi Maarifine riyaset etmek ve vilâyetin maarife müteallik mesalihi cariyesine ve islâhatı mukarrerinin icraatı fiiliyesine ve Maarif nizamnamesi ahkâmının ve Maarif Nazaretinden alınacak talimatın tamamii icrasına ve merkezi

vilâyette bulunan mektep ve kütüphanelerin ve alelhusus İdadiye ve Mekâtibi Sultaniye ve Âliyenin teftişine ve vilâyet maarifi tahsisatının karar ve nizamı dairesinde sarf ve istimaline nazaret ve dikkat eylemek hususlarından ibaret olup idarei tahsisat bahsinde birinci derecede mesuliyeti kendisine aittir.

26 — Maarif müdürü bir sene içinde dahili vilâyette terbiyei umumiyece vaki olan icraat ve islâhatın fezlekesini yapup Babı Âliye takdim kılınmak üzere Valiye ita eyler.

(Faslı Samin)

Tarik Eminlerinin Vezaifi

27 — Tarik Eminleri vezaifi, amelei mükellefeyi evkatı mukarreresinde celbi cemiden ve tariklerin muhassesat ve sarfiyatını ve anlara ait umuru hesabiyei kaydiyeyi idareden ve amelei mükellefenin mahsulü ameliyat ve bakiyyeyi hidematına ve bakayayı nakdiyeye dair defatiri vakti muayyeninde Valiye itadan ve vilâyet hendesei idaresinin keşfiyatına veyahut imalâta müteallik olan edevat ve esbabı istihzardan ve imalâtın hüsnü cereyanı hakkında mütalâatını tahriren Valiye tebliğden ve turuku umumiye ve hususiyesinin umuru fenniyesine ve memurini fenniye ve inşaiyesinin idaresine dair olup nızamen icraatı veya nazareti vilâyet baş mühendisine ait olan masalih haricinde her nevi umuru idarei turuku ifadan ibarettir.

28 — Tarik Emini, yirmi yedinci maddede münderic ahval hakkında vaki olacak icraatın her sene nihayetinde bir fezlekesini yapup Merkezi Hükümete takdim edilmek üzere Valiye ita eyler.

(Faslı Tasi')

Vilâyet Defteri Hakanı Müdürlerinin Vezaifi

29 — Vilâyet Defteri Hakanı Müdürünün vezaifi, aleliltlak idarei emlaki arazi ve nüfus hakkında ve emlâk

ve arazinin muamelâtı tasarruf ve temellükü zımnında mer'î olan kavanını nizamât ve talimat ahkâmının teftiş ve icrası ve liva ve kazalarda bulunan memurların muamelâtına nazaretle içlerinden idarenin nizamâtı asliye ve hesabiyesine muhalif hareket edenler olduğunda ıslâhına müteallik olan mütalâasının ve şua batı idare memurlarının intihap ve azilleri hususunun tahiren valiye tebliğ ve ihtarı maddeleridir.

30 — Defteri hakanı müdürü bir sene içinde vezaifi memuriyetine ait icraatın bir fezlekei mahsusasını yapup valii vilâyete ita eyler.

(Faslı Aşır)

Emlâk ve Nüfus İdareleri Memurlarının Vezaifi

31 — Emlâk ve Nüfus memuriyetlerinin vezaifi, nizamâtı mahsusası mucibince dahili vilâyette umum emlâk ve arazinin ve anlara tâbi olan şeylerin cins, nevi ve adedini ve varidatı seneviye ve tekâlifî mürettebesini havi olan kuyudu esasiyei mahalliyyenin idaresinden ve emlâke ait tekâlif hûlasalarının evkatı muayyene ve muktaziyyesinde tanziminden ve tekâlifî şahsiyenin nev'i mikdarını havi kuyudu esasiyei mahalliyyenin idaresinden ve tekâlifî şahsiye hûlâsalarının evkatı muayyene ve muktaziyyesinde tanziminden ve umum nüfusa ait kuyudun cem'i tedvininden ve emlâkin tağayyürat ve ferağ intikalatına ve nüfusu umumiyeye mevalit ve vefiyat ve nakliyata ait olan vukuat kuyudunun idaresine ve mürur tezkerelerine ve pasaportlara müteallik muamelâta nazaretten ve fusulü atiyede beyan olunan ahkâma göre Mecalisi İdare kararlarıyla ve iradei seniye ile emlâk ve eşhas tekâlifinin muamelâtı tadiliyesinden kendilerine ait olacak mevaddı icradan ibaret olacaktır.

(Faslı Hadi Aşır)

Evkaf Müdürlerinin Vezaifi

32 — Evkaf Müdürlerinin vezaifi, evvelâ emvali evkafın tahsiliyle

evkatı muayyenesinde hazinei evkafa irsalinden, saniyen mehuzat ve medfuatın idarei hesabıyye ve kaydiyesinden, salisen her sene evkafı mülhaka mütevellileri hesaplarının rüyetiyle fazlai evkaftan nızamen hâzineye ve muhaip ve muharrirlere ait rüsümün istifasından, rabian evkafı mazbutanın tamirat ve mubayaatından, hamisen tevcihi cihatı vezaife müteallik muamelât ile meşrutu leh olmayan vakıfların tahkiki tetkikinden, sadisen sandık idarelerine ve ferağa intikalat ve mahlûlata nazaretten ve umum evkaf hakkında evkaf nizamatinın muhafazai ahkâmından ibarettir.

33 — Evkaf Müdürleri, maddei sabıkada muharrer vezaifi fi 19 cemaziyyül ahir 1280 tarihinde vazolunan nizam ahkâmına tevfiik ederler.

(Faslı Sani Aşer)

Alay Beylerinin Vezaifi

34 — Vilâyetin heyeti zabtiyesinin mes'uliyeti umumiyesi. Alay beyine ait olup Vezaifi Zabtiye Nizamnamesine ve Talimatı Mahsusasına tâbidir.

(BABI SALİS)

İdarei Mülhakat Beyanındadır

(Faslı Evvel)

Liva İdaresi Beyanındadır

35 — Liva mutasarrıfları, umuru mülkiye, maliye ve zabtiyenin idaresine ve ahkâmı cezaıye ve hukukiyenin mezuniyeti nizamiyesi dairesinde icraatına memur olup babı sanide tayin kılınan vezaifin idarei livaya taallûk eden kısmında Vûlat ile mesuliyetleri müşterektir ve Nevahi Meclisinin, Valii Vilâyetten bil istizan tayini zamanı içtimai ve mecalisi mezkûre kararlarından Kaza Kaymakamları vasıtasıyla istizan olunacak mevaddın

mühim olanlarının tarafı vilâyetten alacağı mezuniyet üzerine ve nizamâtı umumiye ile idarei Livaya ait olanlarının ledel hacc Meclisi İdarei Liva kararıyla icrasına mezuniyet itası dahi Mutasarrıfların vezaifi iktizasındandır.

36 — Mutasarrıflar, Validen alacakları evamir ve talimatı infaz edeceği gibi kavanının cereyanına ve alelumum memurini Livanın harekâtına nazaret ederek kanun ve nizama muhalif hareket edenler olduğunda öyle bir halin derecesini ve ıslâhı hakkında olan mütalâasını ve umuru nafiada ve vezaifi vâlatın İdarei Livaya taalluk eden cihetleri hakkında tetkikat ve teftişati mütevaliyelerini valiye tebliğ ederler.

37 — Liva Muhasebecisinin vazifesi, Umuru Maliyei Vilâyet Nizamnamesinin tayin ettiği ahkâmın İdarei Livaya taalluk eden kısmının icraatından ibaret olup idarei hesabiye, defterdarı vilâyetin vali vasıtasıyla mutasarrıfa tebliğ edeceği tarifnamelere tevfiğ olunur.

38 — Liva Tahrirat Müdürünün vazifesi, livanın kâffei mükâtebatının idaresi ve kuyudunun cem'i muhafazası maddesi olup, umuru tahririyyeyi, maiyetinde bulunan tahrirat kalemi ve umuru kuyudiyyeyi, kalemi mezkûr heyetinden müntehap memuru mahsus vasıtasıyla idare eder.

39 — Liva Defteri Hakanı Memuriyetinin vazifesi, yirmi dokuzuncu maddenin idarei livaya taalluk eden kısmının icraatı olup idarenin umuru müteferriasını Vilâyet Defteri Hakanı Müdürünün Vali vasıtasıyla Mutasarrıfa tebliğ edeceği tarifnamelere tevfiğ eder.

40 — Liva Emlâk ve Nüfus Memuriyetleri dahi nüfus ve emlâk idarei umumiyesine dair 31 inci maddede muharrer vezaifin idarei livada icraatı ve merkezi livaya merbut olan kazanın mürur tezkereleri ve pasaportlar muamelâtının usulü umumiyesine tevfiğ kan doğrudan doğruya idaresidir ve vezaifi esasiyenin enva ve derecatı, nizamâtı mahsusaya tâbidir.

41 — Liva heyeti zabtiyesinin mesuliyeti umumiyesi, livada bulunan en büyük zabtiye zabıtasına muhavveldir.

42 — Liva heyeti zabtiyesi amirinin vezaifi, zabtiye nizamnamesine ve talimatı mahsusasına tabidir.

(Faslı Sani)

Kaza İdaresi Beyanındadır

43 — Kaza Kaymakamları umuru mülkiye, maliye ve zabtiyenin idaresine ve ilâmatın mezuniyeti nıزامiyesi dairesinde icraatına memur olup 35 ve 36 ncı maddelerde Mutasarrıflar hakkında muayyen olan vezaifin idarei kazaya taallûk eden kısmı kaymakamlara aittir.

44 — Nevahi Müdürlerinin faslı mahsusunda beyan olunan kaideye tevfikân intihabı ve Mecalisi Nevahinin Mutasarrıfı livadan bilistizan evkatı muayenede celbü cem'ine ruhsat itası ve mecalisi mezkûre kararlarından kendisine ihbar ve ifade olunan mevaddın Meclisi İdarei Kazada badel müzakere ve indelicap merkezi livadan istizan ile icrası ve nevahi dairelerinin teftişi dahi Kaymakamların cümlei vezaifindendir.

45 — Kaza Malmüdürünün vazifesi, Umuru Maliyei Vilâyat Nizamnamesinin tayin ettiği ahkâmın idarei kazaya taallûk eden kısmının icraatından ibaret olup idarei hesabiyye, Liva Muhasebecisinin Mutasarrıf vasıtasıyla Kaymakama tebliğ edeceği tarifnamelere tâbidir.

46 — Kaza İdare Kâtiplerinin vezaifi kaymakamlığın kâffei mükâtebatının idaresi ve kuyudunun cem'i muhafazası olup Kaza İdare Kâtipleri kaç kişi olur ise olsun umuru tahririyye ve kuyudiyede vezaifi müştereke ile mükellef ve icap ettikçe Kaza Meclisi İdare ve deavisinin vesair devairin her nevi umuru kalemiyesine dahi kaymakamın emriyle muavenet etmeğe mecburdurlar.

47 — Kaza Emlâk ve Nüfus Memuriyetlerinin vezaifi, evvelâ tahriri umumî defterlerini muhafaza, saniyen emlâk ve nüfus vukuatını mübeyyin sureti daimede cereyan edecek tahkikatı resmiye ve nizamâtı mevzua mucebince cetveller tanzim ve kazanın mürur tezkereleri ve pasaport muamelâtını usulü mahsusasına tevfikân idare etmektir.

48 — Kaza heyeti zabtiyesinin mesuliyeti umumiyesi, kazada bulunan heyeti zabtiyenin en büyük zabıtına muhavveldir.

49 — Kaza heyeti zabtiyesi, zabitinin vezaifi zabtiye nizamnamesine ve talimatı mahsusasına tâbidir.

(Faslı Salis)

İdarei Nevahiye dairidir

50 — Her kazanın dahili dairei idaresi olan karye ve çiftlikler kurbu münasebetlerine göre bir veyahut müteaddit daireye taksim olunacak ve iş bu dairelere Nahiye itlak edilecektir.

51 — Her nahiyenin bir merkezi idaresi olup daireye oradan nezaret olunacaktır. İşbu merkezlerin kurayı mülhakaya en ziyade münasip ve kabil olan noktada bulunması meşruttur.

52 — Dahili dairei idaresi olacak karye ve çiftliklerde laakal beş yüz nefer nüfusu zükûr bulunmayan mahaller nahiye itibar olunamaz.

53 — Nevahi dairelerinin makar ve hududu, kazalar Mecalisi İdaresinde kararlaştırıldıktan sora ve Liva İdare Meclislerinde tetkik ve tasdik olunduktan sora Meclisi Umumii Vilâyetin müzakeresine konularak oradan da mazbata istizan ile müteallik buyurulacak iradei seniye üzerine tayin ve tahdit edilecektir.

54 — Her nahiyenin bir müdürü olup faslı mahsusunda gösterilen surette İdarei Nahiye Meclisi namıyla bir heyeti müşaveresi dahi bulunacaktır.

55 — Nahiye müdürlüğüne tayin kılınacak olanların evvelâ bir cinayetle mahkûm veya hukuku medeniyeden kanunen mahrum olmaması, saniyen oldukça okuyup yazması olması, salisen sui şöhretle müştehir bulunmaması, rabian yirmi beş yaşını mütecaviz bulunması meşruttur ve memuriyetleri Dahiliye Nezareti canibinden tasdik olunacaktır.

Nevahi Müdürlerinin Vezaifi

56 — Nevahi Müdürlerinin vezaifi mülkiyesi, kavanin ve nizamât ve evamir ve tenbihatı devletin neşir ve ilânı ve mevlûdat ve vefiyata ve veresei sağire ve gaibesi olanlara dair muhtarların icra eyledikleri tahkikatın ve arazii mahlûlat ve mektumatı hususunda vuku bulacak ihbaratın ve muhtarlarla ihtiyar mecalisi intihabatının ve bunları sureti hareketlerinin teftiş ve kazaya tebliği ve muhtarlarla ihtiyar meclisleri ve umuru tahsiliye ve ihzariye memuriyeti aleyhinde efradı hali tarafından vukua gelebilecek şikâyetin tahkiki menşei hakayıkıyla Kaymakamı Kazaya ihtarı ve amelei mükellefenin celbü cem'inde ve nizamâtı umumiyyeden kuraya taalluk eden mevadda nezareti mahsusa icrası ve seküstru ⁽¹⁾ ve protostoların mahallerine tebliğ ettirilmesi ve Meclisi Nahiyenin içtimaatı mutadesinde riyaset edip verilen kararların kaza kaymakamına tebliğiyle ve verilecek ruhsat ve mezuniyet derecesinde icraatın kuraya beyanıyla muhafazai hüsnü cereyanı maddeleridir.

57 — Vezaifi zabıtası; vukuatı cinayâtı, tahkikatı evveliyeye icrasıyla kazaya ihbar ve kaza kaymakamlığı tarafından muhafazai emniyeti nahiyeye müteallik vaki olacak tenbihatı icra etmek ve vazifei mâliyeleri tahsildar ve mültezimleri harekâtına ve emvali mürettebe tevzi pusulalarını kura muhtarlarına taksim ve ita ile bilvasıta ve bilavasita alınan emvalin cibayetine nezaret eylemek hususlarıdır.

(1) Sequestre: Haciz münazaalı malın adliyece muhafaza altına alınması.

58 — Nahiye müdürleri her nevi cezai kanunîyi icradan ve adam hapis ve tevkifinden ve dâva görmekten ve ihtiyar meclislerine ait vezaife müdahaleden memnu ve vezaifi muayyenesi haricinde cüz'î ve külli icraattan kanunen mes'ul olacaklardır.

(Faslı Rabi)

İdareli Kura

59 — Nevahi dairelerinde ve nevahi merkezi olan her karyenin icabı kadar muhtarları ve ihtiyar meclisi olup bunların intihap ve müddeti memuriyetleri ve ahvali müteferriası Teşkilâtı Vilâyet Nizamnamesi ahkâmına tâbidir.

Muhtarların Vezaifi

60 — Muhtarların vazifesi, Nahiye Müdürü tarafından kendilerine tebliğ olunan kavanin, nizamât ve evamiri hükümetin mensup oldukları karyelerde ilânı ve sekenei karyeye tarholunan emvali devletin İhtiyar Meclisleri kararı ve Müdürü Nahiyenin göndereceği tevzi pusulaları mucebince istihsâli cem'i ve hükümet marifetiyle celp ve ihzar olunacak kimseler hakkında gönderilen celp pusulalarının tebliğ ve hangi gün hükümete gideceklerinin, getiren her kim ise ana ifadesi ve tarafı hükümetten emrolunan kimselerin kafile raptı ve sekestr ve protostoların tebliği ve mürur tezkeresi ahzedecek olanlara usulü veçhile ilmi haber verilmesi ve karye ve çiftliklerde vaki olan mevludat ve vefiyatın evkatı muayyenesinde Nahiye Müdürlüğüne ihbarı ve veresei sağire veya gaibesı olduğu halde vefat edenler hakkında Müdürü Nahiye malûmat itası ve cerh ve katil maddelerini Nahiye Müdürlüğüne âcilen bildirip carih ve katillerin hükümete teslimine imkânı mertebede muavenet ve arazii mahlulei mektûme ve muamelâtı intikaliyesi rüyet olunmayan müstemlekât ve nizama mugayir olan inşaat için nahiye malûmat itası ve bekçi ve korucu vesair nam ile karye zabıtasında bulunmak üzere İhtiyar Meclis-

leri tarafından intihap olunacak adamlara nazaretle kendilerine havale olunan umuru masalihi sairenin icrası maddeleridir.

(BABI RABİ)

Meclisi İdare Beyanındadır

61 — Her vilâyetin idarei umumiye ve hususiyesine müteallik olup fusulü âtiyede enva ve müfredatı beyan kılınan işleri müzakereye memur Mecalis, senede bir kerre merkezi vilâyette içtimaa memur Meclisi Umumî ile sureti daimede mün'akit Vilâyet ve Liva ve Kaza İdare Meclisleridir. Bunlardan başka karyelerde umuru kurayı ve nahiyelerde umuru nahiyeyi ve şehir ve kasabalarda her milletin menafi ve masalihi mahsusasını ve umuru adiyei belediyeyi rüyet etmek için ayrı meclisler dahi vardır.

(Faslı Evvel)

Meclisi Umuminin Vezaifi

62 — Meclisi Umumî, turuku maabirin tesviyesini ve bir sene zarfında vilâyetçe yapılması elzem görünen yolların mesafat ve derecei ameliyat ve masarifatı hakkında nizamı mahsus mucebince yapılacak cetvellerin ahkâm ve münderecatın ve ticaret ve sanayiın teshil ve terakkisini ve maarif ve terbiyenin intişarını ve verginin kemmiyeti asliyesine hâlel gelmemek üzere taksim ve tadilini ve yeniden tekâlîf vaz'ını ve her nevi hububat ve tohumunun ve hayvanat cinsinin ıslahını ve alelumum esbabı mamuriyetin taharrisini ve meydan ve çayır ve mesire misillü menafii umuma müteallik olan emlâki umumiyenin beyi' şıra ve mübadelesini ve hastahane ve ıslahhane gibi ebniyei umumiyenin tağyir veya tecdidini ve bunların keyfiyeti idaresini ve menafii umumiye dair arzolunân taahhüdât ve mukavelat ve anların masarifina müteallik ianatı ve ameliyatı fevkalâde ile vücu-

da gelecek tesisatı nafianın suveri icraiyesini müzakere eyler.

63 — Meclisi Umumî her sene tekâlifi seneviyyei vilâyetin tevzi defterlerini ve tadil ve tesviyei emvali mürettebe hakkında Liva İdare Meclislerinden tanzim olunan mazbataları rüyet eyler.

64 — Kazaların tadil ve tekâlifine dair istidalar, Mecalisi İdarei Elviyede tetkik olunduktan sora Meclisi Umumîde rüyetle karar ve neticesi Der'i Devlete bildirilir.

65 — Vilâyetin tekâlifi, tezyit olduğu halde Meclisi Umumî tekâlifi munzammanın taksimini tarafı hükümetten sadır olan evamiri mahsusa üzerine müzakere eyler.

66 — Meclisi Umumî, mevaddı sabıkada musarrah masalih haricinde Babı Âli veya Vali tarafından müzakeresine tâlik ve havale olunan her nevi mevad hakkında dahi itai rey'eyler.

67 — Her vilâyetin Meclisi Umumîsi, icabatı mahalliyeye göre münasip olan mevsimde içtima eder ve teşkilât nizamnamesinin 26 ncı maddesinde muharrer olduğu üzre Mecalisi Umumiyenin zamanı in'ikad ve içtimai kırk günü tecavüz edemez.

68 — Meclisi Umumî icabı maslahata göre umumî veyahut hususî heyetle olarak icrai müzakerata memurdur.

69 — Meclisi Umumî akdinde Valii Vilâyet manii kavisi olup ta bizzat bulunamadığı halde bilvekâle memurinden biri riyaset eder. Meclisi hususî akdinde dahi heyeti mevcudeden Valinin intihap edeceği zatın tahtı riyasetinde olarak icrai müzakerat olunur.

70 — Meclisi Umumî azasının sülûsanı bulunmadıkça icrai müzakerat olunamaz.

71 — Mevaddı hususiye her milletin hukuku mesalihi mahsusalarına ait şeyler olup bunlar Meclisi Umumîden müfrez Heyeti Hususiyede müzakere kılınır.

72 — Meclisi Umumînin heyeti umumiye ve mahsusası müzakeratına hariçten kimse dahil olamaz.

73 — Meclisi Umumî, turuk ve emlâk ve maarifi umumiye ve mevaddı ticaret ve ziraat hakkında senei sabıka ve atiyeye müteallik cereyan edecek tetkikat ve müzakerata fusulü mahsusasında idarei mahsusaları tarafından tanzimi muharrer olan fezlekeleri esas ittihaz eder.

74 — Maddei sabıkada muharrer fezlekelerin müzakeresinde müteallik aldığı idarenin memuru dahi Meclisi Umumîde hazır bulunup izahatı matlubayı ita eyler.

75 — Meclisi Umumînin müzakeratı vakıası Meclisi İdarei Vilâyeteye ait kavaidi umumiye sırasında tayin kılınan usule tevfikân zabtedilir.

(Faslı Sani)

Vilâyet İdare Meclisinin Vezaifi Beyanındadır

76 — Meclisi İdarei Vilâyetin müzakeresine memur olduğu mevad başlıca iki kısma münkasem olup kısmı evvel Umuru İdare ve kısmı sani Deavî İdaredir.

(Kısmı Evvel)

Umuru İdare Beyanındadır

77 — Meclisi İdarei vilâyet, hükümetçe lâzım olan her nevi mübayaat ve mukavelâtın akdû tanzimine ve nizamâtı mahsusasına tevfikân varidatı öşriye ve rüsumiyenin ilzam ve ihalesine ve mirî ormanların müzayedesine ve alelumum orman ve maadın işlerine ve ebniyei miriye inşaatına ve asakiri zabtiye ve indelicap sureti fevkalâdede istihdam olunan heyeti mustahfaza ve zabıtaya ait muhassasatı masarifin ve varidat ve masarifi umumiyenin teftişine ve hükümetin kâffei emvali menkule ve gayri menkulesinin nazaret ve muhafazasına ve Devairi Belediye Meclisleri kararlarının tetkikine ve li-

valar beyninde turuku lazıma inşaatına ve dahili vilâyette ziraat ve ticaret vesair menafii umumiyeye ve kaza ve karyelerin tağyiri ilhak ve irtibatlarına ve sihhati umumiyeye ve tarafı devletten veyahut vilâyetin meclisi umumîsi canibinden bittasvip Babı Âliden tasdik olunmuş bir karar mucebince ehali vilâyete tarholunacak tekâlîfin livalarca sureti taksim ve tahsiline ve islahhane ve hastahane ve gurabahane tesisi ve panayır ve pazar yerleri ve kabristan mahalleri tahsis ve tahviline ve hiç bir kimsenin tahtı tasarrufunda bulunmayan yerlerin mübayaa ve fûruht ve istibdal ve sureti muvakkatada terkine veyahut menafii umumiyeye tahsisine müteallik olup livalar Mecalisi İdaresinin derece iptidaiyede rüyet eyledikleri mevaddı ve vali tarafından idareye dair havale olunan her nevi işleri tetkik ve müzakereye memur olup mazbatalarını vilâyete takdim eyler.

(Kısmı Sani)

Deavii İdare Beyanındadır

78 — Meclisi İdarei Vilâyetin, deavii idarece vezaifi memuresi, evvelâ memurini vilâyetin memuriyetlerince vuku bulacak töhmetlerine müterettip istintak ve muhakematı, nizamnamei mahsus ahkâmına tevfikân rüyet ve icra etmek, saniyen gerek vilâyetin devair ve mecalis ve memurini ve gerek mahkemelerle idare heyet ve memurları beyinlerinde hududu dairei memuriyetlerince ve vezaifi memurelerine ait salâhiyetçe tahaddüs edebilecek ihtilâfatı, salisen ehalinin memurini hükümet aleyhinde vaki olacak şikâyatıyla kendi beyinlerinde tekâlîfin sureti taksiminden dolayı zuhur edecek münazaatı, rabian hükümetle efrad beyninde emvali miriye iltizamatına ve mukavelâtı saireye dair olan deaviyi rüyet eylemek hususlarından ibarettir.

Ahkâm ve Kavaidi Umumiye Beyanındadır

79 — Meclisi İdarenin, hukuku şahsiyeye müteallik

muhakematı şer'îye ve kanuniyeye müdahalesi katiyyen memnudur.

80 — Meclisi İdarei Vilâyet, kendisine havale olunan tedabiri istediği halde tadil edebilecektir.

81 — Meclisi İdarei Vilâyetin vereceği kararlardan nizamâtı mevzuanın muhtacı istizan olarak tayin eylediği mevad, Valii Vilâyet tarafından Babı Âliye arz'ile iradei seniye taalluk etmedikçe mevkii icraya konulamaz. Fakat umuru idareye ait deaviden münbais ihtilâfat ve şikâyat üzerine lahik olan hükümlerin icraatı bu kayıddan müstesnadır. Mamafî Valii Vilâyet iradei seniye müteallik bulunan tedabiri, şiddeti lüzumunu ilân ve mesuliyetini deruhde eylediği halde ba iradei seniye tasdik olunmak şartıyla doğrudan doğruya icra edebilir.

82 — Meclisi İdarenin mevaddı cezaiyede beş aza hazır olmadıkça ve devairi saire ve umuru idarede heyetin nısfından ziyadesi bulunmadıkça müzakerata salâhiyeti olamaz.

83 — Meclisi İdarenin mevaddı cezaiyede mevcudunun sülûsanının ekseriyetine itibar edilir ve mevaddı sairede tesavii âra vukuunda valinin ve gıyabı halinde rıyaset makamında bulunan zatın reyî ne tarafta ise ekseriyet o tarafta addolunur.

84 — Meclisi İdarenin kararlarında ihtilâfî âra vuku bulduğunda muhaliflerin istinat edeceği esbab 88 inci maddede muharrer zabıt ceridesine derçedilir.

85 — Meclisi mezkûrun umuru tahririyesi bir Başkâtibe müfevvez olup maiyetinde mektubî vilâyet kalemi ketebesinden lüzumu kadar refik bulundurulur.

86 — Meclisi mezkûrun kâffeî umuru tahririye ve kuyudiyesinin mesuliyeti Başkâtibe müfevvezdir.

87 — Meclisi mezkûre havale olunan evrakdan muhtacı tetkik ve telhis olanlar ihtida reisi meclis olan valinin veya vekilinin emriyle başkâtip ve refikleri vasıtasıyla hulâssa olunup badehu müzakereye konulur.

88 — Meclisi mezkûrun kâffei müzakeratı azayı mevcudasının esamisi ve müzakerenin tarihi yevmü saati ve mevaddı muhavvele ile müteferriatının numaraları bâlalarında meşruti olduğu halde, evvelâ masalihin derecei kifayede mealleri, saniyen kararların tafsilâtı ve ittifak veya ekseriyet ile olduğu, salisen mevaddı muhtelifin fihada muhaliflerin senedatı ihtilafatı Başkâtibin refakatında bulunan ketebe tarafından ayrı ayrı kâğıtlara zabtolunup içtimai atide en evvel işbu evrak kıraat ve zabıtlarda noksan veya galat olduğunda Başkâtıp tarafından tashih olunduktan sora müzakere mazbatası namıyla matbu cedveller bir cerideye naklolunur ve işbu ceridede her günün müzakeratı reis ile âzayı mevcude ve başkâtıp tarafından imza ve tasdik kılınır.

89 — Meclisi mezkûrda kavanın ve nizamâtı umumiye ile nizamâtı hususiye kaydına mahsus üç adet defter bulunacak ve Meclise havale olunan kâffei evrak Meclisden yapılan lâyiha ve mazbatalar dahi ayrı ayrı defterlere kaydolunacaktır. Evrakı varide ile mazbataların kayıt defterleri her ay başında Meclis mühüriyle tasdik ve temhir kılınır.

(Faslı Salis)

Liva İdare Meclisi Beyanındadır

90 — Faslı sanide beyan ve tadat olunan hususattan Meclisi İdarei livaya ait olan vezaif, nizamâtı mahsusasına tevfikân varidat ve masarifâtı livanın tetkiki ve menafii umumiye sandıkları muhasebatının teftişi ve hükümetin kâffei emvali menkule ve gayri menkulesinin nezaret ve muhafazası ve memurin muhakematının mezuniyeti nizamiyesi dairesinde rüyeti ve kazalar beyninde olan turuku hususiyenin inşaatı ve hükümete ait müzayedat ve mübayaat ve mukavelat ve sarfiyattan nizamât ve evamiri mahsusasıyla Mutasarrıfın mezuniyeti dahilinde olanlarının doğrudan doğruya rüyeti ve mezuniyeti haricinde bulunanları hakkında Meclisi İdarei Vilâye-

te tahkikatı iptidaiyye istihzarı ve dahili livada teshili ziraat ve ticarete ve maarif ve menafii umumiye ve tesisatı nafiaya ve sihhati umumiyyeye ve devletçe bir kararı resmî üzerine Meclisi İdarei Vilâyetten Livaya tarholunan tekâlifin kazalarca sureti taksim ve tahsiline ait mevaddın müzakeresi ve bu işlere dair kazalardan gelen evrakın tetkiki hususlarından ibarettir. Meclisi Liva kararlarını havi olan mazbatalar Mutasarrıfa takdim olunur.

91 — Meclisi İdarei Livanın müzakeratı ve müzakeratının zabtı ve muhakematının sureti cereyanı faslı saninin ahkâmı umumiyesi kısmında münderiç olan kavaidi mahsusaya tabidir.

(Faslı Rabi)

Kaza Meclisi İdaresi Beyanındadır

92 — Faslı sanide gösterilen hususattan Meclisi İdarei Kazanın vezaifi, varidat ve masarifatı kazanın tetkikiki ve menafii umumiye sandıkları muhasebatının rüyeti ve hükümetin kâffe emvali menkule ve gayri menkulesinin idare ve muhafazası ve Meclisi İdarei Liva karrariye tarh olunan tekâlifin mahallat ve kuraya taksimi ve sihhati umumiyyeye müteallik tedabir ittihazı ve memurin muhakematından nızamen hükümlerine mezun oldukları mevaddın rüyeti ve karyeler ile idarei mahsusa tahtında olan nahiyyeler beyinde turuku hususiyenin inşaatı ve hükümete ait müzayedat ve mübayaat ve mukavelat ve sarfiyattan nizamât ve evamiri resmiye ile kaymakamın mezuniyeti dahilinde olanların doğrudan doğruya rüyeti ve mezuniyeti haricinde bulunanları hakkında Meclisi İdarei Livaya tahkikatı iptidaiye istihzarı hususlarıdır. Kaza İdare Meclisleri kararlarını ba mazbata kaymakama tebliğ eder.

93 — Meclisi İdarei Kazanın müzakeratı ve müzakeratının zabtı ve muhakematının sureti cereyanı faslı saninin ahkâmı umumiye kısmında münderiç olan kavaidi mahsusaya tabidir.

(Faslı Hamis)

Nahiye Meclisi Beyanındadır

94 — Nevahi Mecalisi, her nahiyenin dahili daire ve makarrı idaresi olan karyelerin ihtiyar mecalisinden nihayet dörder neferi tecavüz etmemek üzere evkatı muayyenede nahiye merkezine celbolunacak azadan mürekkep olacaktır.

95 — Her nahiyenin Meclisi, zamanı inikadı her defada bir haftayı tecavüz etmemek üzere senede dört defa valii vilâyetin tensip ve tayin eyliyeceği mevasimde merkezi nahiyede içtima eyler ve işbu meclise müdd'eti inikadında Nahiye Müdürü riyaset eder.

96 — Nahiye Meclisinin zamanı içtimasını Kaymakamı Kaza merkezi Livadan alacağı emir üzerine Nahiye Müdürüne tebliğ ve ihtar eyler.

97 — Nahiye Müdürü, dahili dairei idaresi olan karyelerde müntahap ve mevcut olan Nahiye Meclisi Azasını celp ve davet edip müzakerata şuru ederler. Şu kadar ki, Nahiye Meclisi her karyenin ihtiyar meclisinden gelecek azanın adedi nihayet dört neferi tecavüz etmiyecektir.

98 — Nahiye Meclisi müzakeresinde ekseriyete itibar olunup müsavat halinde reisin reyi hangi tarafta bulunursa ol tarafın reyinde ekseriyet hasıl olmuş olur.

99 — Evkatı mutadesinde aza içtima etmediği halde Nahiye Müdürü, meclisin akdini sekiz güne kadar tehir edebilir. İşbu müddetin inkızasında müçtemi olan âza dahili dairei nahiyede bulunan kuranın adedi itibariyle ekseriyet hasıl eder, yâni bir nahiye beş karyeden mürekkep olup ta üç karyeden gelmiş olursa müzakerata mübaşeret kılınur.

100 — Mecalisi Nevahinin vazifesi, dahili dairei nahiyede bulunan kura ehali taraflarından ianatı filiye ye nakdiye ile vücuda getirilmesi arzu olunan tesisatı

nafianın ve beynelkura turuku hususiye inşaatının ve nahiyece müşterek olan koru ve baltalık ve mer'a ve kışlak idarelerine ait hususatin ve ziraat ve sınaat ve ticarete dair kura ihtiyar meclislerinden arz olunacak mütalaatın ve çift edevatının ve ziraat hayvanatının dahili nahiyede teksir, tevfir ve muhafazasına müteallik mevaddın ve menafii beynelkura müşterek olan tanzifat ve tanzimatı belediyenin müzakeresi ve tevzii emval hakkında kura ihtiyar meclislerinde verilen kararların tetkik ve tadili istida kılınacak tekâlifin tahkiki maddeleri olup bunlara dair olan mütalâalarının netayici Nahiye Müdürü tarafından Kaza Kaymakamlığına tebliğ ve beyan kılınacaktır.

101 — Nahiye Mecalisinin kararları kat'î olmayup kaza kaymakamlığı tarafından Nahiye Müdürüne verilecek mezuniyete göre mevkii icraya konulacaktır.

102 — Nahiye Mecalisinde kararğir olup re'si kazadan tasdik ile mevkii icraya konulacak mevaddan turuku hususiye tesviyesi ve umuma mahsus ebniye ve asarı nafianın tesisi işlerinde tahkikatı fenniye icrası kaza idaresine ait olduğundan Meclisi Nahiye bunlara müdahale etmeyip fakat kaza merkezinde kendilerinin müzakeresine havale olunan şeyleri tetkik ve Nahiye Müdürü vasıtasıyla kazaya tebliğ edeceklerdir.

103 — Mecalisi Nevahi, dâva niyetine ve cezai nakdî ahzine ve mevaddı sabıkada tayin olunan vezaifi haricinde bir maslahatı müzakereye mezun değildir.

104 — Mecalisi Nevahi kararıyla mevkii icraya konulacak umuru imariyyeye merkezi kaza dairei belediyesi için devletçe muhassas olan varidattan nevahinin hissesine isabet edecek akça ile iane ve hibeî mahsusalarından hasıl olan mebalîğ karşılık ittihaz olunacak ve işbu muhassasat Mecalisi Nevahi âzasının inzıamı nezaretleriyle nahiye merkezinde mahfuz olacaktır.

105 — Nahiye Meclislerinin inikadı hitam buldukta azai müçtemia karyelerine avdet ederler. Evkatı muay-

yenei içtimaiyeden başka fevkalâde bir maslahat için merkezi kazanın Müdürü Nahiye vasıtasıyla inhası vukuunda fevkalâde olarak merkezi nahiye gelmeğe dahi mecburdurlar.

106 — Nahiye Meclisleri azası, Müdürü Nahiye'nin ihbarı haricinde olarak hodbehot içtima ederler veyahut diğer hem civar olan Nahiye Meclisi ile bilmuhabere akdi cemiyet eylerler ise kanunen mesul tutulacaktır.

(Faslı Sadis)

Kura İhtiyar Meclisleri Beyanındadır

107 — İhtiyar Meclislerinin vazifesi iki nevi olup birincisi karyenin ehali beyninde zuhur eden deaviyi mahsusayı musalahatan rüyet etmektir ki bu vazifenin suveru icraiyesi ve derecatı ve hududu ve teşkilâtı Vilâyet Nizamıyla Mahakim Nizamâtında beyan olunmuştur. İkincisi karyenin ihtiyacı mahsusasına müteallik hususâtın müzakeresidir ki bunun müfredat ve derecatı mevaddı âtiyede muharrerdir.

108 — Bir karyenin sekenesi sunufu muhtelifeden mürekkep ise her sınıfın masalihi mahsusası kendi taraflarından müntehap ve mansup olan İhtiyar Meclisi marifetiyle rüyet olunur, şu kadar ki başka başka iki karyede sâkin olan bir veya müteaddit şahıs beyninde tekevvün eden deavii mahsusanın sulhan rüyeti için nahiye merkezi olan karye ihtiyar meclisine müracaat kılınacak ve ahalisi muhtelit olan bir karyede sunufu muhtelifeye müteallik daavii sulhive Teşkilât Nizamnamesi hükmüne tevfi kan tesviye olunacaktır.

109 — Her karyenin İhtiyar Meclisi, evvelâ o karyede nezafet ve taharete müteallik şeyleri mütalâa eylemek, saniyen bekçi ve korucu gibi karyenin zabıta işinde bulunacak adamları intihap etmek, salisen karyenin teshili esbabı ziraat ve ticaretine dair olan masaliha bakmak, rabian karyeye mahsus olan her nevi tekâlifin hüs-

nü tevziine karar vererek suveri icraiyesine nazaret eylemek, hamisen karyece vücuhu bervasiyt olunan teberrüatı kabul ile meşrutu lehinde istimal ettirmek, sadisen emvali eytamı ve veresei gaibesi olarak vefat edenlerin emval ve emlakini muhafazaya bakmak, sabian ziraata kabil ve müsteit olan arazii haliyeden dolayı muhtarlar vasıtasıyla Nahiye Müdürüne malûmat vermek, saminen karyede bulunan asarı hayriyenin imarına ve mekteplerin idaresine nazaret eylemek ve amelei mükellefeden karyenin hissesine isabet eden nüfusu tefrik ettirmek ve hükümete teslimi iktiza eden mücriminin harekât ve ef'ali hakkında karyece tahkikatı evveliyeye icra etmek, aşiren muhtarların sui hareket ve kabahati zuhurunda Nahiye Müdürlüğü vasıtasıyla kaymakamı kazaya haber vermek vazifeleriyle mükelleftir.

110 — İhtiyar Meclisleri, her nevi muamelei cezaiye icrasını hüküm ve ilâm etmeğe mezun olmadıkları misillü umuru ziraat ve ticaret ve koru ve mer'a ve kışlak gibi bulundukları karye ehalisiyle hemcivar olan bir veya bir kaç karye ehalisi arasında menafii müşterek bulunan hususat ve kurayı mütecavire ile iltisak ve münasebata vasıta olan turuku hususiyenin imarına ve bu kabilden olan köprü ve çeşme ve su yolları tamirine müteallik mevad, mutlaka nahiye merkezinde içtima edecek Meclisi Beledinin müzakeresine ve Nahiye Müdürü vasıtasıyla kaymakamlık merkezinden istizana mevkuftur.

(Faslı Sabi)

Şehir Kasabalar Devairi Belediye Meclisi Beyanındadır

111 — Vali ve Mutasarıf ve Kaymakam makam olan her bir şehir ve kasabada umuru belediye için Meclisi Beledî namıyla birer meclis vardır.

(Kısmı Evvel)

Meclisi Beledî ve Müteferriatının Teşkili

112 — İdarei Belediye Meclisi, bir reis ve bir Muavin ile altı nefer âzadan mürekkep ve bir Mühendis ile Memleket Tabibi azayı müşaveresinden bulunacaktır. Meclisi mezkûr maiyetinde bir kâtip ile bir sandık emini ve lüzumu kadar hademe bulunacaktır.

113- Meclisi Beledînin âzası sunufu muhtelif eden ve eshabı emlâki araziden olmak ve ibtida ikişer sene hizmet etmek ve defai saniyede intihabından sora her sene nısfı tebdil edilmek ve hitamı müddetlerinde vilâyetlerin usulü umumiyei intihabiyesine tevfikân kasabanın merkez mahalle ihtiyar meclislerinden mürekkep İntihap Cemiyetinin ittifak veya ekseriyeti arasıyla intihap ve hükümetçe tefrik ve tasdik olunduktan sora tayin olunur.

114 — Atiyûlbeyan esbab, Meclisi Beledî azalığına intihabın ve azalıkda devamın esbabı maniasındandır. Evvelden kanunen bir cinayet ve cünha ile mahkûm olmak, saniyen bilfiil hizmeti askeriye veyahut umuru zabıtada bulunmak, salisen idarei belediye dairesi içinde hizmeti kaza ve niyabette bulunmak, rabian idarei belediyenin her nevi inşaatını mütahhit olmak.

115 — Sinni yirmi beşten aşağı bulunanlar Meclisi Beledî azalığına intihap olunmaz.

116 - Bir kimse iki Meclisi Beledî azalığına tayin olunamaz.

117 — Meclisi Beledînin kâtip ve Sandık Emini muvazzaf olup âzası meccanen hizmet ederler.

118 — Meclisi Beledî Reisinin memuriyetine Mutasarrıftan sora Valinin rey ve tasdiki munzam olmak meşruttur.

119 — Meclisi Beledî Sandık Emininin kefaleti mutebereye merbut olması meşruttur.

120 — Meclisi Beledî haftada iki defa ve icabı halinde dahi fevkalâde olarak içtima eder.

121 — Meclisi Beledî Reisinin gıyabında Muavin ve anın dahi gıyabında âzadan en müsın olan zat riyaset eder.

122 — Meclisi Beledî, âzasının sülûsanı bulunmadıkça icrayı müzakere edemez ve reylerde ekseriyete itibar olunup müsavat halinde Reisin reyi hangi tarafta bulunur ise ekseriyet ol tarafta hasıl olmuş olur.

123 — Meclisi Beledînin kâffeı umuru tahririye ve kaydiyesinden ve Mecalisi İdareye müteallik usule tevfikân müzakeratın zabıt ve idaresinden Reis ve Kâtibi mes'uldür.

(Kısmı Sani)

Meclisi Beledînin Vezaifi ile Müteferriatına Dairdir

124 — Meclisi Beledî, kâffeı ebniye inşaatına ve muamelâtı vakfiyesi Evkaf Nizamâtına tâbi olmak üzere alelûmum sulara dair umur ve masaliha ve harap olan veya inşaatında noksan bulunan ebniyenin hadmiyle muhateratının define ve teshili müruru uburu nakliyat için lâzım olan tedbire ve alelûmum memleket tanzifat ve tezyinatına ve umuru zabıtası kuvvei zabıtaya ait olmak üzere mecmai nas olan her bir mahalle vesaiti nakliyenin teshil ve tanzimine ve ücretlerinin ittirat ve itidaline ve mikyas ve miyarların kanunen istikametine ve es'ara ve harik tulumbarına nazaret ve iskele ve meydanlar ve mesireler te'sisini ve yolların masarifi tenviriyesini müzakere ve dahili şehir ve kasabada umum tarik ve sokak maber ⁽¹⁾ ve mecraların ameliyatı tanzimiyesini ve idarei belediyeye mahsus varidat ve masarısını ve icare konturatosu muamelâtını idare eder.

125 — Tenbihatı belediyeye mugayir hareket edenlerden kanunen cezai nakdî ahzi Meclisi Belediye aittir.

126 — Meclisi beledînin varidatı evvelâ hükümetin tahsis ettiği rûsumat ve mebalîğden, saniyen tanzimatı

(1) Geçit Derbent

memleketten müstefit olanlardan ahzedilecek vergiden, salisen ahzine mezun olduğu cezai nakdî hasılatından, rabian icare konturato kaydiyesinden, hamisen idarei belediyeye vaki olacak iane ve hibelerden ve turuku maabirin tevsiatı sırasında halî kalacak yerlerle sair imâr edilecek mahaller hasılatından ve varidatı saireden ve masarifi sair imâr edilecek mahaller hasılatından ve varidatı saireden ve masarifi dahi evvelâ talimatı mahsusası mucebince turuku maabire ve menafii umumiyeye ait inşaat ve tamirat ile 124 üncü maddede beyan olunan tanzimat ve icraatı belediyeye mütaallik masarıfıdan, saniyen idarei belediyenin ikametgâhı icaresi ile memurini muvazzafa maaşlarından ve masarifi zaruriyei idareden mürekkeptir.

127 — Tanzimatı memleketten müstefit olanlara tarholunacak verginin tayini nisbeti ve istifası Meclisçe tetkik olunduktan sora istizana mevkuftur.

128 — Meclisi Beledî aydan aya varidat ve masarifinin cetvellerini bittanzim Meclisi İdarei Livaya ita edecek ve işbu cetveller idarede rüyet olunduktan sora Meclisi İdarei Vilâyette dahi bir'rüye kabul ve tasdik kılındığı halde birer sureti musaddakası Vilâyetten Mutasarıf vasıtasıyla Meclisi Belediye iade olunacak ve Meclisi Beledî tasdik ve iade olunan cetvelleri senet olmak üzere hifzedecektir ve işbu irat ve masraf defterlerinin havi olacağı muhasebatı mübeyyin sene aherinde mahsusen bir cetvel yapıp senei atiyede vuku bulacak varidat ve masarifat bütçesi ile beraber Dahiliye Nazaretine gönderilecektir.

129 — Meclisi Beledînin kararları Beis Muavini vasıtasıyla icra ettirilir.

(Maddei Mahsusa)

Nizamatı Vilâyatı havi olan mecmuanın münderecatından vilâyetler, memurin ve aklamı merkeziyesinin ve-

zaif ve muamelâtına dair olan tarifname ile İdarei Belediye Meclislerinin teşkilât ve vezâifine müteallik talimatnamelerin işbu nizamnameye muhalif olan ahkâmı münfesihtir.

Fi 29 Şevval 1287 — fi 9 Kânunusani 1286 ⁽¹⁾

(1) İşbu İdarei Umumiyei Vilâyat nizamnamesi 1289 senesinde Matbaai âmirede basılmış ve tamamı dört ciltten ibaret olan düsturların birinci cildinden alınmıştır. (Düstur cilt I. Sahife 625)

İDAREİ UMUMİYEİ VİLÂYAT HAKKINDA TALİMAT

25 Muharrem 1293

(Faslı Evvel)

Vilâyatın Vezaifi Asliyesi Beyanındadır

1 — Memaliki devleti âliye, Vilâyat namıyla müteaddit daireye münkasemdir ve her vilâyetin idaresi bir Valiye muhavveldir.

2 — Her hangi sınıftan olursa olsun teb'ai devleti âliyenin kâffesi bilâ istisna nazarı kanunda hukukça ve muamelatça mütesavidirler ve teşekkülü devletü hükümet mutlaka hukuku âmmenin muhafazası içindir. Bu cihetle valilerin âzam ve ehem vazifeleri alelumum ve alelinfırat sunufu teb'anın hukukunu temin ve himaye ve herkesi lulum ve teaddiden vikaye etmektir.

3 — Valiler bir taraftan vezaifi memuriyetlerinin icraatında mezun ve bir taraftan da umuru memurelerinden dolayı nezdi devlette doğrudan doğruya mesuldurlar.

4 — Valilerin vezaifi memuriyetleri, işbu talimat mucebince iki kısma taksim olunmuştur. Anın biri vezifei ıslâhiye ve diğeri vazifei daimiyedir.

5 — Vazifei ıslâhiye, şeref sadır olan fermanı adalette munderiç ahkâmı münifeye tevfikân mevkii filü icraya konulacak işleri tamamen ve kâmilân icra eylemektir. Vazifei daimiye, vazifei ıslâhiyenin icrasından sora hüsnü cereyan ve muhafazasına bakmak ve idarei umu-

miyei mülkiyeyi menafii devlet ve memlekete muvafık veçhile icra etmektir.

(Faslı Sani)

Vezaifi İslâhiyeye Dairdir

6 — Vazifei islâhiyenin enva ve derecatı berveçhi atı beyan olunur: Birincisi, Mahakim ve Mecalisin teşkilât ve intihabatı cedidesidir. İkincisi, Zaptiyelik ve Tahsildarlık ve Mahakim ve Mecalis muhzir ve Üçüncüsü, Hapishanelerin tanzimi ahvalü idaresidir. Dördüncüsü, Tasarrufu emlâk senedatının tanzim ve itası ve usulünün islâhiyla arazi intikalatında hukuku kanuniyeye riayet kılınmasıdır. Beşincisi, Bedelatı askeriye mürettebatının teslih ve temini nisbeti tahsiliyesidir. Altıncısı, ehalinin yollarca vesair işlerce usulü istihdamlarının madeleti sahihye tevfiik olunmasıdır. Yedincisi Ziraat ve felahatın ⁽¹⁾ teksiriyle buna müteallik olan menafî sandıkları sermayelerinin hüsnü istimal ve ıslahı muhasebatına hamasidir. Sekizincisi, vergi ve rüsumatı dâhiliyenin esas ve tereffuatının tanzim ve temin edilmesidir.

7 — Vezaifi islâhiyeden teşkili mehakim ve mecalis maddesinin en mühim ciheti azanın intihabı için sunufu tebaaya ihsan buyurulan ruhsatı seniye icabınca umumun haiz olduğu salâhiyet ve mezuniyete hiç bir veçhile müdahale olunmamasıdır. Şöyle ki, valiler, gerek köylerden toplanacak intihapçıların ve gerek anların azalık için intihaba koyacakları adamların memleketlerince ne bir hükümet memurunun ve ne de rüesayî ahaliden birinin nüfuzu altında intihap ettirilmemesine itina edeceklerdir.

Saniyen intihapçılar taraflarından kabul olunmuş bir adamın ağrazı şahsiyeden dolayı intihaba konulmasını men için açıktan açığa veyahut hafiyen intihapçıları

(1) Felahat; Ekincilik, ziraat, hirasat ekin ekmek

korkutmak ve reylerini çürütmek gibi bir fiil ve hareketi anlaşılan şahsı, her kim olur ise olsun derhal muhakeme altına aldıracaklar ve kanunen hükmolunacak cezasını icra eyleyeceklerdir. Salisen ehali taraflarından talimatı mucebince adedi muayyeninin iki misli olarak intihap edilen âzanın içinden lüzumu kadarını tefrik etmek hususunda vüsuk ve itimat ve emniyeti âmmeye en ziyade mazhar olanlarını arayacaklardır ve işbu intihap maddesine dair zikrolunan usul ve kaideye Valiler bizzat dikkat edecekleri misillü Mutasarrıf ve Kaymakamların dahi şu işde hüsnü hareketlerine nezaret eyliyeceklerdir.

8 — Yedinci maddede zikrû tatat olunan vezaifi islâhiyeden zabtiye sınıfı ile tahsildar ve gardiyan ve hademe sınıflarının teşkil ve intihapları işinde talimatı mahsusalarına tatbiki hareket kılınacaktır. Şu kadar ki, zikrolunan sınıflara ait vezaifin esası yine Valilerin vezaifi dahilindedir. Yâni anlar memur oldukları işlerde alâti icraiye olup kuvvei icraiye esasen Valide içtima eder. Bu cihetle Valiler şu dört sınıfın her birine tevdi olunan vazifeyi, talimatı mahsusaları dairesinde icra ettirmeğe mecbur ve memurdurlar.

9 — Gerek zabtiye sınıfına ve gerek diğer üç sınıfa lâzım gelecek adamların intihaplarında dikkate muhtaç olan şey halkın indinde su'î ahlâk ile mezmum olanlardan kimseyi işe sokmamak ve sunufu tebaadan emniyetli ve ehli ırz adam bulmaktır. Valiler emri intihapta buralarına itina olunmasını, lâzım gelenlere tekit ve tenbih edeceklerdir ve badelintihap zikrolunan sınıflara dahil olanların talimatı mahsusalarına muğayir su'î hareketleri vukuunda icrai tahkikat ile faillerini kanunen te'dip ve terbiyede tekâsül ve tesamüh ederler ise mes'ul olacaklardır.

10 — Hapishanelerin tanzimi ahvalü idaresi hususunda iki maksat vardır: Anın biri tahtı istintakta bulunanların mücazâtı kanuniye ile mahkûm olanlarla birlikte hapis olunmaması ve diğeri hükümsüz ve lüzumsuz

adam tevkif edilmemesi maddesidir ve hapishanelerin nezareti, vilâyetlerde Valilere ve livalarda Mutasarrıflara ve kazalarda Kaymakamlara muhavyeldir. Her hapishanenin hükümet tarafından muntahap bir kâtibi bulunup mahbusinin kayıtları ve jurnalları anın marifetiyle yazılacak ve işbu kâtipler hapishanenin müdürü olacaktır.

11 — Valiler evvel be evvel Meclisleri şu tavsiye olunan surette bulundurmak için lâzım gelen tedabire teşebbüs ederek ve hapishane müdürlerini ve gardiyan sınıflarını tayin eyliyerek badehu vilâyet merkezinde ve liva makarrı idarelerinde bir reis ve müslüm ve gayri müslüm iki âzadan mürekkep birer tefrik cemiyeti teşkil edeceklerdir.

12 — Bu cemiyetlerin vazifeleri, zabtiyelerin tutup hükümete getirdikleri adamların sebebi ahzi giriftlerini sorarak hareketi vakiaları kanunen tertibi mücazata bais olacağı tebeyyün edenleri tahtı tevkif ve istintaka aldirmek ve mücazâtı kanuniyeye netice vermiyecek bir şey için getirilmiş olanlar bulunur ise derhal anları kafilie raptiyle salıvermek velhasıl beyhude adam hapsedtirmemek maddeleri olacaktır. İşbu cemiyetler beher gün zabıtaya getirilen adamlardan kimlerin tevkif olduğunu ve hangilerinin salıverildiğini havi hükümete jurnal vereceklerdir.

13 — Gerek efrat beyinde ferağ ve teferrüğ olunan ve gerek mahlûlen canibi miriye ait olup bilmüzayede satılan ve bilâ sahip olan arazinin ferağ ve tefvizinde sunufu tebaaî şahanenin farklı tutulmaması mukarrerdir.

14 — Emlâk senedatının sureti tanzim ve itasına ve bedelati askeriyenin esas ve muamelei tahsiliyesine ve yolların vesair umuru imariyenin usulü tesviyesine ve ziraatın terakkisine ve menafi sandıklarının idaresine ve vergi ve rüsumatı dâhiliyenin islâhi vaziyeti asliyesine dair yapılacak talimatı mahsusaların ahkâmı valilerin bu işlerde vezaifi islâhiyeleripi müfessir olacak ve

anlara müteallik icraatta zikrolunan talimatlara tevfiği hareket kılınacaktır. Şurası malûm olmalıdır ki, valiler talimatı mahsusaya raptolunacak işlerin tamamen icralarına mezun ve ademi icralarından veyahut sui istimallerinden mes'ul tutulacaktır.

(Faslı Salis)

Vülâtın Vezaifi Daimîyesi Hakkındadır

15 — Vezaifi daimîyenin esası, faslı evvelden münderiç vezaifi islâhiyenin badel icra devam ve cereyanını temin etmektir.

16 — Valiler işbu fasılda zikrolunan vezaifi daimîye ile mükellef olup mesalihi vilâyetin her nevi ve kısmında müstahdem memurların vazifei mahsusalarını icra edip etmediklerine mütemadiyen nezaret edeceklerdir. O memurlardan doğrudan doğruya kendi maiyetlerinde bulunanların içinde vazifelerini ifa etmiyen veyahut kanun ve kaideye ve talimatına muhalif hareket edenler olur ise haklarında icra edecekleri tahkikat ve icabı hal ve maslahata ve nizamı mahsusuna göre cereyan eyliyecek muhakemat üzerine istizana muhtaç takımdan olmayanların azil ve tebdilleriyle esbabı mucibei azillerini badehu inha etmeğe mezun ve azilleri istizana mütevakkıf olanlarının mucibi azlolacak ahvalini Babı Âliye bildirmeğe memurdurlar ve doğrudan doğruya vilâyetin maiyetinde olmayıp bir nazaret veya idareye mensup olan memurunin su'i ahvali görüldükte müteallik oldukları nezaret ve idareye tebliğ ve iş'ar eyliyeceklerdir. Valiler şu tahkiki muamelâtı memurin hususunda müsamaha ederler ise mes'ul olurlar ve bu mes'uliyet doğrudan doğruya Valilerin emri altında hareket eden ve kendilerinden talimat alan memurlara dahi vazifelerinin derecesine göre şamildir.

17 — Valiler umuru zabıtada her türlü tedabiri icraya mezundurlar. Fakat asayişî umumîyi ihlâl edecek

bazı fevkalâde ahvalin asâr ve emmaratı zuhurunda ve esbabı mucibesinin tahakkukunda tedabiri icabiyei mahalliyyeye teşebbüsle beraber Babı Âlinin reyine müracaat edecekleri gibi Mutasarrıfların dahi o makule halatta Validen talebi talimat ve iktiza eden tedabire mübaderet etmekle beraber icabı mevki ve maslahata göre doğrudan doğruya Babı Âliye iş'arı keyfiyet etmeleri memnu olmayacaktır.

18 — Valilerin zabtiye, zabıtan ve neferatını her ne türlü nam ve te'vil ile olur ise olsun hizmeti zatiyelerinde istihdam etmeleri katiyen memnudur ve bu memnuiyet Mutasarrıf ve Kaymakamlarla sair memurine dahi şamildir.

19 — Zabtiyeler ve tahsildarlar ve hademe takımı köylerde ehaliden meccanen yem ve yiyecek alurlar ise derhal hükümete ifade ve şikâyet etmeleri için haliye mezuniyet verilecektir ve buna Valiler tarafından mütemadiyen nezart kılınarak memnuiyete muhalif hareketin failleri hakkında mücazâtı kanuniye icra eyliyeceklerdir.

20 — Bir mahalden diğer bir mahalle naklolunan mirî eşyasını ve mühimmatı askeriyei götürmek için hayvan tedariki hususunda her türlü sui istimalât ve iz'acatın vukuu mütemadiyen men olunacaktır.

21 — Valiler hapishaneleri ve mahbusinin ahvalini daima teftiş ederek hapse girenlerin gerek hıfzı sıhhatlerine ve gerek bazı umur ile iştigallerine bakacaklardır ve müddetleri hitam bulanları heman mahbesten çıkartıp bilâ hüküm tulü müddet adam hapis olunmamasına dikkat edeceklerdir ve o misillü bilâ hüküm tahtı tevkifte bulunanların işleri mahkemei mahsusasında uzamış ise ihtar ederek lâhik olacak hükümlerini icra eyliyeceklerdir.

22 — Hapishaneler nezareti ve mahbusinin teftişi ahvali işlerinde valiler Meclisi Temyiz Reislerini dahi istihdam eyliyeceklerdir.

23 — Hapishane müdürleri tarafından mahbusinin ahvali umumîyesi ve hapishanelerin ıslahı hakkında vukubulacak ifadat ve iş'aratı Valiler nazarı tetkik ve mütalâaya alacaklardır.

Ve her vilâyetin hapishanelerine dahil olan ve sebili ⁽¹⁾ tahliye kılınan ve tahtı tevkifte bulunan kesianın beyanına dair Valiler her üç ayın hitamında bir umumî cetvel yaptırarak Adliye Nezaretine göndereceklerdir ve işbu hapishanelere müteallik vesaya sancaklarda Mutasarrıflara ve kazalarda Kaymakamlara dahi ait olacaktır.

24 — Valiler mehakimin intihabı azasına ve müzakeratına müdahale etmeyip fakat mehakime ait hukuk ve ceza işlerinde tehhürat görürler veyahut eshabı deavî taraflarından şikâyet vuku bulur ise Mahkeme Reislerine tebliğ ve icabına göre Adliye Nezaretine iş'ar ile deavinin rüyetini tesri ettirecekler ve lâhik olacak hükümleri icra edeceklerdir ve hiç bir şahsın hukukuna dair mahkûm olan işi bilâ mucip tehir olunmayacaktır.

25 — Mehakimde rüyeti dâva olunur iken Valilerin cüz'î ve külli imâli nufuz etmesi ve tarafeynden birini tesahüp ve himaye asarını göstermesi kanunen ve katiyen memnudur.

26 — Hukuku âdiye ve muhakematı cezaiyeye dair Mehakimi Nizamıyeden verilecek hüküm mazbataları lisanı osmanî üzere kaleme alınıp mevakiine göre Arap ve Rum ve Bulgar ve Boşnak ve Ermeni lisanlarına tercümeleri dahi zeyillerine tahrir ettirilecektir.

27 — Alelumum vilâyetlerde emvali devletin tahsilinin ve hıfız ve irsal ve sarfının nezareti valilere muhavvel ve bu bapta Defterdarlarla müşterek olan mezuniyet ve mesuliyetlerinin derecatı, nizamât ve talimatı mahsusa ile muayyen olduğundan anların ahkâmına tevfiği harekete dikkat edeceklerdir.

(1) Sebül: Yol, geçit

28 — Valiler ehaliye bilâ emrû ve irade yeniden bir vergi tarhetmeğe veyahut tekâlifi mürettebeden birini müsaadei mevzuası haricinde tenzil eylemeğe mezun değildirler. Kendilerinin idarei umuru mâliyyede olan vazifeleri bir taraftan varidatı mürettebenin yoluyla ve vakti zamanıyla tahsil ve istifası ve diğer taraftan sarfta tasarruf kaidesine riayetle masarifatı mukannene ve gayri mukannenede menafii hâzinenin muhafazası ve umumen emvali devletin teleften vikayesi hususlarıdır. Tahsilatta iltizamı hakkaniyet olunmakla beraber memurunin tesamuhlarıyla bakaya bırakılmamasına dahi nezaret kılınmak katıyyen mültezemdir. Varidatı mürettebeden gerek vaz'ı aslisince ve gerek mıkdarınca adalete muğayir bir şey görüldükte tadil ve islâhını bilmutalâa inhaya valiler mezun ve defterdarların talimatında muharrer ahkâma tevfiği hareket edip etmediklerini dahi daima tahkik ve taharriye memurdurlar.

29 — Turuk ve maabir ameliyatı vesair umuru nafia katiyen ve kâmilten memnu olan ankarya usulünden masun olmak esasıyla müceddeden vazolunan talimatı mahsusaya tâbi olacaktır.

30 — Hıristiyan terekelerinde zuhur eden vasiyetlerin ahkâmı muhafaza olunarak veli ve vasi tahtında bulunan eytama müslüme ve gayri müslüme emvaline tokunulmayıp nizam ve kaidesine tevfiği hareket edilecek ve vasilerin ızrası eytama tasaddilerinden şikâyet olunur ise tahtı himayet ve sehabete alınıp esbabı şikâyet temyiz ve tahkik olunacaktır.

31 — Valiler umuru mülkiye ve maliye ve zabıtaban dairei memuriyetleri mülhakatına müteallik mesalihi mezuniyetleri üzere bilatehir icra ve mutasarrıflık ve kaymakamlara olbapta doğrudan doğruya evamiri lazıma ita etmeğe ve devletçe karargir olan mevaddı icra ettirmeğe mezundurlar ve maiyetlerindeki memurini mülkiye kendilerine müracaat edeceklerdir. Fakat umuru hukukiye bu kayıttan müstesna tutularak andan dolayı

ledeliktiza Mutasarrıflıkların Adliye Nezaretine müracaatları ve vaki olacak karar ve işarı icra etmeleri ve o sırada Valiye dahi malûmat vermeleri lâzım gelecektir.

32 — Valiler dairei vilâyet dahilinde bizzat dahi icrai teftişat ederek işlerin aleddevam hüsnü cereyanına nezaretten hali olmayacaklardır.

(Faslı Rabi)

Mutasarrıf ve Kaymakamlıkların Sureti Harekâtı Beyanındadır

33 — Mutasarrıflar, bulundukları sancakta Valinin veliki olup kendilerinin müfredatı vezaifi işbu Talimatı Umumiyyede Vülata tahsis edilen vezaiften ibarettir. Valinin nezareti sancaklara şamil bulunduğu gibi Mutasarrıfların nezareti dahi idarelerindeki sancağın kazalarına şamildir.

34 — Mutasarrıflar mezun oldukları mevaddın icraatını Kaymakamlara tebliğ ve ihâleye ve anın fevkindeki umuru Validen istizan ile mevkii icraya koymağa memurdurlar.

35 — Mutasarrıfların zabıtaca fevkalâde olan işlerde Valii vilâyetten talimat almağla beraber icabına göre Babı Âliye dahi beyanı vukuat etmeğe ve umuru hukukiyece Adliye Nezareti ile muhabere ve mükâtebe eylemeğe mezuniyetleri vardır.

36 — Kaymakamlar bulundukları kazada liva Mutasarrıfının vekili olup bunların vezaifi dahi talimatın ahkâmı umumiyesinden kazalar idarelerine raci olan şeyleri icra etmekten ve bulundukları mahallerin zabıtasına ve umuru maliye ve mülkiye hukukiyenin icraatına bakmaktan ibarettir.

(Faslı Hamis)

Mehakim ve Mecalisin Vezaifi Beyanındadır

37 — Mehakimi Nizamiye âzasının vezaifi, kavanini mevzua ahkâmına riayet ve iltizamı adalet ve istikamet etmektir. Mehakimin bîtarafılığı kaidesince azai mehakim heyeti mecmualarıyla Adliye Nezaretine merbuturlar.

38 — İdare Meclisleri, vilâyette Valilerin ve livada Mutasarrıfların ve kazada Kaymakamların riyaseti tahtında olup, bunlar devlet ve memlekete ait umuru idareye memurdurlar. Vazifeleri nıẓamen ve usulen kendilerinin müzakerelerine havale olunan işlere hiç bir taraftan çekinmiyerek rey vermekten ibarettir.

39 — İdare Meclislerinde karar verilen işlerin hilâ- fı karar icraatından âzası mes'ul olamazlar, fakat kanun ve kaidece kendi vazifelerinin sui istimalinden tevekki ve mücanebet edeceklerdir. Mecalisi İdare kararlarının hilâfını icradan veyahut bilâ mucip terk ve iptal ve tehirinden terettüp edecek mes'uliyet icra memuruna ait olur.

40 — Mecalisi İdarenin âzası umuru hükümette yolsuz ve uygunsuz icraat veyahut taaddiyat gördükleri halde hakka makrun tahkikatlarını Babı Devlete kadar ba mazbata beyan ve iş'ar etmeğe mezundurlar ve tebaai devleti âliyeden olan her şahsın gerek hükümet memurlarından ve gerek efrad taraflarından zatınca ve maslahatınca bir zulüm ve taaddi görür ise keزالik Babı Devlete şikâyet ve arzıhal eylemeğe salâhiyeti vardır, fakat bu türlü iddia ve işikâlarda ağrazı şahsiyeden dolayı iftira vukuu tahakkuk ederse müfterinin kanunen te'dibi dahi mukarrerdir.

HATİME

İşbu talimatı umumîye ahkâmı mündericesinin suveri icraiyesi Meclisi Âlii İcraat Heyeti Teftişiyesi marifetiyle tahkik ve teftiş ettirileceğinden hilafı hal ve hareket görüldükte terettüp edecek mes'uliyeti kanuniye icra olunacaktır. ⁽¹⁾

Fi. 25 Muharrem 1293

(1) 1289 yılında Matbaai amirede tabolunan ve temami dört cilt bulunan düsturların 3 üncü cildinin 24 üncü sayfasından alınmıştır.

İDAREİ NEVAHİ NİZAMNAMESİ

11 Rebiülevvel 1293

25 Mart 1292 - 1876

(BİRİNCİ FASIL)

Devairi Nevahinin Sureti Teşkil ve Taksimi Beyanındadır

1 — Her kazanın mülhakatından olan karye ve çiftlikler vesair müteferrik haneler kurp, civar ve münasebetlerine göre Nahiye Dairesi Namıyla müteaddit devaire taksim olunacaktır.

2 — Devairi nevahi iki nevidir: Birincisi münferiden, ikincisi müçtemian teşkil olunur.

Münferiden teşkil olunan dairenin ikiyüz ve andan ziyade haneyi cami karyelerden ibaret olması meşruttur. Müçtemian teşkil edilen dairenin dahi ikiyüz haneye varıncıya kadar değin bir kaç köy ve mahalden mürekkep olması lâzım gelir. Elliden ziyade hanesi olan karyeler dokuzuncu maddede tayin olunan muhassesatın ifasını teahhüt ettikleri halde münferiden daire teşkil edebilirler ise de hanesi elliden noksan olan mahaller ayrıca daire teşkil edemeyip diğerleriyle birleşmeğe mecbur olacaklardır.

3 — Nahiye Dairesini teşkil edecek karyelerin merkez ittihaz olunacak mahalle nihayet üç saat mesafeden ziyade uzak olmaması mukarrerdir.

4 — Ne mıkdar hane ve nüfusu cami olursa olsun bir köyün parçalanarak diğer daireye raptı caiz olamaz

ve bir kaza idaresinde bulunan köyün ittisalinde olan diğer kazaya kurbiyeti olsa bile dairece oraya irtibatı müstelzim olmaz.

5 — Nahiye dairesi bir köyden ibaret ise ol köyün namıyla yâdedilir. Ve bir kaç köy ve mahalden terekkep etmiş ise en büyüğü merkezî daire ittihaz olunup namı dahi merkez olan köye mensup bulunur. Ancak daireye ilhak edilen mahallerin tağyiri esamisi caiz olamaz.

6 — Münferiden veya müctemian ittihaz edilecek Nahiye dairelerine raptolunan her Köyün emlak ve arazisi ve Otlak ve Yaylak ve Kışlakları ve sair bu gibi arazii mahsusası hudut ve sınırlarına halel getirilmiyerek ve tefrik edilmiyerek kendi idaresinde kalacaktır.

(İKİNCİ FASIL)

Nevahi Dairesinin Sureti İdareleri Beyanındadır

7 — Her nahiye dairesinin bir Müdürü ve sekizden ziyade olmamak üzere lâakal dört nefer azai müntehibeden ibaret bir Meclisi bulunacak ve azanın biri Müdürün Muavini olacaktır ve meclise bir Kâtip dahi tayin kılınacaktır.

8 — Her daire dahilinde bulunan köylerin kemakân birer Muhtarı olacak ve bir köy müteaddit mahalleden ve ehalisi sunufu muhtelifeden mürekkep ise her sınıfın ve mahallenin başka başka Muhtarı bulunacaktır.

9 — Nahiye dairelerinin Müdür Muavinleri ile Mecalisinin âzası hemşehrilerine müteallik vezaifi muayyeneyi ifa edeceklerinden bilâ maaş hizmet eyliyeceklerdir. Fakat masraflarına mukabil olmak üzere Müdürlere daire ehalisi tarafından senevi münasip miktar şey tahsis ve ita kılınacaktır. Ve Heyeti Meclis tarafından tayin ve istihdam olunacak kâtime dahi kezalik senevi mutedil bir miktar şey verilecektir ve bu suretle itası tensip olunacak tahsisatı senevîyenin miktar ve sureti tevzi ve is-

tihsali merkezi hükümetçe mazbut ve mukayyet olacaktır.

(ÜÇÜNCÜ FASIL)

Müdürlerle Azanın ve Muhtarların Sıfat ve sureti İntihapları ve Mütferriatı Beyanındadır

10 — Nahiye dairesi Müdürlüğüne ve Azalığına intihap olunacakların dairece esbabı alâkadan ve tebaai devleti âliyeden olması ve otuz yaşından aşağı olmaması ve doğrudan doğruya laakal devlete senevi yüz kuruş vergi verenlerden bulunması ve bir cinayetle mahkûm bulunmamış olması meşruttur.

11 — Müdürü dairenin oldukça okuyup yazmak bilmesi lâzımdır ve bu Müdürleri, ehali tahtı emniyetlerinde olarak intihap edeceklerinden bittabi anlar kefil ve Müdürler ehali taraflarından intihap olunduktan sora her dairenin tâbi olduğu Kaza Kaymakamlığı vasıtasıyla ve Liva Mutasarrıflığının iş'arıyla Valii Vilâyet tarafından memuriyetleri ba tahrirat tasdik ve icra kılınacaktır.

12 — Ehali müslüme imamları ve ehali gayri müslüme papasları ve mektep muallimleri ile bilfiil memuriyeti devlette bulunanlar Müdürlüğe intihap olunamazlar.

13 — Bir Nahiye dairesinin ehalişi umumen bir sınıf tebaadan mürekkep ise, müdür ve aza ve muavin münhasıran kendi sınıflarından intihap edilir. Müslim ve gayri müslim ehali den mürekkep ise meclis azasının nisfi müslüm ve nisfi gayri müslüm ehali den intihap olunacak ve ekseriyeti nüfus hangi sınıfta ise Müdür anlardan ve Muavin dahi diğer sınıftan olacaktır.

14 — Müdür ve Meclis azası onuncu ve on birinci maddelerde muharrer sıfatı haiz olan daire ehalişi tarafından intihap olunur. Şöyle ki, daire yalnız bir karyeden ibaret ise ehalişi bir yevmi muayyende birleşip Mü-

dür ve Azayı Meclisi intihap ederler ve bir kaç karyeden ibaret ise her köy ehalesinin umumen ve sahihen emin olacakları adamlar merkezi dairede birleşip kezalik Müdür ve Azanın intihaplarını icra eylerler.

15 — Müdür ve Aza, ilk içtimalarında içlerinden birisini ekseriyeti âra ile Muavinliğe tefrik ederler. İşbu Muavin, Müdürün gıyabında icrai vekâlet edecek ve huzuru halinde âzadan madut olacaktır.

16 — Müdürler iki senede bir tebdil olunacaktır ve azanın beher sene nısfı değiştirilecektir. Müdür ve âzanın tekrar intihapları caizdir. Azayı Meclis müslüm ve gayri müslüm ise munasifeten tebdil kılınır ve yerlerine alınacaklar dahi kendi sınıflarından alınır.

17 — Müdür ve Azadan münhal vukuunda anların müddeti mütebakiyelerini ikmal etmek için yerlerine esnayı intihapta ikinci derecede rey kazanmış olanlar tayin edilir.

18 — Karye Muhtarları yerliden ve emniyetli takımdan intihap olunacak ve beher sene tebdil kılınacaktır.

19 — Nahiye dairesinin hey'eti idaresinden birisi veyahut cümlesi hakkında bir şikâyet vuku bulur ve şikâyeti vakıa bilmuhakeme mevkii subute gelir ise tebdil olunurlar.

(DÖRDÜNCÜ FASIL)

Müdür ve Heyeti Meclisin Vezaifi Beyanındadır

20 — Daire Meclisleri haftada lâakal iki gün içtima ederler.

21 — Müdürü Nahiye, dairei idaresinin merbut olduğu kaza merkezinden verilecek emir ve tenbihatı Meclişçe icra eder ve lâzım gelen mevaddı ve evamiri, ehaliye bildirir ve ehali tarafından vuku bulacak müsted'iyattan istizana taalluk edenleri ve cünha ve cinayet zuhurunda tahkikatı evveliyeyi mahalliyeyi bilicra hasıl

olacak malûmatı Meclisin mazbatası ile Kaymakamı Kazaya inha eder ve zabtiye bulunmayan mahallerde muaveneti ehali ile erbabı cünha ve cinayeti tutup merkezi kazaya izam eyler.

22 — Nevahi Meclisleri, ehalinin yekdiğeriyle hüsnu muaşeretlerini mucip olan ahvalin teminine bakarlar ve deavii hukukiyei cüzîyeyi sulhan tesviye edebilirler ve yekdiğeri arasında münazaa zuhur eder ise birbiriyle barıştırlar ve fakat murafaa ve muhakeme ile fasli hesme ⁽¹⁾ mevkuf olan dâvaların rüyetine ve cünha ve cinayet dâvalarının musalaha ile tesviyesine müdahale edemezler ve civar dairede eşkiya ve sarik ve kut'tâi tarik zuhuru gibi vukuat olur ve muaveneti zabıtaya ihtiyaç ve lüzum görünür ise Müdür tarafından en yakın olan mahal hükümetine ve 28 inci maddede sureti tayini gösterilen zabıta memuruna müracaat olunacaktır.

23 — Nahiye Meclislerinin vezaifinden biri de, emvali devletin mükellefini ehaliden tahsil ve hükümete teslimi maddesidir. Binaenaleyh bunlar emvali mirîyeyi tahsil ve merkezi kazaya teslim ettirmeğe memurdurlar. Eğer kendileri emri tahsilde bir gûna müşkilâta tesadûf ederler ise kazalarda bulunacak Tahsil Yoklamacısına müracaat eyliyecekler ve o dahi muktedir olamaz ise merkezi kazadan talebi muavenet edeceklerdir.

24 — Her merkezi nahiyede vergi ve bedeli askerî ve âşâr ve mürettebatı sairenin kazadan gelecek defter mucebince karye be karye kaydı bulunacaktır.

25 — Nahiye Meclisleri dahili daireleri bulunan mahaller mürettebatı mirîyesinin bakaya kalmayarak vakti zamanıyla istihsâline gayret edecekler ve sene nihayetinde bilcümle tahsilâtın ve Kaza Mal Sandığına vuku bulan teslimatın hesaplarını dahi vereceklerdir.

26 — Her Nahiye Dairesinin Kâtibi, dairenin umuru hesabiyesini rüyet etmeğe dahi memurdur ve tahsi-

(1) Hesm: Kat'î hüküm vermek, kesmek.

lâta müteallik mevaddan maada işler için iktiza ettikçe azanın mühürleriyle tasdiki tahtında ilmühaber vermeğe mezundur. İşbu kâtipler kefalete raptiyle istihdam olunacaklardır.

27 — Nahiye Meclislerinin birer mühürü mahsusu bulunacaktır.

28 — Bazı kazaların en mühim noktasında ve kule ve derbent gibi mahallerde hıfzı asayiş için bulundurulan asakiri zabtiyeye kumanda etmek üzre tarafı devletten münasip mıkdar maaş tahsisiyle birer Zabıta Memuru tayin kılınacağından bunlar Nevahi Dairelerinin umuru zabıtasına tekayyüt ve itina edeceklerdir.

Fi: Rabiül evvel 1293
25 Mart 1292

1293 yılında Matbaai âmirede tabolunan dört cilt düsturlardan 3 üncü cildin 33 üncü sayfasından alınmıştır.

**NEVAHİ MERKEZLERİNDE BULUNAN NAHİYE
MECLİSLERİNİN VEZÂİFİ SULHİYE VE
ADLİYESİNİ MÜBEYYİN NİZAMNAME (1)**

BİRİNCİ FASIL

Mecalîsi Mezkûrenin Sureti Teşkili

1 — (Maddei muaddele) İdarei Umumiyei Vilayat Nizamnamesinin 56 ncı maddesinde gösterildiği veçhile Müdürlerin tahtı riyasetinde bulunan Nahiye Meclisleri Teşkili Mehakim Kanununun üçüncü ve dördüncü maddelerinde mürakkam vezaifi adliyyeyi ifa için her nahiyenin dahili daire ve makarrı idaresi olan karyelerin İhtiyar Mecalisinden celp ve dâvet olunacak dört âzadan ibaret olarak icabı halinde teşekkül eder. Ehalisi sunufu muhtelifeye mensup olan mahallerde âzanın nısfı müslüm ve nısfı diğeri gayri müslüm olur. Umuru tahririyesi Nahiye Kâtibi ve Mübaşirliğe ait vazifesi de nahiyenin jandarması ile bekçi ve korucusu taraflarından ifa kılınır. 5 Teşrinisani 1323

2 — Nahiye Meclisleri Reis ile beraber birinci maddede gösterilen âzanın nısfından lâakal bir ziyadesi mevcut olduğu halde umuru adliyyeyi rüyete salih addolunur. Tarafeyinden biriyle muhakemesi karabet ve adaveti ve dâvada dolayısıyla menfaati mâliyesi olanlar talep ve iddia vukuunda Hey’etten ihraç edilir.

3 — Riyaset vazifesiyle mükellef bulunan Müdürlerin gaybubeti halinde mevcut âzanın ittifak ve ekseriye-

(1) 1287 - 1323 yılları arasında yayınlanan düsturlara dercolummamış fakat 1333 yılına kadar mer’i bulunan kanun ve nizamnamelere ait mütemmimden. Sayfa 588. - 1333 yıl.

ti arasıyla içlerinden intihap olunacak âza riyaset vekâletini ifa eyler. Şu kadar ki, bu intihapta türkçe okuyup yazması olanlar tercih kılınır.

İKİNCİ FASIL

Mecalisi Mezkûrenin Vezaifi Adliyesi Beyanındadır

4 — Nevahi Mecalisinin mevaddı hukukiyedeki vezaifi evvelen, Nahiyye merbut kura ehalisi beyinde bin beşyüz kuruşa kadar olan her nevi alacak dâvalarıyla bu miktar ve kıymeti mütecaviz olmayan emvali menkule ve gayri menkuleye müteallik mûnaeatı tarafeynin müracaat ve rızalarıyla sulhen tesviye etmek. Saniyen, sureti sulhiyye raptolunamayan ve aslen yüzelli kuruş veyahut bu miktar ve kıymetteki emval ve emlâkten mütevellit olan deavii hukukiyeyi katiyen yâni kabili istinaf olmamak kaydu şartıyla hükmeylemek. Salisen, gerek sulhen ve gerek hükmen rüyet ve tesviyesi dairei salâhiyet ve vazifesi haricinde bulunan hukuk dâvalarından dolayı tarafeyni mahkemei aidesine sevk etmek keyfiyetinden ibarettir.

5 — Mecalisi mezkûrenin mevaddı cezaiyyeye müteallik vezaifi dahi kabahat nevinden olup beş beşliğe kadar cezai nakdi ahzini icap eden ceraim kezaik kat'î ve bu miktar cezai nakdiyi mütecaviz olan ve her halde hapis cezasını müstelzim bulunan kabahat derecesindeki ef'al ve harekâta kabili istinaf olarak hüküm ve karar vermek hususâtına münhasırdır.

6 — Deavii hukukiye, hayvan ve zahire vesair emval ve eşya alup satmak ve gündelik ile çalışmak ve ortakçılık etmek ve hayvanını diğerine kiralamak ve karzan akça vermek ve Ceza Kanunnamei Humayununun 261 inci maddesinde gösterilen suretten maada bu yolda şahsı aherin bağ ve bahçesine ve mezru olan arazisine ve harman yığınlarıyla mahsulâtı sairesine irası hasar

eylemek misillû hususat ile diğerk bu gibi muamelâtı adiyeden mütevellit alacak ve tazminat dâvaları ve hudut ve sınır münazeatıyla emlak mey'û şirasından ve bunların ciheti tasarrufiyesinden mütehaddis müddeiyattır.

7 — Beş beşliğe kadar cezai nakdi alınmasını müstelzim olup Nahiye Meclislerinin katiyen hükmedeceği kabahat dâvaları zikrolunan kanunnamenin babı salisinin 254 üncü maddesinde muharrer olduğu gibi beş beşlikten nihayet yüz kuruş cezai nakdiyi veya hapis cezasını veyahut hem cezai nakdi ahzini ve hem hapsi istilzam edip te kabili istinaf olmak üzere hükme mezun bulunduğu mevaddı cürmiye dahi kanunu mezburun 255 inci ve 256 ncı, 257 nci, 258 inci, 259 uncu, 260 ncı, 261 inci, 262 nci, 263 üncü, 264 üncü maddelerinde gösterildiği üzere umuru tahaffuziye ve tanzifiyeye ademi riayet ve hükümetin evamir ve tenbihatıyla usul ve nizamâtı meriye ahkâmına muhalefet gibi vuku bulan efal ve harekâtan ibarettir.

ÜÇÜNCÜ FASIL

Nahiye Meclislerine Sureti Müracaatı ve Daavinin Keyfiyeti Rü'y'etini Mübeyyindir.

8 — Hukuk dâvalarından dolayı bidayeten ve itirazen Nahiye Meclislerine müracaat için arzuhal tanzim ve itasına mecburiyet olmayıp dâva şifahen dermeyan olunur ve müddeaaaleyh tarafı dahi Nahiye Müdürleri canibinden meclisin yevmi içtimasında da pusula celp ve dâvet edilir.

9 — Müddei ve Müddeaaaleyh dâveti vakıa üzerine gelerek ya bizzat muhakemede hazır bulunur ve her ikisi veyahut bunlardan biri istedikleri halde huzuru mecliste şahsî aheri taraflarından tevkil edebilir.

10 — Maddei sabıkada gösterildiği veçhile daavii hukukiyenin teşkil olunacak tarafeyni vezaifi asliye ica-

batına tevfikân evvel emirde sulha dâvet ve tergip ve teşvik olunarak her ikisinin rıza ve muvafakatlari halinde keyfiyet takarrür eden sureti sulhiye dairesinde karar raptolunur ve sulhen tesviyesi gayri kabil olup ta dördüncü maddenin fıkraî saniyesi mantukunca yüz elli kuruş veya bu mıkdar kıymeti tecavüz etmiyen daavinin berveçhi atı icrai muhakemesine biliptidar evvelen; müddeinin talep ve iddiası sual olunup badehu müddealeyhin ifadatı cevabiyesi istima kılınır. Mecellenin ikrar ve beyinat ve tahlif hakkındaki kitaplarında gösterildiği üzere müddealeyh dâvayı ikrar eylediği surette şu ikrarına binaen müddeabihin tahsiline hükmolunur. İnkâr ettiği takdirde müddeisinden bu bapta senedi veya bu kabil sair evrakı veyahut şahitleri olup olmadığı istifsar olunarak iddiasını bunlardan biriyle isbat ederse keزالik müddeabihin lüzumu tahsili tahtı karar alınır, müddeinin dâvasını isbat edemediği surette talebiyle hasmına yemin verilir. Müddealeyh bu yemini kabul ve icra eder veyahut müddei talibi tahlif olmazsa dâvası reddedilir ve müddealeyhin teklif olunan yemini kabulden istinkâfî suretinde dahi müddeabihin kendisinden tahsilini natik karar ita olunur.

Müddealeyh indelmuhakeme talep olunan mebalîğ ile emval ve eşyanın ahzû kabz olunduğunu ikrar ile beraber bunları bilâhare müddeiye teslim ve iade eylediği yolunda defi dâvada bulunduğ ve hasmının inkârı üzerine şu müdafaasını yukarda tarif olunduğ veçhile isbattan izharı aczeylediği takdirde talebine mükarın müddeiye teveccüh eden yemin meselesi dahi birinci fıkraya tevfik olunur.

Tazminata mütedair deavide âzadan biri ile Nahiye Meclisi kâtibine terfikan Meclisçe bilintihap mahalline izam olunacak lâakal üç nefer Ehli Hibrenin mıkdarı hasar hakkındaki beyanatı ve keşif ve muayeneye muhtaç hususatı saireden dolayı şu veçhile intihap ve izam kılınan erbabı vukufun malûmat ve meşhudatı bu cihetler için esbabı hükmiyeden addü itibar edilir. Hukuk dâva-

larından dolayı tayin olunan yevmi muhakemede vuku bulan dâvete mazereti meşruasından nâşi icabet edemediğini ihbar etmeksizin huzurdan imtina eden müddealehyin gıyabında davai vakıa berveçhi bala rüyet ve tetkik ve hüküm ve karara rapt ve tevsik olunur. Şu kadar ki hazırı bilmeclis olan müddei dâvasını ısbattan izharı aczederek yemin teklifinde bulunduğu surette hasmının indel itiraz yeminden istinkâf etmesine talikan müddeabihin tahsiline hükmolunur ve zirde mürakkam 56 ncı maddede gösterilen müddet zarfında itiraz tarikiyle müracaat olduğu halde işbu yeminin icrası ve sair esbabı hükmiye aleyhinde dermeyan olunan itirazatın tetkiki ile icabına göre tekrar karar Verilir ve müddeti muayyenesinin mürurundan sonra vuku bulan müracaat bu sebepten dolayı reddedilir.

11 — Müddeialehy gerek bidayeten ve gerek itirazen cereyan eden muhakeme esnasında ikrarı deyn ile beraber tesviyesinden aczini beyan eylediği ve meclisçe tensip olduğu surette tekasidi muayyeneye rapt ile imhal olunur.

DÖRDÜNCÜ FASIL

Dâvanın Şeraiti Sıhhati ile Husumet Hakkındadır.

12 — Mecellenin kitabül dâvasında tasrih olduğu veçhile dâva olunan şeyin malûm olması lâzımdır. Binaenaleyh isim ve şahısları tâyin olunmaksızın müddeinin filân kariye ahalisinden birinde veya bir kaçında şu kadar kuruş alacağı olduğu hakkındaki iddiası sahih olmadığından müddealehyi tâyin ve beyan etmek suretiyle dâvası tashih ettirilir.

13 — Saat ve yüzük gibi menkulâta mütedair deavide bunlar hazırı bilmeclis ise müddeinin ana eliyle işaret ederek «işte bu mal benimdir, şu adam ana bigayrı hakkın vaziyet eder» diye dâvasını tasvir etmesi ve ha-

zırı bilmeclis olmayıp da masrafsız celbi mümkün ise gerek dâva ve şahadette ve gerek yeminde ana böyle işaret olunmak üzere meclise getirtilmesi ve eğer masrafsız ihzarı kaabil değil ise müddei canibinden onun tarif ve kıymetinin beyan edilmesi ve emlâk ve araziye müteferri deavide hudut ve sınırının zikr ve tasrihiyle beraber elyevm bunları kimin zabt ve tasarruf etmekte olduğunu bissual vaz'ı yedini iddia eyleyen taraftan şahit talebiyle bu cihetin evvelen isbat olunması lâzımdır.

14 — Müddealeyhin dâvayı ikrar eylediği surette aleyhine hüküm terettüp eyler ise inkârıyla hasm olacağına göre müddei «şu malı senin vekilin benden aldı» diye ikame eylediği dâvaya karşı semeni mebiî teslime mecbur olmayan müddealeyhe ikrarı halinde husumet teveccüh etmeyeceği gibi «filân adam tarlasını bir sene müddetle 50 kuruşa kiraya vermiş, ben o miktar veya daha ziyade ücretle talibim bana versin» ve kezalik «filân adam filânı ortakçı etmiş veyahut hayvanını emaneten ona vermiş, beni ortakçı eylesin ve hayvanını emaneten bana bıraksın» yolundaki dâvalar dahi sahih ve şayanı istima olamaz.

15 — Mecellenin salifüzzikr kitabül dâvasında beyan olunduğu üzere tahtı velâyet ve vesayette bulunanların leyh ve aleyhinde ikame olunan deavide veli ve vasi ve terekeye müteallik deyn dâvalarında dahi vereseden yalnız birisi hasım olur. Ancak terekeden ayın dâvasında zilyet her kim ise husumet ona teveccüh eder.

16 — Bir malın zilyedi olan şahıs aleyhinde ol mal kendisinin olduğunu iddia eden kimse ile zilyedin esnayı muhakemesinde diğer birisi müddealeyhin mutasarrıfı hakikisi olduğunu iddia ile dâvayı vakıanın hukukuna taallükundan nâşi muhakemeye dahil olmak talebinde bulunduğu surette kabul olunur ve hüküm ve karar verildikten sonra da bu sebebe binaen eşhası sairenin dermeyan edeceği iddia ve itiraz dahi istima olunarak indelicap hükmü sabık tadil ve ıslah edilir.

17 — Emanet veya ariyet veyahut rehin suretleriyle yedlerinde bulunan emval ve eşyaya müteallik dâva vukuunda zilyet olan bu kabil kesianın ve müstecir sıfatıyla ikamet eylediği bir mahalli diğer bir şahıstan isticar ettiğini esnayı muhakemede dermeyan eyleyen müddealeyleyin şu ifadesi üzerine şahsı merhumun huzuru meclise celbi ve dâvanın bunlar muvacehesinde rüyeti muktazidir.

BEŞİNCİ FASIL

Şahitlerle Müteallik Mesai Beyanıdır.

18 — İkamei şuhut ile isbatı müddeade edecek olan kimsenin evvel emirde ikame edeceği şahitlerin isim ve şöhet ve mahalli ikametlerini ve bunlardan başka şahidi olup olmadığını ve olduğu takdirde kimler olduğunu ve bunları ne vakit ikame edeceğini beyan etmesi lâzımdır.

19 — Şahitler meclisin ve tarafeynin huzurunda başka başka istima olunur. Ve her bir şahidin istimamdan evvel isim ve şöhetleri bissual müddeinin mukaddema beyan eylediği kesandan olduğu tahakkuk eder ise istima olunur.

20 — Yevmi muayyende şahitlerden birisi gelip de diğerlerinin mazerete mebni gelemedikleri anlaşılır ise hazır bulunan şahit istima olunur, diğerleri için bir vadei kalile tâyin olunur.

21 — Şahidin hasta olmasından veyahut taifei nisadan olup da mazereti meşruasından dolayı şehadetinin ikametgâhında istima talep olunur ise o şahidin ifadatını ahz etmek üzere meclis âzasından münasibi naip tâyin ve meclis kâtibi ile maan mahalline izam olunarak tarafeyn hazır olduğu halde ifadati istima olunur.

22 — Hukuk dâvalarında müddeinin dâvasını iki erkek veyahut bir erkek ile iki hatun ikamesiyle isbat et-

mesi lâzımdır. Bir erkeğin veyahut yalnız iki hatunun şahadetleri hükme kâfi değildir.

23 — Mecellenin kitabül Beyyinatında tavzih olunduğu üzere istima olunan şahitlerin şahadatı dâvaya ve müddealehy canibinden ikame olunan şuhudun şahadetleri dahi def'i dâvaya ya tamamıyla veyahut müddealehyden akal olmak suretiyle muvaffak olmalı. Meselâ müddei 100 kuruş dâva edip de şahitler 50 kuruşa şahadet etseler bu miktar hakkında şahadetleri muteber olup ancak 150 kuruşa şahadet eyledikleri ve müddei dahi şu alacağından 50 kuruşu ahiren istifa edip burasını şahitlerin bilmediğini beyan ile dâvayı mezkûresiyle şahadatı vakıa beynini tevfiğ etmediği surette şahadetleri kabul olunmaz.

24 — Şahitlerin huzuru mecliste veyahut 21 inci maddede gösterildiği üzere âzadan tayin ve izam olunacak naip muvacehesinde lâfzı şahadeti tasrih ederek: Meselâ: (müddeinin ciheti karzdan müddeialehy zimmetinde hâlâ 100 kuruş alacağı olduğunu bilir ve böyle şahadet ederim) diye ifayı şahadet etmeleri lâzımdır. (Müddeinin ciheti mezkûreden ol kadar kuruş alacağı yoktur) veyahut (filân şey filânın değildir) ve (filân kimse ol işi işlemedi) diyerek nefii sarfa vukubulan şahadet ile meclisi muhakemenin haricinde olan şahadet muteber değildir.

25 — Evlât ve ahfadın peder ve valideleriyle cet ve ceddeleri ve bunların dahi evlât ve ahfadı ve zevç ve zevce ile şirketten dolayı şeriklerden birinin diğeri ve müddei veya müddealehyin ittifakı ile taayyüş eden adamı ile aylıklı hizmetkârının bunlardan birisi lehinde ve vasinin yetim ve vekilin müvekkil hakkında ve kefil bilmal olan kimsenin asıl medyum canibinden deynin eda kılındığı yolunda vukubulan şahadetleri makbul olmadığı misillu rakas ve maskara gibi namus ve mürüvveti muhil halû hareketi itiyat eden ve aleyhinde şahadet eylediği kimse ile adaveti bünyeviyesi örfe malum olan

eşhasın ve alelhusus kizp ile maruf bulunan kesianın dahi şahadetleri medarı hükm olamaz. Ancak kapı yoldaşları ve beyinlerindeki dostluk yekdiğeri malında tasarruf mertebesine vasil olmayan dostların ve balâda beyan olunan derecede karabeti bulunmayan sair akrabasının birbirine şahadetleri makbul ve muteberdir.

26 — Hukuk dâvalarından dolayı edayi şahadet için meclise gelmek üzere şahitlere cebrolunmaz tarafeynden hangisi istima ettirecek ise anın şahitlerini ikame etmesi icap eder her ne esbaba müpteni olur ise olsun şahitlerini getiremeyenlere isbattan izharı aczetmiş nazarıyla bakılır.

27 — Şahitlerin istimamdan sora vuku bulan suale cevaben aleyhinde şahadet olunan taraf bu şahitlerin şahadeti vakıalarında sadık veya âdil olduklarını beyan eyler ise dâvayı ikrar etmiş olduğundan ikrarı ile ilzam olunur ve eğer şahitlerin âdil olmadıkları ve yahut bu hususta muhti bulundukları yolunda itirazat dermeyan eylediği surette sırren ve alenen emri tezkiyeleri icra olunur.

ALTINCI FASIL

Tezkiye Şuhut Hakkındadır.

28 — Şahitler berveçhi bâlâ edayi şahadet ettikten ve meclisçe bunların şahadetleri zati dâvaya veyahut müddeaaleyhin def'i dâvasına muvafık görüldükten sora haklarında diğer taraftan itiraz vukuunda mecellenin tezkiye şuhuda mütedair olan faslı mahsusuna tevfiikan sırren ve âlenen tezkiye olunur. Şöyle ki: Evvalâ sureti dâve ile tarafeynin ve şahitlerin isim ve şöhet ve sanatları ve baba ve dedelerinin keزالik esamisi diğerlerinden tefrik edilecek veçhile «Mesture» tâbir edilen verakaya tahrir ve bir zarf derununa vazolunarak üzeri meclisin mühürüyle bittahtim şahitlerin ikamet eyledikleri kariye ehalisinden ve ehli vukuftan lâakal intihap olunacak

iki kimseye irsal olunur, bunlar dahi verakayı fetih ve kıraat edip içinde isimleri muharrer olan şahitler âdil iseler zirine «Adlû makbulüşşehade» diye tahrir ve âdil değil iseler bu veçhile işaret ederek imza eyledikten sora aher şahsı münderecatına vakıf etmeksizin meclise iade eder.

29 — Şahitlerin «Hallerini bilmeyiz» veyahut «Mechuluülâhval» veya «Allah bilir» gibi yazılan ibarat ile veya hiç bir şey yazılmaksızın mestureler iade kılındığı halde şu suretler dahii şahitlerin makbulüşşehade olmadıklarını beyana mahmul olması itibariyle diğer şahitleri varsa onları getirmesi tarafeyne beyan olunur.

30 — Şahitlerin 28 inci maddede gösterildiği üzere sırren vuku bulan tezkiyelerinde âdil ve makbulüşşehade oldukları tebeyyün eylediği surette kezalik mukim oldukları kariyenin Muhtar ve İhtiyar Meclisi Heyeti ile ahaliî sairesinden meclise celbolunacak kimselerden tarafeyn hazır olduğu halde şahitlerin hal ve şanı alenen sual ile tezkiye kılınır.

31 — Sırren icra kılınan tezkiyede makbulüşşehade oldukları anlaşılan şuhudun tezkiyei aleniye esnasında âdil olmadıkları beyan olunduğu ve diğer şahitler dahi bulunduğu takdirde arılar istima ve tezkiye edilir ve başka şahit yok ise davai vakıa yemin ile fasıl ve hükmolunur.

32 — Gerek kablettezkiye ve gerek bâdeltezkiye şahitlerin zati dâvada menfaati mâliyesi veyahut kendilerine müterettep zararın def'i gibi bir maksadı hafisi olduğunu diğer taraf iddia ederse o misillu iddialar istima olunur.

33 — Tezkiye ediciler canibinden şahitlerin bazısı tadil olunursa cerh tarafı müreccah olmasıyla bu kabil şahitlerin şehadetleri medarı hükmolmaz.

34 — Edai şehadetten sora fevt veya gaybolan şahitlerin indeltezkiye adaletleri sabit olduğu takdirde dahi şehadetleri kabul olunur.

35 — Şahitler şهادet ettikten sora dâvaya karar verilmeksizin huzuru mecliste şهادetlerinden rucu ederlerse şهادetleri keenlemyekûn hükmünde olur bâdelhüküm vuku bulan rucu ile hükmü lahika hâlel gelmeyip mahkûmun bin şahitlere tazmin ettirilir.

36 — Şahitlerin bazıısı berveçhi bâlâ şهادetten rucu ettikten sora bakısı nisabı şهادete balığ ise rucu edenlerden zıman lâzım gelmez.

37 — Tarefeynden biri hiç şahidim yoktur dedikten sonra getirecek olsa veyahut filân ve filândan başka şahidim yoktur dedikten sora aher şahidim var dese kabul olunmaz.

YEDİNCİ FASIL

Tahlif Beyanındadır.

38 — Mecellenin tahlife dair olan faslı mahsusunda beyan ve tarif olduğu veçhile dâvasını isbattan izharı aczeden tarafın talebiyle hasmına yemin verilir.

39 — Tarafeyinden biri tahlif olunacak olduğu halde dâva kendisine tasvir olunarak «bu hususa yemin eder misin?» diye sual olunup o dahi «evet ederim» dedikten sonra müddealeyhin inkâr ettiği ne ise meselâ, müddei ciheti karzdan şu kadar kuruş alacak dâva edip de müdealeyh borcu olmadığını bilbeyan hasılı dâvayı inkâr ettiği surette «vallahi benim o kadar kuruş borcum yoktur» şeklinde ve «ben andan o kadar kuruş istikraz etmedim» diye ciheti inkâr ettiği surete göre de «vallahi ben bu adamdan o kadar kuruş istikraz etmedim» tarzında olarak Allahü Tealâ Hazretlerinin ismine kasem ettirilir.

40 — Yemin ancak huzuru mecliste veyahut âzadan gönderilecek naip muvacehesinde icra kılınır, başka kimse huzurunda olan yemin ile nükûle itibar yoktur.

41 — Vekil hasma yemin verdirebilir. Amma kendisini tevkil etmiş olan tarafa yemin teveccüh ettikte bizzat gelip yemin etmesi lâzım gelir.

42 — Yemin ancak hasmın talebi üzerine verilir. Fakat terekeden bir hak dâva ve isbat olundukta bu hakkını istifa etmediğine ve ettirmedişine ve anı ibra ve başkasının üzerine havale eylemediğine ve başka kimse tarafından ifa olunmadığına ve bu hakkın mukabilinde müteveffanın rehini olmadığına dair hasım tarafından talep vukubulmaksızın müddeisinin tahlifî icra olunmak ve bir mala müstahak çıkıp da dâvasını isbat ettikte ol malı kimseye satmamış ve hibe etmemiş velhasıl bir veçhile mülkünden çıkarmamış idiğine dair müddeiye ve satılan bir şeyi aybı kadimine binaen reddi halinde ol şeyin ayıbına muttali olduktan sonra kavlen yahut temellük levazımından olan bir veçhile tasarruf ederek delâleten ayıbına razı olmamış idiğine dair müşterisine ve şuf'a dâvalarında hakkı şuf'asını bir veçhile ıskat etmemiş olduğu yolunda bu dâvayı ikame eden kimseye kezalik bilâ talep yemin verilmek lâzım gelir.

43 — Bir kimse kendi fiiline yemin edecek oldukta bu şey böyledir yehut değildir diye katiyen yemin ettirilir amma diğer kimsenin fiili hakkında yemin edecek olduğu halde ol şeyi bilmediğine dair kendisine yemin verilir.

44 — Muhtelif dâvalar içtima ettikte her birine başka başka yemin verilmek icap etmeyip bir yemin kifayet eder.

45 — Yemin teveccüh eden kimsenin yemin teklif olunup ta «Yemin etmem» diye sarahaten veya bilâ özrün sükût ile delâleten yeminden nükûlü halinde anın bu nükûlüyle hükmolunur ve badelhüküm yemin edecek olsa ana iltifat olunmaz.

46 — Bir kimse diğer kimseden «Sen filânın vekilisin» diye dâva edip te ol kimse inkâr ettiği surette kendisine yemin verilmek lâzım gelmiyeceği gibi iki kişi-

nin her biri bir kimsenin yedindeki malı andan iştirâ ettim diye dâva edip te ol kimse birine sattığını ikrar ile diğerinin dâvasını inkâr ettiği surette kendine yemin teveccüh etmez.

SEKİZİNCİ FASIL

Daavii Cezaiyenin Keyfiyeti Rüyeti Beyanındadır

47 — Daavii cezaiye, ya mutazarrır olan adamın şifâhen vuku bulan iddia ve şikâyatı veyahut Muhtar ve diğer Heyeti İhtiyariye âzası ve Bekçi ve Korucu gibi zabıtai adliye vazifesini haiz olanlarla cürmün vukuuna kesbi ittila eden eşhası sairenin ihbaratı üzerine rüyet ve tetkik olunur. Ancak Muhtaran ile Heyeti İhtiyariyeden ihbarı keyfiyet edenler indelicap muhbir sıfatıyla da celp ve istima olunacakları cihetle bu misillü daavinin muhakemesinde bulunarak itai rey edemezler.

48 — Nahiye Müdürleri kabahat ve cünha derecesinde bulunan her nevi ceraimi taharri ve bunlara mütedair ihbarat ve şikâyatı havi beyannameleri ahzederek delail ve emmaratını mübeyyin zabıt varakasını tanzim etmek ve ceraimi meşhude ile cinayata dair olan ef'al ve harekâtтан dolayı merkezi kazada bulunan memurini adliyeye derhal ihbarı vukuat etmekle beraber bir taraftarı failinin derdestiyle men'i firarı emrinde tedabiri lâzıma ittihaz ve diğer taraftan dahi cürmü vakiin delaili subutiyesiyle istimal olunan eslahâ ve alât ve edevâtı saireyi celp ve cemeylemek hususâtına müteferri olmak üzre Usulü Muhakematı Cezaiye Kanununun kendilerine tevdi eylediği vezaifi kemakân ifaya mecburdur.

49 — Nahiye Meclislerinde kat'iyen veya kabili istinaf olarak rüyet olunacak mevaddi cezaiyenin maznunları 8 inci maddede gösterildiği üzre ba pusula celp ve dâvet olunur ve evvelce tertip ve tanzim olunmuş zabıt varakaları mevcut olduğu ve işde müddeii şahsi dahi bulunduğu halde evvel emirde işbu varakalar tarafeyn mu-

vacehesinde kıraet ve münderecatı izah olunarak badehu müddei şahsinin sureti şikâyet ve talebi ve maznunu aleyhin bu baptaki müdafaatı istima kılınır.

Meydanda zabıt varakası bulunmamasından veyahut nakıs ve gayri vazıh bulunduğu veya sahteliği iddia kılınmasından naşı müddei canibinden ikame edilmek istenilen şahitlerin celbine lüzum görüldüğü takdirde gerek bunların ve gerek cürmü vâki hakkında malûmat ve meşruhatı olup da heyetin tensibiyle dâvet edilecek olan muhbirlerin nakıs ve zait olmıyarak hakikati hali söyleyeceklerine dair her birine yemin verdirildikten sonra malûmatına müracaat ve sübutu cürme kâfi delâil Ve emarat dahi tahkik ve taharri olunur. Zikrolunan zabıt varakalarının mevsukiyeti halinde bunlara ve aksi surette ihbarat ve şهادatı vakıa ile delâil ve emaratı saireye binaen maznunu aleyhin sabit olan cürmünün cezai kanunıyesi tâyin kılınır ve iddia kılınan maddenin müstehzimi ceza bir fiil ve hareketten mâdüt olmadığı takdirde muamelâtı cariyeinin fesih ve iptâli ve meydanda hükme kâfi ihbarat ile delâil ve emarat gayri mevcut olduğu surete göre de maznunualeyhin men'i muhakemesi yolunda karar ita olunmağla beraber 150 kuruştan fazla olmayan tazminat dâvalarına da bakılır. Maznunualeyhin pederi veya ceddî ve evlât ve ahfadı ve birader ve hemşireleriyle bu derecede karabeti olanlardan ve talâk vukuundan sonra bile zevç ve zevceden hiç birinin şahadeti makbul değildir. Ancak bu makule şahitler istima olunup da maznun ve müddei şahsı taraflarından itiraz vukubulmadığı surette şهادatı vakıaları medarı hükmolur.

50 — Mevaddı cezaiyeden dolayı malûmatına müracaat olunmak üzere celp olunup da huzurdan imtina eden şahitler def'ayı saniyede nahiyenin zabıtai adliyesi marifetiyle cebren getirtilir. Şu kadar ki, dâveti vakıaya icabet etmeyen şahidin hastalık gibi mazereti meşruası olduğu ve istima olunan diğer şahitlerin ihbaratı dahi hükme kâfi görünmediği takdirde meclis âzasından biri

nahiye kâtibiyle maan mahalli ikametene izam olunarak ifadesi alınır.

51 — Ceza dâvalarının tetkiki için davet olunan müddeaaaleyhin ile maznunların bilâ özür yevmi muayyende isbatı vücut etmedikleri surette deavii mezkûre anifenbeyan olduğu üzere gıyaben bilrûye hüküm ve karara raptolunur ve 56 ncı maddede tâyin kılınan müddet zarfında müracaat vukuu ile serd ve irat olunan itirazat üzerine tetkikatı lâzime bilicra intaci hasılaya göre hükmü gıyabının fesih ve tasdikine ve müddeti muayyenesinin müruru halinde hakkı itirazın sukutuna karar verilir ve cezaya müteallik sair mukarreratı gıyabiyenin esbabı hükmiyesi aleyhinde dermeyer olunan itirazatın tetkikiyle icabına göre tekrar karar verilir ve müddeti muayyenesinin mürurundan sonra vukubulan müracaat bu sebepten dolayı reddolunur.

52 — Her nevi kararlar yevmi muhakemede reis ile beraber mevcut olan âzanın ittifak veyahut nısfından bir ziyadesinin ekseriyeti ârasiyle verilir. Tesavi vukuunda reisin bulunduğu taraf ekseriyet kazanmış addedilir.

DOKUZUNCU FASIL

Mukarreratı Vakıa Aleyhinde İtiraz ve İstinaf ve Temyiz Tariklerine Sureti Müracaatı ve Bunların Tâbi Olduğu Müddetleri Beyan Eder:

MADDEİ MUADDELE

53 — Deavii hukukiye hakkında gerek sulhen ve gerek katiyen lâhik olan vicahi kararlardan dolayı tarafeynin istedikleri halde Usulü Muhakematı Hukukiye Kanununun tarifâtı dairesinde Temyiz Mahkemesine ve gıyabi kararlar aleyhinde dahi itirazen hükmü veren Nevahi Meclisine müracaat edebilecekleri gibi gıyaben ve ka-

tiyen verilen mukarreratı cezaiyeden dolayı kezalik mecalisi mezkûreye ve kaabili istinaf olan gıyabi kararlar üzerine istedikleri halde ya itiraz veya istinafı deavi tarikleriyle ve kısmı vecahiler için de doğrudan doğruya zirde merkum 57 nci maddede gösterilen mercii istinafa müracaat suretiyle işin tekrar icrai tetkikatını talep ve istida eylemek selâhiyetleri mahfuzdur.

22 Şaban 1325 - 22 Eylül 1323

54 — Nahiye Meclislerinden verilen mukarrer at için ilâmat tanzim ve ita olunmayıp mukarreratı mezkûre zirde merkum numuneler veçhile defteri mahsusuna kayıt ve ziri Heyet tarafından imza ve tahtim olunduktan sonra şifahen tarafeyne tefhim kılınır. Ancak deavii hukukiyenin kısmı gıyabesine ait kararların kaydı sureti herhalde mahkûmu aleyhime tebliğ olunmağla beraber kısmı vicahisinin sureti musaddakaları indelicap dairei icra marifetiyle tenfiz ettirilmek veyahut aleyhinde istinaf ve temyiz dâvası ikame edilmek için talep vukuunda tarafeyne ve mevaddı cezaiyeye müteallik mukarreratı gıyabiyenin dahi sureti muhreceleri Usulü Muhakematı Cezaiye Kanununun 158 inci maddesinde muharrer ilâm tebliği makamına kaim olmak üzere mahkûmu aleyhinin kendisine veya ikametgâhına tebliğ ve ita olunur ve mevaddı mezkûre hakkındaki vicahi kararları derhal ve gıyaben lâhik olan mukarreratın itiraz müddeti mürurundan sonra defteri mezkûrdan ihraç ve tasdik olunacak kaydı suretleri de liccelüt tenfiz Kaza Bidayet Mahkemesi nezdinde bulunan Müddeiumumi Muavinine gönderilir.

55 — Maddei sabıkada gösterildiği veçhile tabi'i tebliğ olan mukarreratı gıyabiye aleyhindeki itiraz ve istinaf ve temyiz müddetlerinin mebdai tebliğ tarihleri ve müntehası dahi Nahiye Meclislerine vukubulan müracaat ile istinaf ve temyizi deavi olunduğunu natık tanzim olunacak arzuhallerin Kaza Mehakimine tarihi kayıtları olduğu gibi vicahen verilen kararların müddeti

için mebde tefhim tarihi ve müntehası keزالık müracaat ve kayıt tarihleridir.

56 — Mevaddı hukukiyede yalnız itiraz müddeti 8 gün olup istinaf ve temyiz müddetleri Usulü Muhakematı Hukukiye Kanunu ahkâmına tevfikân cereyan eder ve mevaddı cezaiyede Usulü Muhakematı Cezaiye Kanununun sarahati dairesinde itiraz müddeti 5 ve istinaf müddeti 10 ve temyiz müddeti 8 günden ibarettir.

ONUNCU FASIL

Nahiye Meclislerinin Mercii İstinafiyle Kararlarının Suveri İcraiyesi Beyanındadır:

57 - Vilâyet ve Evliye merkezlerine merbut Nevahi Meclislerinin mercii istinafi vilâyet ve evliye merkezlerinde bulunan Bidayet Mehakimi ve kazalara merbut Nahiye Meclislerinin mercii istinafi dahi merbut olduğu kaza Bidayet Mahkemesi olup mecalisi mezkûreden verilen kararların tenfiz ve icrası muamelesi de mehakimi mezkûrenin memurini adliyesi canibinden ifa olunur.

58 — Kaza mehakiminin Nevahi Meclisleri mukarreratını istinafen rüyet emrindeki vezaifi ile temyizen tetkiki keyfiyeti kavanini umumiyye ve devairi icraiye ait muamelâtı tenfiziyede kanunu mahsusuna tevfikân cereyan eder.

MEVADDI MÜTEFERRİKA

59 — Nevahi Meclislerinin vezaifi adliyesine müteallik muamelât ve mukarreratı natık bilcümle evraka damga pulu rapt ve ilsak olunmaz ve tarafeynden hiç bir nam ile harç ve resim alınmaz.

60 — Kaza Müddeiumumi Muavinleri her üç ayda bir kere Nahiye Meclisleri muamelâtını tetkik ile işbu talimata tevfigi hareket olunup olunmadığını Adliye Mü-

fettişlerine tahriren beyan eder ve Müfettişler canibinden dahi tetkikat ve iş'aratı vakıa netayicine göre iktiza eden muamele ittihaz ve icra olunur.

61 — İşbu nizamname ahkâmının icrasına Adliye Nezareti memurdur.

54 üncü Maddede Gösterilen Kayıt Sureti Numuneleri:

SULHA DAİR

Filân karye ahalisinden filân tarafından bahçesinde mezruata filânın ika eylediği hasarın tazmini talebini havi ikame olunan dâvadan dolayı müddeaaaleyh mezbur falan ile hazır bulunan müddeinin rıza ve muvafakatleri üzerine müddeaaleyhi merkurumun tazminat olarak 100 kuruş ita etmek üzere davai mezkûre sureti sulhiyeye raptedilmiş olduğundan bedeli sulh olan mezkûr 100 kuruşun mezbur filândan tahsiline müttefikan karar verilerek tarafeyne tefhim olundu.

Mevaddı hukukiyede ikrar üzerine verilen kararların Sureti Kaydı:

Filân karye ahalisinden filân oğlu filânın yevmiye olarak filândan talep eylediği şu kadar kuruşun borcu olduğunu müddeaaaleyh filân huzuru mecliste ikrar eylediğinden meblâğı mezburun kendisinden tahsiline dair müttefikan verilen kararın emri tefhimi icra kılındı.

Mevaddı Mezkûreden Dolayı İkame Olunan Şuhudun Şehadatına Binaen Verilen Kararın Sureti Kaydı:

Filân karye ahalisinden filânın hayvan kirası ve zahire bedeli olmak üzere filândan talep eylediği şu kadar kuruşun müddeaaaleyh merkurum tarafından inkâr olunmasına karşı müddei canibinden şahit olarak ikame olup indeltezkiye makbulüşahade oldukları anlaşılan filân ve filânların şahadetiyle müddeaaaleyh filân zimmetinde müddeinin alacağı olduğu sabit olduğundan ekseriyeti âra ile karar verilerek tefhim olundu.

Mevaddı Cezaiyeden Dolayı Verilen Kararı Kat'ının Sureti Kaydı:

Filân karye ahalisinden filân oğlu filânın tenbihata mugayir olarak sokağa süprüntü döktüğü celp ile malûmatlarına müracaat olunan filân ve filânın ihbaratiyle sabit olduğundan Ceza Kanunnamei Humayununun 254 üncü maddesi ahkâmına tevfikan hareketi vakiasından dolayı mezbur filândan iki beşlik cezai nakdi ahzına müt-tefikar karar verilerek kendisine tefhim olundu.

Mevaddı Mezkûre Hakkında Kabili İstinaf Olarak Verilen Kararın Sureti Kaydı:

Filân karye ahalisinden filânın vukubulan ihbar ve şikâyet üzerine ahalinin rahatını selbedecek surette bilâ mucip gürültü ve şamata eylediği celp ve istima olunan filân ve filânın ihbaratiyle tahakkuk ettiğinden Ceza Kanunnamei Humayununun 260 ncı maddesi hükmüne tevfikan merkurumun üç gün hapsine ve kendisinden onbeşlik cezayı nakdi ahzına kabili istinaf olmak üzere müttefikar karar verilip kendisine tefhim kılındı.

Mevaddı Hukukiyeden Dolayı Verilen Gıyabi Kararların Sureti Kaydı:

Filân karye ahalisinden filânın «karyesinden» filân hakkında ikame eylediği 50 kuruş alacak dâvasının yevmi muhakemesinde olunan dâvete müddealeyh filânın icabet etmediği cihetle meblâğı mezburun kabili itiraz olmak üzere kendisinden tahsiline gıyaben karar verildi.

İtiraz üzerine Verilen Kararın Sureti Kaydı:

Filân karye ahalisinden filânın ikame eylediği alacak dâvası üzerine müddeaaaleyh filân karye ahalisinden filânın müddei filâna 50 kuruş ita etmesi hakkında gıyaben ve yeminden istinkâfına talikan verilen karara müddeti muayyenesi zarfında itiraz etmiş ve tarafeynin icra kılınan muvacehelerinde muterizi merkurum kendisine

teveccüh eden yemini bilkabil icra eylemiş olduğundan müddeinin men'i muarazasına vicahen ve müttefikan karar verilerek tefhim kılındı.

İtirazın reddi hakkında verilen kararın sureti kaydı:

Filân karye ahalisinden filânın semeni mebiden filâna borcu olan şu kadar kuruşun tahsilini havi verilen kararı gıyabi aleyhinde müddeti muayyenesinin mürurundan sonra itiraz tarikiyle müracaat vukubulduğu anlaşıldığından mahkûmualeyhi merkumun şu müracaatının reddine vicahen ve müttefikan karar verilerek tefhim kılındı.

Mevaddı Cezaiyeden Dolayı Verilen Mukarreratı Gıyabiyenin Sureti Kaydı:

Filân karye ahalisinden filân oğlu filânın tenbihatı vakıaya mugayir olarak sokağa süprüntü döktüğü celp ve istima olunan mubirlerin ihbaratiyle sabit olmuş ve maznunualeyhi merkum dahi dâveti vakıaya icabet etmemiş olduğundan Ceza Kanunnamesinin 254 üncü maddesi mucibince hareketi vakıasından dolayı iki beşlik cezai nakdi ahzına kabili itiraz olmak üzere gıyaben ve müttefikan karar verildi.

İtiraz Üzerine Verilen Kararın Sureti Kaydı:

Filân karye ahalisinden filân oğlu filânın tenbihata mugayir vukubulan hareketinden dolayı iki beşlik cezayı nakdi alınması hakkında gıyaben verilen karara müddeti muayyenesi zarfında itiraz etmiş ise de kararı vâki muhbirlerin ihbaratına mübteni olup muterizi merkum canibinden dermeyan olunan itirazat dahi şu ihbarata karşı gayrı varit bulunmuş olduğundan itirazatı mezkûrenin reddi ile kararı gıyabii sabıkın tasdikine karar verilerek emri tefhimi icra kılındı. **Temmuz 1324**

İ D A R İ C O Ğ R A F Y A

AYAŞ İLÇESİ

Yazan:
Şükrü KENANOĞLU
 Ayaş Kaymakamı

TABİİ VE COĞRAFÎ DURUM

Orta Anadolu'da bulunan Ayaş İlçesi doğudan Ankara İli, batıdan Beypazarı, kuzeyden Kızılcahamam, güneyden Polatlı İlçeleriyle çevrilmiştir. Yüz ölçümü (1525) kilometre kare olup ilçe merkezinin Deniz seviyesinden yüksekliği (860) metredir. Çok dalgalı ve dik meyilli bir arazi üzerine kurulmuştur. Kasaba merkezi Ankara'ya (55) kilometre mesafededir.

İlçenin İklimi:

Yaz mevsimi sıcak, kış mevsimi soğuk geçer. Umumiyetle Aralık ayı sonlarına doğru kar yağmıya başlar ve yağın kar bahara kadar kalır. Suhunet en çok sıfırın altında (22) dereceye kadar düşer. İlkbahar mevsimi Nisan ayı başlarında, yaz mevsimi Haziranın ilk haftasında kendini tamamen gösterir. Suhunet senenin en sıcak ayları olan Temmuz ve Ağustos aylarında (32) dereceye kadar yükselir. Sonbahar uzun ve çok lâtif geçer. İlçeye düşen yağmur miktarı ortalama (300) milimetre kadardır.

Arazisinin üçte ikisi dağlıktır. Kuzeyde Kızılcahamam İlçesine kadar uzanan KURUMCU dağları olup en yüksek tepesi (1625) metredir. Doğuda (1215) metre yük

sekliğinde ASMAŞIK dağı güney doğuda (1510) metre yüksekliğinde ABDÜSSELAM dağı güneyde (1250) metre yüksekliğinde TOKLU dağı vardır. Arazi vulkanik olup 1943 yılında depremden zarar görmüş bir kaç köy bulunmaktadır.

İlçenin büyük ve muntazam akışlı suyu KİYMİR çayıdır. Menbâ Kızılcahamamda bulunan bu çay Gündül bucağı arazisini kuzey doğudan güney batı istikametine kat ederek ilçenin batısında Beypazarı İlçesi sınırlarına girer. İLHAN çayı, AYAŞ DERESİ ilçemiz sınırları içinde çıkar ve her ikisi birleşerek UĞURÇAYI adını aldı- dan sonra Beypazarı İlçesi sınırları dahilinde KİYMİR çayı ile birleşir. ANKARA çayı ilçenin güney sınırlarını yalayıp geçer. Bu çaylar, karların erimesiyle yükselirse de taşıp tahribat yaptıkları vaki değildir. Ancak AYAŞ DERESİ taşarak pek ender senelerde kasaba merkezine zarar verdiği olur.

İDARÎ DURUM

İlçenin kuruluş tarihi belli değildir. Evliya Çelebi seyyahatnamesinde mâmur bir belde olduğundan ve kalesinin harap bulunduğu bahsetmekte olduğuna göre Ayaş'ın oldukça eski bir tarihi olduğu sonucuna varılabilir.

Ayaş İlçesi eskidenberi Ankara İline bağlıdır. İlçenin hâlen Gündül adında bir bucağı ve köy kanunu tatbik edilen (39) ve nüfusları (150) den aşağı olmasından ötürü köy kanunu uygulanmıyan (3) köy olmak üzere cem'- an (41) köyü vardır. Bunların (28) zi merkez bucağına ve (13) ü Gündül bucağına bağlıdır. İlçe merkezi ve köyleri daha ziyade dağlık arazide kurulmuştur.

NÜFUS VE İSKÂN DURUMU

1945 sayımına göre ilçenin (12710) kadın, (13807) erkek olmak üzere (26517) nüfusu olup nüfus kesafeti (17) dir. Nüfus artış nisbeti binde (8) dir.

İlce Merkezinin Durumu:

Sekiz mahallede pek sık ve ikişer üçer katlı yüksek binalarla (944) haneli ilçe merkezi dar bir vâdi ve daha ziyade yamaçlar üzerine kurulmuştur. İlçe merkezi halkı meyvecilik, çiftçilik ve hayvancılıkla geçinirler. İlkbahar ortalarında halk Karadere, Ova ve Kirazdibi bağlarına, hayvancılıkla uğraşan bir kısım halk ta Yaylalara göç ederler. Yaz ve sonbahar mevsimini bu bağ ve yaylalarda geçirirler. Kasaba merkezinin nüfusu (3420), üç mahallede birbirine bitişik (645) haneli Güdül Bucak merkezinin nüfusu da (2998) dir.

İlçede kasaba nüfusunun köylü nüfusuna nisbeti kasaba nüfusu lehine Türkiye vasatisinin oldukça üstündedir.

İLCE TEŞKİLÂTI VE MEMURLARI

İçişleri:

Kaymakam, 1 Bucak müdürü, 1 Tahrirat kâtibi, 2 Nüfus memuru, 1 Nüfus kâtibi, 2 odacı.

Adalet:

1 Cumhuriyet savcısı, 1 Yargıç, 1 Yargıç yardımcısı. (sorgu işlerine bakar), 1 İcra memuru, 1 Başkâtip, (noter işlerine de bakar), 3 Tutanak kâtibi, 1 Cezaevi memuru, 1 Mübaşir, 1 odacı.

Jandarma:

1 Yüzbaşı, 2 Gedikli Başçavuşu, 3 Onbaşı, 20 Er.

Maliye:

1 Malmüdürü, 1 Gelir memuru, 1 Muhasebe kâtibi, 1 Tahsil memuru, 1 Gelir memuru yardımcısı, 1 Veznedar, 2 Tahsildar, 1 odacı.

Sağlık:

1 Hükümet tabibi, 1 Sıtmasavaş tabibi, 1 Dispan-

ser sağlık memuru, 1 Ebe, 2 Gezici sağlık memuru, 4 Köy sağlık koruyucusu, 4 Sıtma savaş sağlık koruyucusu, 2 odacı.

Millî Eğitim. Orta Okul:

1 Orta okul müdürü, 1 ğretmen, 1 Muhasip, 1 odacı.

Millî Eğitim. İlk Okul:

1 Millî Eğitim memuru, 1 Gezici Başöğretmen, 49 ğretmen, 23 Eğitmen, 16 odacı.

Tarım:

1. Ziraat teknisyeni, 2 Köy teknik ziraat ğretmeni, 2 Gezici ziraat ğreticisi, 1 Daimî selektör makinisti, 1 Fidanlık bahçıvanı, 1 Fidanlık bahçıvan yamağı.

Orman:

1 Bölge şefi, 2 Orman kâtibî, 10 Bakım memuru, 1 Seyis.

Posta Telgraf Telefon:

Ayaş, P. T. T. Müdürlüğü: 1 Müdür, 1 Muhabere memuru, 2 Hat bakıcısı, 1 Yaya dağıtıcısı, 1 Atlı dağıtıcısı.

Güdül Bucağı P. T. T. şefliği: 1 P. T. T. şefi, 1 Yaya dağıtıcısı, 1 Atlı dağıtıcısı.

Ziraat Bankası:

1 Müdür, 1 Müdür Muavini, 1 Veznedar, 1 Takip memuru, 1 odacı.

Özel Saymanlık:

1. Özel saymanlık memuru, 1 Gelir memuru, 1 Tahsil memuru, 1 Gelir memur muavini, 1 Tahsil kâtibî, 1 Kylk bürosu kâtibî, 4 Tahsildar, 1 odacı,

Belediye:

Ayaş belediyesi: 1 Belediye başkanı, 1 Muhasip, 1 Muhasip yardımcısı, 1 Zabıta memuru, 1 Tahsildar, 2 odacı, 1 Gazhane ve mezbaha bekçisi, 4 Temizlik memuru.

Güdül Bucak Belediyesi: 1 Belediye Başkanı, 1 Muhasip, 1 Veznedar, 1 Zabıta memuru, 1 Tahsildar, 1 Kantarcı, 3. Tanzifat memuru.

Diyanet:

1 Müftü, 1 Vaiz, 4 İmam, 4 Müezzin.

Tapu:

1 Tapu sicil memuru.

Tekel:

1 Memur, 1 odacı.

BAYINDIRLIK DURUMU

İlçe dahilindeki şoselerin uzunluğu (78) kilometre olup bunun (43) kilometresi Ankara - İstanbul Turistik yolunun bir kısmını teşkil eder. Önemiyle denk bir bakım yapılmaktadır. Bu yol kış zamanlarında Ayaş belı denilen mevkiye kapanmak tehlikesi göstermekte ise de amele ve kar makineleriyle buna mâni olunmaktadır. Ayaş (32) kilometresi asfalt, (23) kilometresi muntazam şose olan (55) kilometrelik bir yolla Ankara'ya, (45) kilometrelik yine muntazam bir şose ile Beypazarı İlcesine bağlıdır.

Güdül Bucağı (35) kilometrelik çok muntazam bir şose ile Ayaş'a bağlıdır. Kış yaz tekerlekli vasıtaların işlemesine imkân verir. Ancak Sivri denen mahalde, kışın fazla yağın karlar ameleler vasıtasıyla temizlenmektedir. Bu yollarda her zaman muntazam otobüs ve kamyon seferleri yapılmaktadır. Ayaş'ın Kızılcahamam ve Po

latlı İlçeleriyle irtibatı ancak yaz aylarında ham yollar vasıtasıyla mümkündür.

Güdül bucağına bağlı köylerin, yarısından fazlası ve merkez bucağı köylerinin bir kısmı hariç, ilçenin diğer köylerine yaz aylarında tekerlekli vasıta işler.

İlçenin Ankara İliyle, Beypazarı ve Nallıhan İlçeleriyle ve Güdül bucağıyla beraber (27) köyümüzle telefon irtibatı vardır. Bu telefonların çalışması iki santral- la olup telefon şebekesinin uzunluğu (230) kilometredir. İlçenin (6) köyüne de telefon hattı çekilmesine başlanmıştır.

İlçede biri ilçe merkezinde diğeri Güdül Bucağında olmak üzere (2) Posta, Telgraf, Telefon teşkilâtı vardır.

Ankara İstanbul arasında 100-120 kilometrede bir kurulması kararlaştırılmış ve Beypazarı'nda da monte edilmeye başlanmış bulunan Kuranportör tesisleri bitirildikten sonra şehirler arası telefon muhaberesi mümkün olacaktır.

İlçe merkezinin ve Güdül Bucağının hali hazır hartaları yapılmıştır. İlçe merkezinin imâr plânı da ikmâl edilmiş olup fennî su tesisatı projesi de bitirilmek üzeredir. İlçe merkezinin suları pek az kısmı demir kısmı toprak künk borularla akan (27) çeşmeden temin edilmektedir. Bu sular içme ve temizlik ihtiyacına yeter miktarda ise de fennî tesisatın yapılması hususunda proje ikmâl edilince belediyece teşebbüse geçilecektir.

Köylerin su durumu, iki yıl evveline kadar pek iyi bir halde değilken, Vilâyet Özel idaresinin köy sularına tahsis ettiği yardım ödenekleri ve köylünün buna inzıam eden kol emeğiyle, köy içme suları işi büyük bir anlayış ve kavrayış içinde halledilmek yolundadır.

Güdül bucağından akmakta olan KİYMİR çayı ile (3300) dekar, Ayaş Deresi, İlhan ve Ankara çaylarından (12460) dekar arazi sulanır. Sulama işleri âdi arklarla yapılmaktadır.

İlçe merkezinde bucak ve köylerde elektrik tesisatı yoktur. İlçe merkezinin elektrik projesi yeni yapılmıştır. Elektrik işinin biran evvel yapılması hususunda halkta büyük bir arzu olup bu husus için bağışlanmış (4000) lira değerinde elektrik direği vardır.

1315 yılında yapılmış bir hükümet konağı vardır. Bucak Hükümet konağı belediyeden kiralanmış binada oturmaktadır. Belediye kendine ait bir binada oturmakta ise de belediye olarak yapılmış değildir. Ziraat bankası, Tekel idaresi kira ile tutulmuş binalarda oturur. Gerek ilçe merkezi ve gerekse Güdül Bucağı P. T. T. merkezleri bu idarenin malı olan binalarda otururlar.

Kasaba evleri umumiyetle iki katlı kiremitle örtülü ekserisi tuğla ve kısmen de kerpiçle yapılmıştır. Köy evlerinin ekserisi tek katlı ahşap ve kerpiçdendir.

İlçe merkezinin cadde, sokak ve meydanları normal genişlikte değildir. Yolların bir kilometrelik kısmı parke kaldırım olup diğer kısmı arnavut kaldırımıdır. İlçe merkezinde ve bucakta park yoktur.

Yangın vasıtası olarak bir adet motopomp (300) metre hortum, bir adet emme basma tulumba, (4) adet kanca, (6) adet kazma, (8) adet, kürek, (12) adet su tenekesi vardır.

EKONOMİK DURUM

İlçe merkezinde mazotla çalışan kereste imâline mahsus bir adet hizar fabrikası vardır. Merkez ve Güdül Bucağı halkının istihlâki için hububatını üğüten (31) su değirmeni ve bir adet te mazotla çalışan değirmen vardır.

İlçenin Genel İstihsalâtı:

(3800) ton buğday, (1760) ton arpa, (335) ton pirinç, (300) ton fiğ, (322) ton nohut, (160) ton burçak, (38) ton mercimek, (34) ton yulaf, (25) ton fasulye, (23) ton çav

dar, (186) ton yağ, (86) ton tiftik, (76) ton yapağıdır.

Meyvecilik ve bağcılık ilçe merkeziyle Güdül Bucağının ekonomik çehresinde  n plânda yer almaktadır. Bağlara arız olan floksora hastalığı yüzünden, üzüm istihsalatı düşmüşse de Amerikan  ubuğuna gösterilen rağbet kısa zamanda bu düşüklüğü tel f  edecek mahiyettedir. Meyve ve üzüm ihraç pazarları Ankara merkeziyle Polatlı ilçesi ve köyleridir.

Dokumacılık pek azdır. Bayanlar tiftikten (Spor) tâbir ettikleri  osetler  r p satışa arz ederler. Bu  osetler Ankara piyasasında pek rağbet görmektedir. Faaliyette    kiremit ocağı olup yaptıkları deştiler civar pazarlarca makbuldür. İlçe merkezine (23) kilometre mesafede bulunan i mece ve kaplıca hamamı suyu yetkili m tehassislarca yapılan etüd ve tahliller sonunda (Kalispart) ayarında şifa hassasını haiz olduğu tesbit edilmiş olup gittikçe miktarı çoğalan hasta celbetmektedir.

İlçede bir ziraat bankası ve birisi Güdül Bucağında olmak üzere iki adet zirai kredi kooperatifi vardır. İlçe merkezinde, cuma günü Güdül Bucağında, pazartesi günü her hafta pazar kurulmaktadır. Güdül pazarında tiftik ve  eltik üzerinde oldukça mühim ciro yapılır. İlçede ve Güdül'de panayır kurulmaz.

ZİRAİ DURUM

Orman Durumu:

İlçenin ormanlık bölgesi ve orman bölge şefliği Güdül bucağındadır. Ormanlık bölge olarak kabul edilmiş saha (7400) hektardır. Ağaç  eşitleri  am ve köknar olup 1949 yılında (458371) metre küp tomruk istihş l edilmiştir.

Arazinin verim kabiliyeti dağlık bölgelerde düşük olmak üzere bire 7-10 arasında olup bir sene nadas ve ertesı yıl hububat ekilmek suretiyle orta Anadolunun karakteristik ziraat usulü tatbik edilmektedir. Dağlık bölgelerde bu nadas, bakliyelerden herhangi birisi ekilerek

münavebe usuliyile sağlanmaktadır. Fennî ziraat âletlerine gittikçe artan bir temayül vardır. Ekimin % 70 şî pullukla yapılmaktadır. İlçede (20) adet traktör ve (20) adet mibzer ve (3) adet te faaliyette selektör makinesi vardır.

Ziraatı yapılan başlıca bitkilerden, hubattan buğday, arpa, yulaf, çavdar; bakliyelerden nohut, fiğ, burçak, mercimek, fasulyedir. Pirinç ziraatı de gittikçe artan önemli bir yer işgal etmektedir.

Ekim sahasının (10660) hektarı güzlük (6010) hektarı yazlık ekime, (860) hektarı sebze, (186) hektarı da pirinç ziraatine tahsis edilmektedir.

İlçede (44224) adet koyun, (43520) adet tiftik keçi, (12162) adet sığır, (1242) adet beyğir, (514) adet manda, (326) adet katır ve (13993) adet merkep olup hayvanlarda en çok görülen hastalık Şap ve Şarbondur.

KÜLTÜR DURUMU

İkisi ilçe merkezinde, birisi Güdül Bucak merkezinde (39) zu köylerde olmak üzere (42) ilk okul vardır. Bunların (39) zunda eğitim yapılmakta olup tahsil çağında bulunan (5432) çocukdan (560) kız (2008) erkek olmak üzere ceman (33568) çocuk okullara devam etmektedir.

948-949 ders yılında bu okullardan (117) kız, (208) erkek ki cem'an (325) çocuk mezun olmuştur.

Ayaş kültür derneğince halkın yardımıyle bir orta okul binası inşasına başlanmış ve 1950 yılında Millî Eğitim Bakanlığının yardımıyle binanın inşası tamamlanacaktır. 1949-1950 yılında orta okul Sadullah paşa ilk okulunda birinci sınıfı açılmak suretiyle tedrisata başlamıştır. (4) kız ve (20) erkek öğrenci okula devam etmektedir.

İlçe merkezinde, Güdül bucağıyle Dastarlı, Gökler, Yeregm, ağa köylerinde birer halk odası vardır. Faaliyetleri teşvika ve inkişafa muhtadır. İlçede halk odası kütüphanesinden başka kütüphane yoktur. 949 yılında hayır kurumları tarafından (122) fakir ocuk giydirilmiş ve (25) ocuğa da vatandaşlar tarafından sıcak öğle yemeği verilmiştir.

SAğLIK DURUMU

İlçe merkezinde zel İdareye ait beş yataklı bir dispanser ile şahsa ait bir eczahane vardır. İlçenin sağlık durumu bir hükümet ve bir sıtma savaş doktoriyle iki sağlık memuru, dört sağlık koruyucusu ve dört sıtma savaş sağlık koruyucusu tarafından kontrol edilmektedir. İlçede sri bir hastalık yoktur. En fazla görülen hastalıklar, kızamık, sıtma, boğmaca, zatrredir.

İlçenin bütün semtlerinde kanalizasyon tertibatı yoktur. Karakaya ve Yukarıu semtlerinde hellar çukur halindedir. Güdül bucağı ve köylerde de hellar kuyular halindedir. İlçe merkezinin kanalizasyonunun tamamlanması hususunda belediye bu yıl denek kabul etmiştir. Köylerde ve bucakta septik çukuru usulü teşvik edilmektedir. İlçe merkezinin bir kısmı divarla çevrili bulunan mezarlığının ihata divarları bu yıl tamamlanacaktır. p arabası ve bazı mahaller için hayvanlarla taşman p sandıkları vasıtasıyla ilçenin temizliği belediyece sağlanmaktadır. İlçe merkezinde ihtiyaa yetecek bir halde fennî bir mezbaha mevcuttur.

İlçe merkezinde iki otel, iki han, bir hamam ve bir kaplıca hamamı, iki lokanta, dört kahvehane bulunmaktadır.

SOSYAL DURUM

İlçe halkının ekserisi ziraat, meyvecilik ve hayvancılıkla uğraşır. Bilhassa Güdül bucağı halkı arazinin darlığı ve verimsizliği yüzünden yazın amelelik ve seyyar

satıcılık yapmak için Ankara ve İstanbul'a ve çeltik ekimi yapmağa müsait olup şimdiye kadar çeltik ekimi yapılmamış mahallere yarıcılıkla çeltik ekimi yapmak üzere giderler.

Meyveciliğin inkişafı, Ankara ve Polatlı gibi müstehlik bir bölgeye yakın ve gayet muntazam yollarla bağlı bulunan Ayaş İlçesi için üzerinde durulmağa değer bir konudur. Hassaten arazisi dar olan ve bozkır ikliminden ormanlık bölgeye bir intikal sahası gösteren Güdül bucağı için bu cihet daha büyük bir önem arz etmektedir. İlçe halkı daha ziyade memur olmağa Güdül Bucağı halkı ise ticarete heveslidir.

İlçe halkından erkekler ekseriyetle ceket, pantolon ve bir kısım halk ve köylü kilot pantolon, koyu renk ceket ve kasket giyerler. Kadınlar da çarşaf kullanmak adedi fazla olup manto pek azdır. Köy kadınlarında örtü görülmektedir. Halk içki kullanırsa da ehemmiyetli değildir. Kahvelerde oturmağa ve oyun oynamağa heves fazladır. Yol kesmek, soygunculuk gibi asayişe müessir suçlar olmamakta fakat orman kaçakçılığı sık sık vuku bulmaktadır. Ara sıra kız kaçırma hadiseleri olur. Halkın ekseriyeti namaz kılar.

İlçede kızılây, çocuk esirgeme, veremle savaş derneği şubeleri varsa da gelirlerinin azlığından esaslı bir faaliyet gösterememektedirler.

-----«O»-----

İDARECİLER ARASINDA

Ağustos 1951

Terri edenler

Hilmi İncesulu	Mülkiye Müfettişi	80 liraya
İ. Sabri Çağlayangil	Antalya Valisi	125 »
Nazım Arda	Tekirdağ Valisi	100 »
Muhlis Canitez	Seferberlik Müdürü	100 »
Cahit Betil	Eskişehir Vali Mua.	80 »
Turgut Beygo	Trabzon » »	80 »
Hamdi Güryel	Maraş Huk. İş. Md.	80 »
Sabri Baykan	Bor Kaymakamı	90 »
Faruk Vefkioğlu	Soma Kaymakamı	80 »
Kâmil Efes	Gerede Kaymakamı	90 »
Ali Tunalı	Diyarbakır Nü. Md.	40 »
Hakkı Malkoç	Çorum Seferberlik M.	40 »
Samî Evirgen	Ankara Seferberlik M.	35 »

Alâkası kesilenler

Ahmet Demir	Müfettiş Vali	T. C. Emekli S. Üye.ne
Bilâl Yalçınkaya	M. İ. Gn. Md. Mümev.	Emekliye
Ferruh Şahinbaş	Konya Valisi	»
Kudrettin Kantoğlu	Trabzon Vali Muavini	»
Basri Çardak	Kırşehir Nüfus Md.	»
Kemal Özlü	Çankırı Huk. İş. Md.	D. Meteorolo. Gn. Zatışleri Md. ne Toprak ve İskân İşlerine Askerde Bakanlık Emrine
Fevzi Hamurculu	Karamürsel Kayma.	»
Faruk Ülker	Avanos Kaymakamı	»
Tahir Güran	Malatya Nüfus Md.	»

Takdirname verilenler

Nurettin Akkoyunlu	Kars Vali Muavini
Nafi Akınay	Muğla Vali Muavini
Hakkı Türemen	Erzincan Vali Muavini
Arif Oya	Urfa Vali Muavini
Hulusi Özelçi	Kark Hukuk İş. Md.
Sadri Artunç	Muğla » »
Mustafa Güney	Datça Kaymakamı
Kadir Demirel	Kozluk Kaymakamı
Cahit Çamlı	Bozüyük »
Lütfi Demir	Emet »
Şeref Tolunguç	Ovacık »
Medet Akçora	Kars Nüfus Müdürü

Eylül 1951

Terfi edenler	Memuriyeti	
Feyzullah Sacit Ülkü	Mülkiye Başmüfettişi	125 liraya
Raif Tek	Müsteşar Muavini	125 "
Şevket Kancan	Maraş Vali Muavini	125 "
Emin Ergüven	Mülkiye Müfettişi	100 "
Celâl Özelçi	M. Kemalpaşa Kaymakamı	100 "
Nafi Atay	Mah. İ. G. M. Şb. Md.	90 "
Sait Ali Yücel	Kütahya Huk. İş. Md.	90 "
Faik Akoğlu	Şarkikaraağaç Kaym.	90 "
Baki Neşet Kankılıç	Çamardı "	90 "
Vefahir Behlülgil	K. Deniz Ereğlisi	80 "
Turgut Cantekin	Mülkiye Müfettişi	80 "
Kenan Kızıltan	Çaycuma Kaymakamı	70 "
Celâl Balkanlı	Çubuk "	70 "
Celâl Gürmen	Elmalı "	70 "
Vefik Altuğ	Pasinler "	60 "
Muhtar Körükçü	Mut "	60 "
Alâkası kesilenler		
Hilmi Davutoğlu	İller İ. G. Md. Şefi	Toprak ve İskân Gn. Md.
İsmail Dağlas	İstanbul Sef. Md. Me.	İstanbul Be. sine
Nüsret Yetkin	Mah. İ. G. M. Kâtibi	" "
Muzaffer Güven	İsparta H. İş. Müdürü	Emekliye
Nihat Şenman	Siirt Valisi	"
H. Rifat Demirbağ	Çayıralan Kaymakamı	"
Hüsnü Uğural	Yeşilhisar "	"
Zivir Ulutaş	İstanbul Sef. Memuru	"
Takdirname alanlar		
Sebati Ataman	Muğla Valisi	
Vefat edenler		
Selâhattin Başoğlu	Nüfus İş. Gn. Md. Şefi	

